



EASO

Sprawozdanie dotyczące informacji o kraju pochodzenia Federacja Rosyjska

Sytuacja Czeczenów w Rosji



Sierpień 2018 r.



EASO Sprawozdanie dotyczące informacji o kraju pochodzenia Federacja Rosyjska

Sytuacja Czeczenów w Rosji

Sierpień 2018 r.

***Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu znaleźć
odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej.***

Numer bezpłatnej infolinii (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Niektórzy operatorzy telefonii komórkowej nie udostępniają połączeń z numerami 00 800 lub pobierają za nie opłaty.

Więcej informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w portalu Europa (<http://europa.eu>).

ISBN: 978-92-9476-136-1

doi: 10.2847/232759

© European Asylum Support Office, 2018

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła, chyba że wskazano inaczej.

Zamieszczone w niniejszej publikacji materiały pochodzące od osób trzecich uzupełniono odesłaniem do oświadczeń o prawach autorskich odpowiednich osób trzecich.

Zdjęcie na okładce: © wastesoul/Gubin Yury, *Taganskaya metro station*, iStock, 6 maja 2016 r. (<https://www.istockphoto.com/photo/taganskaya-metro-station-gm521305474-91309099>).

Podziękowania

EASO uznaje za współautorów niniejszego sprawozdania:

Republika Czeska, Departament Polityki Azylowej i Migracyjnej, Wydział Spraw Międzynarodowych i Europejskich;

Litwa, Wydział Azylu Departamentu Migracji;

Niderlandy, Służby ds. Imigracji i Naturalizacji, Urząd ds. Informacji o Krajach Pochodzenia i Analizy Językowej (OCILA)

Następujące departamenty dokonały przeglądu sprawozdania wraz z EASO:

Austria, Federalny Urząd ds. Imigracji i Azylu, Departament Informacji o Krajach Pochodzenia

Belgia, Urząd Komisarza Generalnego ds. Uchodźców i Bezpaństwowców, Cedoca (Ośrodek Dokumentacji i Badań)

Estonia, Komenda Główna Policji i Straży Granicznej, Departament Zarządzania Wywiadem i Dochodzeń, Biuro Zarządzania Wywiadem

Francja, Urząd Ochrony Uchodźców i Bezpaństwowców (OFPRA), Wydział Informacji, Dokumentacji i Badań

Polska, Urząd ds. Cudzoziemców, Departament Postępowań Uchodźczych, Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia

Spis treści

Podziękowania.....	3
Spis treści.....	5
Zastrzeżenie prawne.....	7
Glosariusz i skróty.....	8
Wprowadzenie	9
Metodyka	9
Struktura i wykorzystanie niniejszego sprawozdania	9
Mapa.....	11
1. Ogólny przegląd społeczności czecheńskiej mieszkającej w Rosji (poza Północnym Kaukazem)	12
1.1 Dane demograficzne	12
1.2 Ogólne cechy większych społeczności czecheńskich	14
1.2.1 Moskwa.....	14
1.2.2 Petersburg	16
1.2.3 Wołgograd	17
2. Wymogi prawne	18
2.1 Rejestracja pobytu	18
2.1.1 Procedura.....	18
2.1.2 Praktyka	19
2.2 Paszport wewnętrzny.....	21
2.2.1 Procedura.....	21
2.2.2 Praktyka	23
2.3 Paszport zewnętrzny	23
2.3.1 Procedura.....	23
2.3.2 Praktyka	26
3. Okoliczności społeczno-ekonomiczne	27
3.1 Wprowadzenie	27
3.2 Mieszkalnictwo.....	28
3.3 Kształcenie.....	28
3.4 Rynek pracy	29
3.5 Opieka zdrowotna	31
4. Poszczególne profile	33
4.1 Kobiety	33
4.1.1 Szkodliwe tradycyjne praktyki i polityka Kadyrowa wobec kobiet	33
4.1.2 Indywidualne przypadki prześladowania kobiet	36
4.2 LGBT	37
4.2.1 Dzieci rodziców LGBT	39
4.3 Czeczeni kwalifikujący się do służby wojskowej	40
4.4 Dysydenci i działacze na rzecz praw człowieka	41
4.4.1 Dysydenci	41
5. System sądownictwa karnego	45
5.1 Traktowanie przez policję	45
5.2 System karny	46
5.3 Sprawy karne przeciwko Czeczenom	46
5.4 Środki ochrony prawnej	47
6. Zasięg czecheńskich organów władzy poza granicami Czeczenii	49
6.1 Wpływ na diaspory czecheńskie.....	49
6.1.1 Ustanowienie przedstawicielstw szefa Republiki Czeczeńskiej w innych regionach Rosji.....	49

6.1.2 Metoda zbiorowej odpowiedzialności Kadyrowa.....	49
6.2 Zasięg czeczeńskich organów ścigania w innych częściach Federacji Rosyjskiej	51
6.2.1 Ignorowanie jurysdykcji federalnej i bezkarność czeczeńskich organów ścigania (kadyrowcy)	51
6.2.2 Śledzenie osób poszukiwanych i przekazywanie ich z rosyjskich jednostek administracyjnych do Republiki Czeczenii	53
7. Przyjmowanie powracających Czeczenów	56
7.1 Aspekty prawne.....	56
7.2 Traktowanie osób powracających przez władze	56
Bibliografia.....	59
Załącznik 1. Warunki realizacji zlecenia (TOR).....	76

Zastrzeżenie prawne

Niniejsze sprawozdanie sporządzono zgodnie z metodyką EASO dotyczącą sprawozdawczości w zakresie informacji o krajach pochodzenia (2012 r.) ⁽¹⁾. Niniejsze sprawozdanie jest oparte na starannie wybranych źródłach informacji. Wszystkie wykorzystane źródła zostały wymienione. Wszystkie przedstawione informacje, z wyjątkiem niekwestionowanych lub oczywistych faktów, zostały zweryfikowane w możliwym zakresie, o ile nie stwierdzono inaczej.

Informacje zawarte w niniejszym sprawozdaniu zostały zbadane, ocenione i przeanalizowane z najwyższą starannością. Dokument ten nie jest jednak wyczerpujący. Jeśli określone wydarzenie, osoba lub organizacja nie zostały w sprawozdaniu wspomniane, nie oznacza to, że takie wydarzenie nie miało miejsca lub że ta osoba lub organizacja nie istnieje.

Ponadto sprawozdanie to nie jest rozstrzygające w kwestii rozpatrzenia lub oceny jakiegokolwiek wniosku o nadanie statusu uchodźcy lub udzielenie azylu. Stosowanej terminologii nie należy traktować jako wskazującej na konkretne stanowisko prawne.

„Uchodźca”, „ryzyko” i podobne terminy są stosowane w charakterze ogólnym, a nie jako terminy prawnie zdefiniowane w dorobku UE w zakresie prawa azylowego i w konwencji genewskiej.

Ani EASO, ani żadna osoba działająca w jego imieniu nie ponoszą odpowiedzialności za wykorzystanie informacji zawartych w niniejszym sprawozdaniu.

Docelową grupą odbiorców są osoby zajmujące się sprawami azylowymi, osoby zajmujące się pozyskiwaniem informacji o krajach pochodzenia, decydenci oraz organy decyzyjne.

Wstępne opracowywanie niniejszego sprawozdania ukończono w dniu 30 kwietnia 2018 r. Żadne wydarzenie, które miało miejsce po tym terminie, nie zostało uwzględnione w niniejszym sprawozdaniu. Więcej informacji na temat okresu odniesienia dla niniejszego sprawozdania można znaleźć we wprowadzeniu, w sekcji dotyczącej metodyki.

Należy zaznaczyć, że przeprowadzony przez wspomniane departamenty, ekspertów lub organizacje przegląd przyczynia się do ogólnej jakości sprawozdania, ale niekoniecznie oznacza formalne zatwierdzenie przez te podmioty sprawozdania końcowego, za co w pełni ponosi odpowiedzialność EASO.

⁽¹⁾ Metodyka EASO w większości bazuje na wspólnych wytycznych UE dotyczących przetwarzania informacji o krajach pochodzenia z 2008 r. Można ją pobrać ze strony internetowej EASO: <http://www.easo.europa.eu>.

Glosariusz i skróty

<i>Adaty</i>	Lokalne zwyczaje i tradycje kultywowane przez społeczności islamskie na Północnym Kaukazie
Gosusługi	Portal usług publicznych Federacji Rosyjskiej
GUVM MVD RF	Dyrekcja Generalna ds. Migracji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Federacji Rosyjskiej (Glavnoe upravlenie po voprosam migracii Ministerstva vnutrennih del Rossijskoj Federacii, GUVM MVD Rossii / Главное управление по вопросам миграции Министерства внутренних дел Российской Федерации, ГУВМ МВД России)
JMG	Wspólna Mobilna Grupa obrońców praw człowieka w Czeczenii
MFC	Centrum wielofunkcyjne
MVD	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Ministerstvo Vnutrennikh Del / Министерство внутренних дел)
RUB	Rubel
Szariat	Prawo islamskie, zbiór prawnych, moralnych, etycznych i religijnych zaleceń islamu
<i>Tejp</i>	Komórka systemu klanowego w społeczeństwie czeczeńskim

Wprowadzenie

Niniejsze sprawozdanie zostało sporządzone przez specjalistów w zakresie informacji o krajach pochodzenia z wydziałów informacji o krajach pochodzenia oraz z urzędów azylowych w Republice Czeskiej, na Litwie i w Niderlandach, wymienionych w sekcji „Podziękowania”.

Sprawozdanie zawiera przegląd sytuacji Czechenów mieszkających w Rosji, poza Północnym Kaukazem. Zbadanie sytuacji z różnych źródeł i skupienie się na różnych tematach, takich jak wymogi prawne, system sądownictwa karnego, sytuacja społeczno-gospodarcza oraz rola władz, wraz z dokładniejszym zbadaniem sytuacji dla szeregu konkretnych grup, w tym osób powracających, ma na celu przedstawienie spójnego obrazu obecnej sytuacji.

Metodyka

Zakres sprawozdania ustalono na spotkaniu odpowiedniego zespołu w dniu 12 marca 2018 r., uwzględniając w nim wkład wniesiony przez członków Specjalistycznej sieci w zakresie informacji o krajach pochodzenia EASO na temat Federacji Rosyjskiej.

Proces opracowywania sprawozdania rozpoczęto po spotkaniu i zakończono w dniu 30 kwietnia. Po tym czasie nie przeprowadzono żadnych nowych badań, chociaż po fazie wzajemnej weryfikacji do sprawozdania dołączono informacje uzupełniające.

W celu zapewnienia przestrzegania przez współautorów metodyki EASO dotyczącej sprawozdawczości w zakresie informacji o krajach pochodzenia, w maju 2018 r. specjaliści w zakresie informacji o krajach pochodzenia wymienieni jako recenzenci w sekcji „Podziękowania”, tj. pochodzący z Austrii, Belgii, Estonii, Francji i Polski, przeprowadzili ocenę sprawozdania. Wszystkie zgłoszone uwagi rozważono, a większość z nich uwzględniono w ostatecznej wersji tego sprawozdania.

Jeśli chodzi o transkrypcję podaną w źródłach, tytuły źródeł rosyjskich zapisano w oryginale, dodając w nawiasach kwadratowych tłumaczenie angielskie. Nazwiska autorów przetłumaczono w przypadku istnienia ustalonej wersji angielskiej (np. w przypadku władz rosyjskich) nazwiska. W innych przypadkach tekst pisany cyrylicą zapisano literami łańskimi, tak aby zapewnić łatwe poruszanie się po bibliografii.

Struktura i wykorzystanie niniejszego sprawozdania

W pierwszym rozdziale przedstawiono przegląd społeczności czecheńskich mieszkających w Rosji poza regionem Północnego Kaukazu, w tym ich liczebność i lokalizację oraz konkretne informacje na temat największych społeczności.

W drugim rozdziale przeanalizowano wymogi prawne, takie jak procedury odnawiania paszportu wewnętrznego, uzyskiwania paszportu zewnętrznego i rejestracji miejsca pobytu, zarówno z perspektywy proceduralnej, jak i praktycznej.

Rozdział 3 obejmuje cztery aspekty warunków społeczno-ekonomicznych: mieszkalnictwo, edukację, pracę i opiekę zdrowotną. Każda sekcja zawiera podsekcję na temat związku danego tematu z kwestią rejestracji pobytu, sposobem działania systemu w Rosji oraz konkretnego dostępu Czechenów do każdego z tych obszarów.

W rozdziale 4 przedstawiono sytuację następujących grup: kobiet (niepozostających w związku małżeńskim i mężatek), osób LGBT, dzieci, Czechenów kwalifikujących się do służby wojskowej oraz działaczy na rzecz praw człowieka i dysydentów.

System sądownictwa karnego przedstawiono w rozdziale 5 w następujących podpunktach: traktowanie przez policję (w tym poddawanie kontroli tożsamości), sprawy karne przeciwko

Czeczenom, zgłaszanie przestępstw, procedura dochodzenia roszczeń, środki ochrony prawnej, dostęp do prawników oraz prawo do odwołania.

W rozdziale 6 przeanalizowano potencjalną wymianę informacji władz czeczeńskich z rosyjskimi władzami federalnymi, a także rolę społeczności czeczeńskiej w przekazywaniu informacji władzom czeczeńskim oraz współpracę władz czeczeńskich z władzami federalnymi.

W ostatnim rozdziale przyjrzymy się kwestii przyjmowania powracających do kraju Czeczenów.

Mapa



Mapa 1: Federacja Rosyjska, ©Narody Zjednoczone ⁽²⁾.

⁽²⁾ UN, Geospatial Information Section, Russian Federation, January 2004 ([url](#)).

1. Ogólny przegląd społeczności czeczeńskiej mieszkającej w Rosji (poza Północnym Kaukazem)

1.1 Dane demograficzne

Według spisu powszechnego z 2010 r. Czeczeni są jedną z siedmiu najliczniejszych narodowości w Federacji Rosyjskiej, z liczbą ludności przekraczającą milion (1,43 mln) ⁽³⁾. Ostatnie oficjalne dane liczbowe, opublikowane w dniu 1 kwietnia 2018 r. przez czeczeński oddział rosyjskiej agencji gromadzenia danych statystycznych (Rosstat), podały liczbę 1 413 446 ⁽⁴⁾.

W ostatnich latach obserwuje się spadek przyrostu ludności w Republice Czeczeńskiej. Według danych Rosstatu i Chechenstatu, cytowanych przez rosyjską agencję informacyjną RBC ⁽⁵⁾, około 150 000 Czeczenów opuściło republikę w latach 2008-2015. Z reguły wskaźnik wyjazdów Czeczenów jest znacznie wyższy niż wskaźnik ich napływu. Ta tendencja nadal się utrzymuje. Ludzie wyjeżdżają zarówno do innych regionów Federacji Rosyjskiej, jak i za granicę ⁽⁶⁾.

Według obrońców praw człowieka i mediów, do przyczyn emigracji z Czeczenii należą represje ze strony władz, względy ekonomiczne, krwawe konflikty, brak wysokiej jakości opieki zdrowotnej, przemoc domowa oraz prześladowanie z powodów religijnych ⁽⁷⁾. Według przedstawiciela Międzynarodowej Grupy Kryzysowej, wiele osób w Czeczenii jest zatrudnionych w sektorze nieformalnym i sporo osób wyjeżdża do pracy w innych regionach — do Moskwy lub na pola naftowe — i następnie przesyła pieniądze do domu ⁽⁸⁾. Czeczeni, których historie opublikował serwis prasowy Meduza w grudniu 2016 r., twierdzili, że zostali zmuszeni do ucieczki z Czeczenii z powodu pokrewieństwa z zabitymi salafitami, tortur z użyciem przemocy seksualnej, które zarejestrowano na nagraniu wideo (a później wykorzystywano do szantażu), niemożności uzyskania zapłaty za pracę wykonaną w przedsiębiorstwie państwowym oraz bezwzględnego tłumienia wszelkiego rodzaju sprzeciwu ⁽⁹⁾.

⁽³⁾ Federal State Statistics Service (Rosstat), Информационные материалы об окончательных итогах Всероссийской переписи населения 2010 года, Об итогах Всероссийской переписи населения 2010 года (презентация) [Information materials on the final results of the All-Russian Population Census 2010, On the Results of the All-Russian Population Census of 2010 (presentation)], n.d ([url](#)), slide 14.

⁽⁴⁾ Territorial body of the Federal State Statistics Service for the Chechen Republic (The) (Chechenstat), Численность населения Чеченской Республики на 1 апреля 2018 года, [Population of the Chechen Republic, as of April 1, 2018], 28 May 2018 ([url](#)).

⁽⁵⁾ RBC, Что изменилось в Чечне за 10 лет правления Рамзана Кадырова [What has changed in Chechnya during the 10 years of Ramzan Kadyrov's rule], 15 February 2017 ([url](#)).

⁽⁶⁾ Kavkaz.Realii, Перепечатывается с разрешения Радио Свободная Европа / Радио Свобода, Прирост населения Чечни сокращается из года в год [Increment of the population of Chechnya is declining from year to year], 19 February 2017 ([url](#)).

⁽⁷⁾ Legal dialogue, Чеченские беженцы в Европе: причины бегства из России и трудности получения статуса [Chechen refugees in Europe: the reasons for fleeing Russia and the difficulty in obtaining a status], 26 April 2017 ([url](#)); Caucasian Knot, Правозащитники: беженцы из Чечни стремятся в Германию из-за репрессий в республике [Human rights activists: Chechnya's refugees seek asylum in Germany because of repressions in the Republic], 3 June 2016 ([url](#)); Kavkaz.Realii, Перепечатывается с разрешения Радио Свободная Европа / Радио Свобода, Прирост населения Чечни сокращается из года в год [Increment of the population of Chechnya is declining from year to year], 19 February 2017 ([url](#)).

⁽⁸⁾ RBC, Исследование РБК: 20 главных фактов о Чечне [Study of RBK: 20 main facts about Chechnya], 1 February 2016 ([url](#)).

⁽⁹⁾ Meduza, Когда вернетесь, мы вас убьем [When you return, we will kill you], 6 December 2016 ([url](#)).

Według źródeł misji informacyjnej Duńskich Służb Imigracyjnych w 2014 r., społeczności czeczeńskie można znaleźć w całej Rosji ⁽¹⁰⁾. Rządowe źródło czeczeńskie podaje, że rdzenna ludność czeczeńska osiedliła się w wielu regionach Rosji ⁽¹¹⁾. Poniższa tabela przedstawia regiony rosyjskie o największej liczbie ludności czeczeńskiej, według spisu powszechnego z 2010 r. ⁽¹²⁾:

Obszar	Ogół ludności	Liczba Czeczenów
Moskwa	11 503 501	14 524
Republika Kałmucji	289 481	3 343
Region (Obwód) astrachański	1 010 073	7 229
Republika Dagestanu	2 910 249	9 3658
Republika Inguszetii	412 529	18 765
Kabardo-Bałkaria	859 939	1 965
Republika Osetii Północnej	712 980	2 264
Region (Obwód) wołgogradzki	2 610 61	9 649
Region (Obwód) rostowski	4 277 976	11 449
Kraj Stawropolski	2 786 281	11 980
Region (Obwód) saratowski	2 521 892	5 738
Chanty-Mansyjski Okręg Autonomiczny – Jugra	1 532 243	6 889

Część ludności nie zadeklarowała swojej narodowości podczas spisu powszechnego w 2010 r. Rzeczywista liczba Czeczenów w niektórych regionach może zatem różnić się od oficjalnych danych. Na przykład według danych Duńskich Służb Imigracyjnych (DIS), zebranych podczas misji informacyjnej w 2014 r., w regionie wołgogradzkim rzeczywista liczba mieszkańców Czeczenii jest dwa razy większa niż liczba oficjalna ⁽¹³⁾. Inny przykład dotyczy diaspory petersburskiej. Według spisu powszechnego z 2010 r. było tam zaledwie 1 482 Czeczenów. Nie do końca wiadomo, na ile ta liczba jest wiarygodna, gdyż – jak twierdzą przedstawiciele diaspory – podczas ostatniej wojny czeczeńskiej w latach 1999-2009 w Petersburgu

⁽¹⁰⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 73.

⁽¹¹⁾ Grozny Inform, О жизни чеченцев и роли Представительства Главы ЧР в Волгоградской области [On the life of Chechens and the role of the Representative Office of the Head of the Chechen Republic in the Volgograd Region], 1 June 2016 ([url](#)).

⁽¹²⁾ Federal State Statistics Service (Rosstat), Информационные материалы об окончательных итогах Всероссийской переписи населения 2010 года, Приложение 7, Национальный состав населения по субъектам Российской Федерации [Information materials on the final results of the All-Russia Population Census of 2010, Appendix 7, National composition of population in subjects of the Russian Federation], n.d. ([url](#)).

⁽¹³⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 73.

zamieszkało 10 000 Czeczenów⁽¹⁴⁾. Uważa się, że populacja czeczeńska w Moskwie jest również większa niż wynika z oficjalnie podawanych danych liczbowych⁽¹⁵⁾.

Według lokalnej grupy praw człowieka, Komitetu Pomocy Obywatelskiej⁽¹⁶⁾, regiony Federacji Rosyjskiej nie chcą przyjmować mieszkańców uciekających z Republiki Czeczeńskiej: „Nie ma mechanizmów przyjmowania, nie przyznaje się im statusu osób wewnątrznie przesiedlonych, proces rejestracji nie przebiega »gładko«”⁽¹⁷⁾. W grudniu 2016 r. Centrum Monitorowania Przesiedleń Wewnętrznych (IDMC) oszacowało, że w Rosji jest 22 600 osób wewnątrznie przesiedlonych. IDMC stwierdziło, że 19 000 osób przesiedlono z powodu konfliktu czeczeńskiego. Ponadto pojawiły się doniesienia, że „warunki życia niektórych osób przesiedlonych po konflikcie w Czeczenii wciąż były złe, w tym m.in. warunki mieszkaniowe o niskim standardzie, bez odpowiednich instalacji sanitarnych i elektrycznych”. Rząd nie uznaje jednak osób przesiedlonych z powodu konfliktu w Czeczenii za „migrantów przymusowych” (termin stosowany w Federacji Rosyjskiej wobec osób wewnątrznie przesiedlonych)⁽¹⁸⁾.

1.2 Ogólne cechy większych społeczności czeczeńskich

1.2.1 Moskwa

Tworzenie społeczności czeczeńskiej w Moskwie rozpoczęło się w latach 60. i 70. XX wieku, jednak największa migracja miała miejsce w latach 90. wskutek dwóch wojen czeczeńskich: w latach 1989-2002 liczba Czeczenów wzrosła siedmiokrotnie. Spis powszechny z 2010 r. wykazał, że liczba ta praktycznie nie uległa zmianie od spisu powszechnego z 2002 r.⁽¹⁹⁾ Czeczeni nadal liczą 14 524 mieszkańców na prawie 11 mln mieszkańców⁽²⁰⁾. Według artykułu opublikowanego na rosyjskiej stronie internetowej Bolszoi Gorod, wynika to z niechęci Czeczenów zamieszkałych w Moskwie do udziału w jakichkolwiek spisach powszechnych. Ponadto oficjalna liczba nie obejmuje dość znaczącej liczby Czeczenów mieszkających w Moskwie, którzy są oficjalnie zarejestrowani w swoim stałym miejscu pobytu w Czeczenii. Społeczność czeczeńska mieszkająca w Moskwie jest w każdym razie jednak znacznie mniejsza niż uważają moskwianie, którzy mają skłonność do wyolbrzymiania tej liczby, jak podaje anonimowe badanie wspomniane w artykule⁽²¹⁾.

Społeczność czeczeńska w Moskwie nie jest tak jednorodna, jak się powszechnie uważa. Istnieje również przepaść w zakresie poziomu zamożności między członkami wspólnoty i różnymi przekonaniami politycznymi — Bolszoi Gorod stwierdza: „przeciwnicy Dudajewa,

⁽¹⁴⁾ Online 812, Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 ([url](#)).

⁽¹⁵⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)).

⁽¹⁶⁾ Komitet Pomocy Obywatelskiej jest organizacją pozarządową, która pomaga migrantom i uchodźcom, wspiera ofiary przestępstw popełnionych z nienawiści oraz wspiera osoby z Inguszetii i Czeczenii, które w więzieniu spotykają się z dyskryminacją na tle etnicznym. W biurze udzielane są konsultacje prawne, a także odbywają się konsultacje medyczne z lekarzami i psychologami. Strona internetowa: www.refugee.ru

⁽¹⁷⁾ Rambler, Почему за 200 лет чеченцы с русскими так и не ассимилировались? [Why were Chechens not assimilated with Russians for 200 years?], 4 September 2017 ([url](#)).

⁽¹⁸⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 37.

⁽¹⁹⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)).

⁽²⁰⁾ Federal State Statistics Service (Rosstat), Информационные материалы об окончательных итогах Всероссийской переписи населения 2010 года, Приложение 7, Национальный состав населения по субъектам Российской Федерации [Information materials on the final results of the All-Russia Population Census of 2010, Appendix 7, National composition of population in subjects of the Russian Federation, n.d. ([url](#)).

⁽²¹⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)).

Maschadowa, a później Kadyrowa uciekali do Moskwy w różnych czasach i nie jest im łatwo znaleźć wspólny język”.⁽²²⁾

Mówiąc o społeczności ceczeńskiej w Moskwie młody Czeczen w wywiadzie dla mediów internetowych Snob stwierdził:

„Istnieje opinia, że Czeczeni mieszkający w Moskwie zbyt sobie pobłażają. Moim zdaniem jest wręcz przeciwnie: kiedy człowiek żyje daleko od swojej ojczyzny, stara się na wszelkie możliwe sposoby zachować swoją przynależność etniczną. Spotykając się z ludźmi, którzy przez całe swoje życie mieszkali w Moskwie, jestem zdumiony widząc, jak bardzo ich tożsamość etniczna jeszcze się wzmocniła. Ci ludzie częściej mówią po ceczeńsku i wciąż przestrzegają zasad, których nikt już nie przestrzega w miejscu pochodzenia. Poza nielicznymi wyjątkami, jako społeczeństwo nie mamy skłonności do rozpyływania się wśród innych narodów, z którymi współżyjemy. W pewnym sensie nasze społeczeństwo jest zamknięte (...)”⁽²³⁾

Obecność Czeczenów można zauważyć w moskiewskiej branży samochodowej, hotelarskiej i restauracyjnej, często są również właścicielami stacji benzynowych. Czeczeni często wolą zatrudniać nie tylko swoich rodaków, ale także osoby należące do tego samego *tejpu* (komórki systemu klanowego w społeczeństwie ceczeńskim)⁽²⁴⁾. Podczas wywiadu młodzi Czeczeni, którzy tłumaczyli dziennikarzowi, dlaczego postrzegają służbę wojskową jako możliwość przyszłego zatrudnienia, wspominali również, że w republice nie ma perspektyw dla młodych mężczyzn, a dziś tysiące z nich pracuje na różnych budowach w Moskwie i w innych miejscach i jest gotowych wykonać praktycznie każdą pracę⁽²⁵⁾. W sprawozdaniu z duńskiej misji informacyjnej z 2014 r. również wspomina się o dużych społecznościach ceczeńskich mieszkających w regionie moskiewskim, głównie pracujących w budownictwie lub w branży taksówkarskiej⁽²⁶⁾.

Czeczeńscy mężczyźni zazwyczaj zawierają związki małżeńskie z kobietami należącymi do ich *tejpu*. Jeśli poślubiają Rosjankę, starają się ukryć ten fakt przed swoimi krewnymi⁽²⁷⁾. Inne źródło sugeruje, że bardziej konserwatywni Czeczeni poślubią tylko inną Czeczenkę, podczas gdy dla mniej tradycyjnych Czeczenów najważniejszą sprawą będzie to, by ich partnerka była muzułmanką⁽²⁸⁾. W artykule moskiewskiego czasopisma *Bolshoi Gorod* znajduje się odesłanie do książki *Islam w Moskwie*, w której stwierdza się, że przypadki bigamii są powszechne, zarówno w ramach ceczeńskiego środowiska etnicznego, jak i z kobietami innych narodowości⁽²⁹⁾.

W Moskwie istnieje ponad dziesięć grup ceczeńskich, które zapewniają pomoc zbrojną w „sporach podmiotów gospodarczych”. Jeden z takich incydentów, podczas którego około 30 uzbrojonych i strzelających Czeczenów wkroczyło do firmy w Moskwie w 2015 r., ujawni, że

⁽²²⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)); openDemocracy, Convert and love: Russia's Muslim wives, 1 March 2017 ([url](#)).

⁽²³⁾ Snob, Москва чеченская [Moscow is Chechen], 31 July 2017 ([url](#)).

⁽²⁴⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)).

⁽²⁵⁾ Caucasian Knot, Первые призывники отправлены в армию из Чечни [The first conscripts sent to the army from Chechnya], 18 October 2017 ([url](#)).

⁽²⁶⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 179.

⁽²⁷⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)).

⁽²⁸⁾ Village (The), Как всё устроено. Чеченская девушка [How everything works. The Chechen girl], 1 July 2015 ([url](#)).

⁽²⁹⁾ Bolshoi Gorod, Чеченцы [Chechens], 16 May 2012 ([url](#)).

osoby zatrudnione w tym celu pracują w systemie zmianowym: jedna brygada bojowników pracuje przez pół roku, a inna grupa pracuje przez resztę roku ⁽³⁰⁾.

Według dziennika „Nowaja Gazeta” w Moskwie istnieje stały oddział czeczeńskich ochroniarzy – około 30 ludzi Kadyrowa – rozmieszczonych w stolicy do wykonywania zadań z zakresu ochrony. Ci ochroniarze podobno zatrzymują się w apartamentach hotelu President. Posiadają broń automatyczną, urządzenia komunikacyjne, a ich samochody mają specjalne przepustki. Źródła medialne podają informacje o sprawach karnych wszczętych przeciwko przywódcy grupy, mającego rzekomo powiązania z rządem, jednak wszystkie dochodzenia zostały zamknięte. Sprawy dotyczyły incydentów zbrojnych, porwania i tortur ⁽³¹⁾. W marcu 2013 r. funkcjonariusze z centralnego biura FSB odmówili kontynuowania wykonywania swoich obowiązków, ponieważ członków tej grupy zwolniono z aresztu, mimo że byli oskarżeni o porwanie, wymuszanie pieniędzy i tortury. Zwolniono również wówczas głównego śledczego ⁽³²⁾.

1.2.2 Petersburg

Relacje mediów na temat petersburskich Czeczenów są rzadsze w porównaniu z innymi grupami etnicznymi mieszkającymi w tym mieście. Można to tłumaczyć tym, że Czeczeni w Petersburgu uważani są za stosunkowo nową i małą grupę etniczną o oficjalnej liczbie 1 482 członków, choć ich rzeczywista liczba pozostaje nieznana ⁽³³⁾. Podczas drugiej wojny czeczeńskiej (aktywna faza wojny miała miejsce w latach 1999-2000), diaspora petersburska dostarczała pomoc humanitarną swoim rodakom i osiedliła ich krewnych w nowym miejscu. Znaczna część Czeczenów mieszkających dziś w Petersburgu przybyła do tego miasta podczas drugiej wojny światowej. Przedstawiciel starej diaspory w Petersburgu, Abdulla Dałdow, dyrektor Instytutu Historii Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego i przewodniczący „Kongresu Wajnachów”, uważa, że w tamtych czasach przybyło około dziesięciu tysięcy osób ⁽³⁴⁾.

Wiele z nich przyjechało do Petersburga w poszukiwaniu pracy ze względu na jej brak w Czeczenii. Według dyrektora Instytutu Historii najważniejszym warunkiem umożliwiającym przeprowadzenie się jest obecność znajomych, którzy pomogą w osiedleniu się lub tymczasowo przyjmą do swoich domów. Profesor uniwersytecki przyznał, że liczba studentów czeczeńskich w Petersburgu jest obecnie niska ⁽³⁵⁾.

Skład społeczny ludności czeczeńskiej jest zróżnicowany. Prawie wszyscy Czeczeni mówią w języku ojczystym i podtrzymują swoje narodowe tradycje ⁽³⁶⁾. Według przedstawicieli diaspory wśród Czeczenów z Petersburga są biznesmeni, funkcjonariusze służby bezpieczeństwa, prawnicy i franczyzobiorcy McDonalda. Są też lekarze, profesorowie uniwersyteccy i malarze. Wielu z nich prowadzi działalność w sektorze budowlanym i naftowym, jednak przede wszystkim pracują oni w średnich przedsiębiorstwach, prowadząc

⁽³⁰⁾ ura.ru, Пули свистели повсюду [Bullets whistled everywhere], 6 February 2015 ([url](#)).

⁽³¹⁾ Novaya Gazeta, Москва-Юрт [Moscow yurt], 24 March 2013 ([url](#)); Crime Russia, Armed Kadyrov fighters in Moscow as Chechen phenomenon, 27 April 2016 ([url](#)).

⁽³²⁾ Novaya Gazeta, Москва-Юрт [Moscow yurt], 24 March 2013 ([url](#)).

⁽³³⁾ Fadeev, P.V., ‘Этнические группы Санкт-Петербурга в представлении СМИ’ [‘Ethnic groups of St. Petersburg in the media presentation’], 2017 ([url](#)), p. 116.

⁽³⁴⁾ Online 812, Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 ([url](#)).

⁽³⁵⁾ Online 812, Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 ([url](#)).

⁽³⁶⁾ Fadeev, P.V., ‘Этнические группы Санкт-Петербурга в представлении СМИ’ [‘Ethnic groups of St. Petersburg in the media presentation’], 2017 ([url](#)), p. 116.

własny sklep lub małą firmę. Tradycyjnie Czeczeni nie handlują na bazarach na wolnym powietrzu ⁽³⁷⁾.

Mieszkający w Petersburgu czeczeński pisarz German Sadułajew nie wierzy w klanowość współczesnego społeczeństwa czeczeńskiego: „Czeczeni nie są bardziej klanowym narodem niż Rosjanie. Istnieją pewne powiązania, społeczności, ale tylko na poziomie ogólnych znajomości lub pokrewieństwa”. Zauważa on również, że Czeczeni zwykle nie tworzą dzielnic narodowych i jednostek subkulturowych — z powodzeniem natomiast integrują się, stając się częścią wspólnej kultury ⁽³⁸⁾.

Czeczeni w Petersburgu nie uważają diaspory za zamkniętą. Twierdzą, że bardziej zbliża ich do siebie działalność kulturalna organizowana przez przedstawicielstwo Republiki Czeczeńskiej w mieście, albo tzw. Kongres Wajnachów, czyli organizacja nazywana często „diasporą czeczeńską”. W ramach „Kongresu Wajnachów” istnieje zarząd oraz grupa zajmująca się różnymi zadaniami i działalnością, taką jak organizowanie programów kulturalnych i językowych lub ochrona praw jednostki ⁽³⁹⁾.

1.2.3 Wołgograd

W kontekście wyludniania się regionu wołgogradzkiego w wyniku procesów migracyjnych, istnieją społeczności, które znacznie zwiększyły swoją liczbę członków. Są to kaukaskie grupy etniczne, które pozostają głównymi diasporami regionalnymi ⁽⁴⁰⁾. Według Centrum Statystyki regionu wołgogradzkiego, w Wołgogradzie mieszka ponad 9 000 Czeczenów ⁽⁴¹⁾. Jednak na spotkaniu z Duńskimi Służbami Imigracyjnymi (DIS) pracownicy Centrum Praw Człowieka Memoriał ⁽⁴²⁾ w Wołgogradzie wskazali, że w rzeczywistości w regionie wołgogradzkim mieszka ponad 20 000 Czeczenów. Niektórzy z nich mieszkają tam od 30 lat ⁽⁴³⁾.

Według czeczeńskiej rządowej agencji prasowej, Czeczeni w regionie wołgogradzkim są zatrudnieni „w różnych obszarach życia” ⁽⁴⁴⁾.

⁽³⁷⁾ Online 812, Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 ([url](#)).

⁽³⁸⁾ Online 812, Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 ([url](#)).

⁽³⁹⁾ Online 812, Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 ([url](#)).

⁽⁴⁰⁾ Sushchiy, S.Ya., Этнодемографический Потенциал и Миграционная Динамика в Волгоградской Области: Тренды и Прогнозы [Ethnodemographic Potential and Migratory Dynamics in the Volgograd Region: Trends and Forecasts], 2016 ([url](#)).

⁽⁴¹⁾ Grozny Inform, О жизни чеченцев и роли Представительства Главы ЧР в Волгоградской области [On the life of Chechens and the role of the Representative Office of the Head of the Chechen Republic in the Volgograd Region], 1 June 2016 ([url](#)).

⁽⁴²⁾ Centrum Obrony Praw Człowieka "Memoriał" posiada biura w czterech regionach w Rosji i 39 biur w ramach sieci „Migracji i Prawa”. Strona internetowa: <http://www.memohrc.org/>.

⁽⁴³⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 73.

⁽⁴⁴⁾ Grozny Inform, О жизни чеченцев и роли Представительства Главы ЧР в Волгоградской области [On the life of Chechens and the role of the Representative Office of the Head of the Chechen Republic in the Volgograd Region], 1 June 2016 ([url](#)).

2. Wymogi prawne

2.1 Rejestracja pobytu

2.1.1 Procedura

Zgodnie z *Ustawą o prawie obywateli Federacji Rosyjskiej do swobodnego przemieszczania się, wyboru miejsca pobytu i miejsca zamieszkania na terytorium Federacji Rosyjskiej*, obywatele Federacji Rosyjskiej są zobowiązani do rejestrowania pobytu stałego lub czasowego w odpowiednich organach ⁽⁴⁵⁾. Rejestracja jest jedynie powiadomieniem władz o adresie lub miejscu pobytu ⁽⁴⁶⁾.

Rejestracji pobytu dokonuje się w lokalnym biurze MVD, w wielofunkcyjnym centrum (MFC), za pośrednictwem portalu elektronicznego Gosuslugi ⁽⁴⁷⁾ lub poczty elektronicznej (tylko w przypadku rejestracji pobytu czasowego) ⁽⁴⁸⁾. Rejestracja pobytu stałego to rejestracja adresu, pod którym ktoś mieszka na stałe. Można również zarejestrować adres pobytu czasowego, np. adres hotelu, instytucji medycznej, więzienia, mieszkania itd. ⁽⁴⁹⁾.

Rejestracja pobytu stałego

Zmianę adresu pobytu stałego należy zgłosić władzom w ciągu siedmiu dni. Aby móc się zarejestrować należy przedstawić paszport, wniosek o rejestrację oraz dokument potwierdzający prawo do rejestracji pod danym adresem, np. umowę najmu. Jeżeli władze dysponują informacjami zawartymi w takim dokumencie, okazanie tego dokumentu nie jest konieczne ⁽⁵⁰⁾. Rejestrację pobytu stałego potwierdza się przybiciem stempla do paszportu wewnętrznego ⁽⁵¹⁾.

Zakończenia rejestracji pobytu stałego dokonuje się na żądanie danej osoby ⁽⁵²⁾. Nie trzeba tego robić dokładnie tam, gdzie dokonano zgłoszenia rejestracji; można to również

⁽⁴⁵⁾ base.garant.ru, Закон РФ от 25 июня 1993 г. N 5242-I "О праве граждан Российской Федерации на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства в пределах Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Law of the Russian Federation nr 5242-1 "On the Right of the Citizens of the Russian Federation to the Freedom of Movement, the Choice of the Place of Stay and Residence within the Russian Federation" (as amended)], 25 June 1993 ([url](#)).

⁽⁴⁶⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 75.

⁽⁴⁷⁾ Moi dokumenty, gosudarstvennye i municipal'nye uslugi [My Documents – Municipal and State Services], Как прописаться через МФЦ [How to register through an MFC], 18 January 2018 ([url](#)).

⁽⁴⁸⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Регистрационный учет [Registration], n.d. ([url](#)).

⁽⁴⁹⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Регистрационный учет [Registration], n.d. ([url](#)).

⁽⁵⁰⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Регистрационный учет [Registration], n.d. ([url](#)); garant.ru, Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 ([url](#)), article 49.

⁽⁵¹⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 ([url](#)), article 26.1, 118.2.

⁽⁵²⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Регистрационный учет [Registration], n.d. ([url](#)).

przeprowadzić w nowym miejscu ⁽⁵³⁾. Zakończenie rejestracji potwierdza się przybiciem stempla do paszportu wewnętrznego ⁽⁵⁴⁾. W przypadku rejestrowania nowego stałego adresu bez uprzedniego zakończenia starej rejestracji, takiego zakończenia dokonuje się w miejscu rejestrowania nowego adresu ⁽⁵⁵⁾.

Rejestracja pobytu czasowego

W przypadku przebywania pod adresem innym niż ten, który wskazano jako adres stały, należy dokonać odpowiedniej rejestracji, jeśli okres pobytu czasowego przekracza dziewięćdziesiąt dni. Rejestracja tymczasowego adresu nie ma wpływu na rejestrację pobytu stałego. Aby zarejestrować adres tymczasowy należy dostarczyć paszport, wniosek o rejestrację czasową oraz dokument potwierdzający prawo do rejestracji pod tym adresem. W przypadku tymczasowego przebywania pod danym adresem na podstawie umowy o mieszkanie socjalne, nie jest konieczne okazanie takiej umowy, gdyż właściwe organy posiadają informacje na temat tego rodzaju mieszkań. Po dokonaniu rejestracji otrzymuje się dokument rejestracji czasowej ⁽⁵⁶⁾.

Rejestracja czasowa wygasa automatycznie w dniu wskazanym we wniosku o rejestrację pobytu czasowego. Rejestracja czasowa w takich miejscach jak hotele, kempingi i obiekty medyczne kończy się automatycznie w dniu opuszczenia danego miejsca. W przypadku opuszczenia takiego miejsca przed planowym terminem należy powiadomić o tym właściwe organy ⁽⁵⁷⁾.

2.1.2 Praktyka

Chociaż wszyscy Rosjanie mogą napotykać problemy podczas procesu rejestracji, dla osób pochodzących z Kaukazu ta procedura może okazać się bardziej skomplikowana. Według organizacji monitorującej SOVA „problem dodatkowej kontroli ze strony Ministerstwa Spraw

⁽⁵³⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 ([url](#)), article 54.1.

⁽⁵⁴⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 ([url](#)), article 118.3.1.

⁽⁵⁵⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 ([url](#)), articles 118.2.1, 118.2.2.

⁽⁵⁶⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Регистрационный учет [Registration], n.d. ([url](#)); garant.ru, Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 ([url](#)), article 118.1.

⁽⁵⁷⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Регистрационный учет [Registration], n.d. ([url](#)).

Wewnętrznych i innych struktur monitorujących wzrasta w przypadku migrantów pochodzących z Kaukazu”⁽⁵⁸⁾.

Zgodnie z prawem brak rejestracji nie może być powodem do ograniczania praw i obowiązków, które rosyjska konstytucja przyznaje obywatelom rosyjskim⁽⁵⁹⁾. W praktyce jednak w 2017 r. Departament Stanu USA stwierdził, że „władze często odmawiały świadczenia usług rządowych osobom fizycznym nieposiadającym paszportów wewnętrznych lub niemającym prawidłowej rejestracji, a wiele rządów regionalnych nadal ograniczało to prawo, stosując przepisy dotyczące rejestracji pobytu przypominające te z czasów sowieckich”⁽⁶⁰⁾. Według Freedom House „niektóre władze regionalne narzucają zasady rejestracji, które ograniczają prawo obywateli do wyboru miejsca pobytu, zazwyczaj uderzając w mniejszości etniczne i migrantów pochodzących z Kaukazu i Azji Środkowej”⁽⁶¹⁾.

Sprawozdanie DIS z 2015 r. na temat Czeczenów mieszkających w Federacji Rosyjskiej pokazało, że rejestracja co do zasady nie stanowi problemu dla Czeczenów, nawet jeśli mogą być narażeni na dyskryminację lub korupcję ze strony urzędników, gdyż w końcu udaje im się uzyskać odpowiednią rejestrację⁽⁶²⁾. W trakcie badań nad niniejszym sprawozdaniem nie znaleziono żadnych nowszych informacji na ten temat.

W ramach walki z tzw. „gumowymi mieszkaniem”, czyli takimi, w których osoby (lub wiele osób) rejestrują się w miejscu, w którym nie mieszkają, w 2013 r. władze rosyjskie zaostrzyły przepisy dotyczące rejestracji, uzupełniając kodeks karny o artykuł dotyczący fikcyjnych rejestracji. Podczas gdy kiedyś można było rejestrować się w jednym miejscu, a mieszkać w innym, takie praktyki są obecnie oficjalnie zakazane. Artykuł 322 ust. 2 kodeksu karnego stanowi, że karą za dokonanie fałszywej rejestracji (tj. takiej, której dokonano na podstawie fałszywych informacji/dokumentów lub bez zamiaru zamieszkania w danym miejscu) jest grzywna w wysokości od 100 000 do 500 000 RUB lub maksymalnie trzy lata pozbawienia wolności⁽⁶³⁾. Ponadto grzywnę administracyjną dla osób mieszkających bez odpowiedniej rejestracji podniesiono do poziomu od 2 000 do 3 000 RUB. W Moskwie i w Petersburgu grzywna za takie praktyki jest jeszcze wyższa⁽⁶⁴⁾.

W maju 2017 r. MVD stwierdziło, że w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 1 stycznia 2016 r. liczba takich „gumowych mieszkań” zmniejszyła się prawie 200 razy, tj. z 10 090 do 59 mieszkań. W 2016 r. zarejestrowano ponad 3 000 przestępstw związanych z fikcyjnymi rejestracjami wśród

⁽⁵⁸⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), p. 31.

⁽⁵⁹⁾ base.garant.ru, Закон РФ от 25 июня 1993 г. N 5242-1 "О праве граждан Российской Федерации на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства в пределах Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Law of the Russian Federation nr 5242-1 “On the Right of the Citizens of the Russian Federation to the Freedom of Movement, the Choice of the Place of Stay and Residence within the Russian Federation” (as amended)], 25 June 1993 ([url](#)), Article 3.

⁽⁶⁰⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 36.

⁽⁶¹⁾ Freedom House, Freedom in the World 2018, 2018 ([url](#)), accessed 17 April 2018.

⁽⁶²⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 75.

⁽⁶³⁾ base.garant.ru, Уголовный кодекс [Criminal Code of the Russian Federation], 21 December 2013 ([url](#)), article 322.

⁽⁶⁴⁾ garant.ru, Федеральный закон от 21 декабря 2013 г. N 376-ФЗ "О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" [Survey of document – Federal Law of 21 December 2013 nr 376-FZ “On implementing changes in different legislative acts of the Russian Federation”, 23 December 2013 ([url](#)); garant.ru, Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях [Code of the Russian Federation nr 195-FZ on Administrative Offenses], 30 December 2001 ([url](#)), article 19.5.

obywateli rosyjskich ⁽⁶⁵⁾. W Kraju Nadmorskim w 2017 r. władze zakończyły 338 takich rejestracji ⁽⁶⁶⁾.

Pomimo istniejących przepisów prawnych, według Departamentu Stanu USA właściciele w 2017 r. woleli nie rejestrować swoich lokatorów ze względów podatkowych ⁽⁶⁷⁾.

Aby uzyskać więcej informacji na temat identyfikowalności Czeczenów z powodu procedur rejestracji, zob. [pkt 6.2.2](#).

2.2 Paszport wewnętrzny

2.2.1 Procedura

Dyrekcja Generalna ds. Migracji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Federacji Rosyjskiej (GUVM MVD RF) jest odpowiedzialna za wydawanie paszportów wewnętrznych ⁽⁶⁸⁾. Obywatele rosyjscy są zobowiązani do posiadania paszportu wewnętrznego ⁽⁶⁹⁾. Pierwszy paszport otrzymuje się w wieku 14 lat. Następnie paszport należy odnowić w chwili osiągnięcia przez daną osobę wieku 20 i 45 lat, w przypadku zmiany imienia/nazwiska, dokonania zmian w dacie i miejscu urodzenia, przejścia operacji zmiany płci, uszkodzenia paszportu lub pojawienia się nieścisłości w paszporcie ⁽⁷⁰⁾. Paszport należy odnowić w ciągu 30 dni od wystąpienia jednej z powyższych okoliczności ⁽⁷¹⁾.

O paszport wewnętrzny można ubiegać się w miejscu pobytu stałego, czasowego lub w jakimkolwiek innym miejscu ⁽⁷²⁾. Wniosek o paszport można złożyć w lokalnym biurze MVD lub za pośrednictwem elektronicznego portalu usług publicznych Gosuslugi ⁽⁷³⁾. Od 1 lutego

⁽⁶⁵⁾ TASS, Количество "резиновых квартир" сократилось в России почти в 200 раз [The number of 'rubber apartments' in Russia has fallen by almost 200 times], 6 May 2017 ([url](#)).

⁽⁶⁶⁾ Primorsky Kray Administration, «Резиновые квартиры» обнаружены во Владивостоке, Уссурийске и Артеме [“Rubber apartments” found in Vladivostok, Ussuriysk and Artem], 28 January 2018 ([url](#)).

⁽⁶⁷⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 39.

⁽⁶⁸⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Выдача паспорта гражданина Российской Федерации [Issuance of internal passports to citizens of the Russian Federation], n.d. ([url](#)).

⁽⁶⁹⁾ base.garant.ru, Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997 ([url](#)), article 1.

⁽⁷⁰⁾ base.garant.ru, Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997 ([url](#)), articles 7, 12.

⁽⁷¹⁾ base.garant.ru, Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997 ([url](#)), article 15.

⁽⁷²⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), article 71.

⁽⁷³⁾ base.garant.ru, Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997 ([url](#)), article 14; garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the

2017 r. za pośrednictwem MFC można również złożyć wniosek o paszport wewnętrzny, odnowić taki paszport, a także go otrzymać ⁽⁷⁴⁾. Nie jest możliwe ubieganie się o paszport za pośrednictwem MFC lub portalu elektronicznego w przypadku gdy wniosek o paszport dotyczy pierwszego paszportu w wieku 14 lat lub pierwszego paszportu w ogóle, gdy jest wynikiem uzyskania obywatelstwa rosyjskiego, a także gdy wniosek o paszport wynika z utraty paszportu wskutek kradzieży lub zagubienia poprzedniego paszportu ⁽⁷⁵⁾.

Dokumenty niezbędne do złożenia wniosku o paszport wewnętrzny lub odnowienie takiego paszportu to ⁽⁷⁶⁾:

- formularz wniosku;
- akt urodzenia;
- dwa zdjęcia;
- dokumenty dotyczące statusu wojskowego/rejestracji;
- akty małżeństwa/rozvodu;
- akty urodzenia dzieci poniżej 14. roku życia;
- dowód pokrycia kosztów prawnych;
- w przypadku odnawiania paszportu — stary paszport.

W przypadku kradzieży lub zagubienia paszportu należy napisać wniosek, w którym wskazuje się, w jaki sposób, kiedy i gdzie zgubiono paszport, a także dostarczyć dwa zdjęcia i dowód wpłaty. W przypadku kradzieży paszportu należy dołączyć raport policyjny lub napisać własnymi słowami, w którym posterunku policji zgłoszono kradzież ⁽⁷⁷⁾.

Wyrobiecie nowego paszportu kosztuje 300 RUB, a wymiana zagubionego lub uszkodzonego paszportu wynosi 1 500 RUB ⁽⁷⁸⁾.

MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), articles 72, 73, 74.

⁽⁷⁴⁾ Rossiyskaya Gazeta, Стол меняет адрес [The Desk changes its address], 27 September 2016 ([url](#)).

⁽⁷⁵⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), articles 72, 73, 74.

⁽⁷⁶⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Выдача паспорта гражданина Российской Федерации [Issuance of internal passports to citizens of the Russian Federation], n.d. ([url](#)); garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), articles 30, 32, 33.

⁽⁷⁷⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), article 32.1; Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Выдача паспорта гражданина Российской Федерации [Issuance of internal passports to citizens of the Russian Federation], n.d. ([url](#)).

⁽⁷⁸⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Выдача паспорта гражданина Российской Федерации [Issuance of internal passports to citizens of the Russian Federation], n.d. ([url](#)); garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации"

W przypadku gdy dana osoba nie posiada aktu urodzenia, może uzyskać nowe zaświadczenie w urzędzie stanu cywilnego w miejscu urodzenia lub w urzędzie stanu cywilnego w miejscu pobytu stałego. W przypadku braku możliwości przedstawienia aktu urodzenia, np. ze względu na to, że akt zaginął w archiwach, a urząd stanu cywilnego w Rosji uznał go za zaginiony, lub dlatego, że urodziny zarejestrowano za granicą, paszport można uzyskać na podstawie innych dokumentów zawierających niezbędne informacje ⁽⁷⁹⁾. W przypadku niemożności uzyskania aktu urodzenia ze względu na jego zaginięcie w archiwach, możliwe jest również wyrobienie nowego aktu na podstawie decyzji sądu ⁽⁸⁰⁾.

2.2.2 Praktyka

W trakcie badań nad niniejszym sprawozdaniem nie znaleziono żadnych informacji bezpośrednio związanych z sytuacją Czeczenów w kontekście wyrobienia paszportów.

2.3 Paszport zewnętrzny

2.3.1 Procedura

Istnieją dwa rodzaje paszportów zewnętrznych: paszporty biometryczne, ważne przez 10 lat, oraz paszporty starego typu, ważne przez 5 lat. Wnioski o wydanie obu paszportów można składać w biurze MVD, MFC lub za pośrednictwem elektronicznego portalu państwowego Gosuslugi ⁽⁸¹⁾.

Wnioski można składać w miejscu pobytu stałego, czasowego lub w miejscu faktycznego pobytu ⁽⁸²⁾.

[Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), article 49.

⁽⁷⁹⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 ([url](#)), article 37; base.garant.ru, Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997 ([url](#)), article 11.

⁽⁸⁰⁾ base.garant.ru, Федеральный закон N 143-ФЗ "Об актах гражданского состояния" (с изменениями и дополнениями) [Federal law of the Russian Federation nr 143-FZ "On civil registry acts"], 15 November 1997 ([url](#)), article 74.

⁽⁸¹⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), articles 23, 37 and 41; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), articles 23, 24, 37, 41 and 100.

⁽⁸²⁾ Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The), Оформление загранпаспорта [Obtaining a foreign passport], n.d. ([url](#)); garant.ru, Приказ МВД России от 16

Wraz z wnioskiem należy przedstawić następujące dokumenty ⁽⁸³⁾:

- formularz wniosku w dwóch egzemplarzach;
- dokument tożsamości;
- stary paszport zewnętrzny, jeśli jest nadal ważny;
- pisemne zezwolenie dowódcy w przypadku osoby wojskowej;
- w przypadku mężczyzn w wieku 18-27 lat: dowód na piśmie (książeczka wojskowa z odpowiednimi uwagami), że dana osoba nie jest wzywana do odbycia regularnej lub zastępczej służby;
- trzy zdjęcia.

Niektóre okoliczności mogą wymagać dostarczenia dodatkowych dokumentów, np. w przypadku gdy wnioskodawca jest małoletni lub w razie kradzieży poprzedniego paszportu ⁽⁸⁴⁾.

ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), article 100; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), article 100.

⁽⁸³⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), article 37; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), article 37.

⁽⁸⁴⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), article 37; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), article 37.

W przypadku ubiegania się o paszport w miejscu pobytu stałego rozpatrywanie wniosku trwa jeden miesiąc. W przypadku wydawania paszportu w miejscu pobytu czasowego proces ten trwa cztery miesiące ⁽⁸⁵⁾.

Można tymczasowo odmówić danej osobie opuszczenia kraju w przypadku gdy ⁽⁸⁶⁾:

- ma ona dostęp do informacji niejawnych, a jej umowa o pracę zawiera postanowienie o nieopuszczaniu kraju przez maksymalny okres pięciu lat;
- jest ona wzywana do odbycia służby wojskowej lub zastępczej, na czas trwania takiej służby;
- jest podejrzana lub oskarżona w sprawie karnej;
- jest skazana za popełnienie przestępstwa, do czasu zakończenia kary;
- nie stosuje się ona do decyzji sądu;
- podała nieprawdziwe informacje przy załatwianiu dokumentów podróży;
- pracuje w Federalnej Służbie Bezpieczeństwa, na czas trwania umowy.

Wystąpienie jednej z tych okoliczności jest powodem niewydania lub niedostarczenia paszportu zewnętrznego ⁽⁸⁷⁾. O decyzji odmownej w sprawie wydania paszportu zewnętrznego powiadamia się daną osobę pocztą elektroniczną lub w inny sposób za pomocą elektronicznego urządzenia mobilnego, czy też za pośrednictwem portalu elektronicznego ⁽⁸⁸⁾.

⁽⁸⁵⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), articles 27.1 and 27.3; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), articles 28.1 and 28.3.

⁽⁸⁶⁾ garant.ru, Федеральный закон от 15 августа 1996 г. N 114-ФЗ "О порядке выезда из Российской Федерации и въезда в Российскую Федерацию" (с изменениями и дополнениями) [Federal Law of the Russian Federation 114-FZ on exit from the Russian Federation and entry to the Russian Federation], 15 August 1996 ([url](#)), article 15.

⁽⁸⁷⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), article 52; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), article 54.

⁽⁸⁸⁾ garant.ru, Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации"

2.3.2 Praktyka

Nie znaleziono informacji na temat ewentualnych problemów związanych z wyrobieniem paszportu zewnętrznego w kontekście danego pochodzenia etnicznego.

[Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 ([url](#)), article 181.2; garant.ru, №889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 ([url](#)), article 189.2.

3. Okoliczności społeczno-ekonomiczne

3.1 Wprowadzenie

Ze względu na swoje rosyjskie obywatelstwo, Czeczeni mają prawo mieszkać w wybranym przez siebie miejscu w Rosji i mają takie same uprawnienia jak każdy inny obywatel rosyjski. W praktyce jednak — jak wynika z ustaleń sprawozdania kilku lokalnych organizacji pozarządowych — Czeczeni doświadczają dyskryminacji, podobnie jak inne osoby pochodzące z Kaukazu. Wśród osób z Kaukazu „istnieje pewna dyskryminacyjna hierarchia związana ze stereotypami społecznymi: Podczas kontaktu z organami ścigania Czeczeni i Dagestańczycy bywają częściej dyskryminowani niż Ormianie i Gruzini ze względu na przypisywanie niektórym grupom etnicznym pewnych stereotypowych cech (agresja, przynależność do radykalnego nurtu islamu itd.)” ⁽⁸⁹⁾.

Według badania opinii publicznej przeprowadzonego w lipcu 2017 r. przez rosyjską organizację badawczą Lewada, ksenofobiczne/etnofobiczne uczucia nigdy nie były wśród Rosjan rzadsze niż obecnie. Tendencja ta rozpoczęła się w 2014 r. Eksperci zajmujący się tym badaniem przypisują spadek takich uczuć brakowi ksenofobicznych wypowiedzi ze strony instytucji politycznych i ruchów politycznych lub społecznych, niższemu wskaźnikowi przestępczości wśród mniejszości etnicznych, zjednoczeniu obywateli Rosji niezależnie od tożsamości etnicznej na skutek nałożenia sankcji przez USA i UE oraz przesunięciu uwagi z kwestii wewnętrznych na zewnętrzne. Strach przed imigrantami zastąpiono strachem przed wojną i problemami gospodarczymi ⁽⁹⁰⁾. Inne źródło wiąże obecną sytuację z przesunięciem uwagi na konflikt na Ukrainie. W kontekście konfliktu z Ukrainą Rosja stawia się w pozycji głównego bojownika w walce z faszyzmem i ksenofobią, tym samym spychając na dalszy plan zainteresowanie osobami pochodzącymi z Kaukazu ⁽⁹¹⁾. Ponadto ksenofobiczne uczucia przeszły na migrantów z Azji Środkowej ⁽⁹²⁾. Spadek takich uczuć nie oznacza jednak, że są one rzadkie: 54% Rosjan stwierdziło, że powinno się ograniczyć liczbę innych grup etnicznych żyjących w Rosji (choć nie jest do końca jasne, czy chodzi tu o grupy etniczne obce, czy rosyjskie, ale niesłowiańskie, czy też o obie te grupy) ⁽⁹³⁾.

Według wstępnych danych SOVA, w 2017 r. liczba osób zaatakowanych ze względu na brak słowiańskiego pochodzenia etnicznego spadła w porównaniu z 2016 r. W 2017 r. SOVA odnotowała 28 takich ataków, a w 2016 r. liczba ta wyniosła 44 (z czego 7 osób zmarło). Spośród tych 28 ofiar trzy osoby pochodziły z Kaukazu, 16 – z Azji Środkowej, a reszta z innych krajów. Oprócz tych indywidualnych ataków, w 2017 r. miały miejsce co najmniej dwa przypadki ataków grupowych wymierzonych w osoby pochodzące z Azji Środkowej i Kaukazu, które przeprowadzono w metrze lub w wagonach kolejowych. Wydaje się, że religia nie odgrywa w tych wydarzeniach większej roli: ataki są raczej wynikiem przynależności etnicznej, a nie religijnej. Chociaż zdarzały się przypadki ataków na muzułmanów ze względu na ich religię, większość ataków na muzułmanów ma miejsce w internecie ⁽⁹⁴⁾. Niemniej jednak z

⁽⁸⁹⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), p. 28.

⁽⁹⁰⁾ Levada-center, The level of xenophobia in Russia has reached a minimum, 23 August 2017 ([url](#)).

⁽⁹¹⁾ Kavkaz.Realii, Кавказцы в России [Caucasians in Russia], 30 October 2016 ([url](#)).

⁽⁹²⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), p. 34.

⁽⁹³⁾ Levada-center, The level of xenophobia in Russia has reached a minimum, 23 August 2017 ([url](#)).

⁽⁹⁴⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Xenophobia in Figures: Hate Crime in Russia and Efforts to Counteract It in 2017, 12 February 2018 ([url](#)).

uwagi na to, że władze rosyjskie często nie klasyfikują przestępstw z nienawiści jako takich, ich rzeczywista liczba może być wyższa niż podają sprawozdania SOVA ⁽⁹⁵⁾.

3.2 Mieszkalnictwo

Jak wykazano w [pkt 2.1 dotyczącym rejestracji pobytu](#), dana osoba musi mieszkać w miejscu, w którym się zarejestrowała. Oznacza to, że w przypadku przeprowadzki takiej osoby do innej części Rosji, musi ona znaleźć miejsce zamieszkania, w którym może się zarejestrować (na stałe lub tymczasowo).

Osobom niemającym pochodzenia słowiańskiego może być trudniej znaleźć mieszkanie niż innym osobom. W ogłoszeniach w sprawie wynajmu mieszkań często wspomina się, że mieszkania wynajmowane są tylko Słowianom, lub nie są wynajmowane osobom pochodzącym z Kaukazu. Nie jest do końca jasne, jak często takie ogłoszenia się pojawiają, natomiast SOVA et al. twierdzą, że jest to zjawisko powszechne w rosyjskich miastach ⁽⁹⁶⁾.

Badania przeprowadzone w ramach projektu Robustory — bloga dziennikarstwa opartego na danych prowadzonego przez pracowników naukowych ⁽⁹⁷⁾ na temat ogłoszeń w sprawie wynajmu mieszkań w Moskwie — wykazały, że w dniu 2 kwietnia 2017 r. 16% ogłoszeń zawierało preferencje dotyczące pochodzenia etnicznego. Z badań wynika, że im droższe są mieszkania, tym rzadziej wspomina się o pochodzeniu etnicznym ⁽⁹⁸⁾.

Według Warwary Tretiak, koordynatorki grupy wsparcia dla migrantów zarobkowych Komitetu Pomocy Obywatelskiej, w praktyce osoby przyjeżdżające do Moskwy w celu podjęcia pracy z góry wiedzą, gdzie mogą znaleźć miejsce do mieszkania. Takie osoby mają członków rodziny i inne powiązania, a w mediach społecznościowych istnieją grupy tematyczne, w których przekazuje się informacje na temat tego, gdzie można znaleźć zakwaterowanie ⁽⁹⁹⁾.

3.3 Kształcenie

Zgodnie z rosyjską ustawą o kształceniu, prawo do kształcenia jest zagwarantowane każdej osobie, niezależnie od jej miejsca zamieszkania ⁽¹⁰⁰⁾.

Według artykułu opublikowanego w gazecie internetowej Meduza, w praktyce jednak szkoły często odmawiają przyjęcia dzieci nieposiadających odpowiedniej rejestracji. Jest to problem nie tylko dzieci migrantów, ale także każdego obywatela Rosji pragnącego wysłać swoje dzieci do szkoły, która nie znajduje się bezpośrednio w obszarze oficjalnego miejsca zamieszkania (tymczasowego lub stałego) ⁽¹⁰¹⁾.

Najpierw przyjmowane są dzieci, które oficjalnie mieszkają w pobliżu szkoły. Następnie przyjmowane są inne dzieci, które mieszkają gdzie indziej lub nie mogą okazać swojej

⁽⁹⁵⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), p. 5.

⁽⁹⁶⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), p. 31.

⁽⁹⁷⁾ Moscow Times (The), Moscow's Most Racist Landlords Revealed, 21 June 2017 ([url](#)).

⁽⁹⁸⁾ Robustory, Рассмотрим славян [Consider the Slavs], n.d. ([url](#)).

⁽⁹⁹⁾ Miloserdie.ru, Национальный квартирный вопрос [National apartment issue], 20 February 2018 ([url](#)).

⁽¹⁰⁰⁾ base.garant.ru, Закон об образовании [Federal law of the Russian federation nr 273-FZ on Education], 29 December 2012 ([url](#)), article 5.

⁽¹⁰¹⁾ Meduza, Возьмут ли в школу ребенка без регистрации? [Will they take a child to school without registration?], 29 August 2015 ([url](#)); Meduza, Куда бежать Почему российские школы отказываются принимать детей мигрантов [Where to run Why Russian schools refuse to accept the children of migrants], 5 August 2015 ([url](#)).

rejestracji ⁽¹⁰²⁾. Brak rejestracji nie może być oficjalnym powodem odmowy przyjęcia dzieci do szkoły. Jedynym powodem takiej odmowy może być brak miejsca ⁽¹⁰³⁾; co wskazano w rozporządzeniu wydanym przez Ministerstwo Edukacji w 2014 r. Rozporządzenie stanowi jednak również, że rodzice powinni przedstawić dowód rejestracji pobytu ⁽¹⁰⁴⁾. Według Prokuratury Krajowej szkoły powinny mieć prawo do żądania dowodu rejestracji w celu ustalenia, które dzieci mieszkają w pobliżu i powinny być przyjęte w pierwszej kolejności. Nielegalne jest odwoływanie się do rozporządzenia i odmawianie przyjęcia dzieci do szkół z uwagi na brak rejestracji ⁽¹⁰⁵⁾.

W sierpniu 2015 r. Sąd Najwyższy potwierdził rozporządzenie, stwierdzając, że brak rejestracji nie stanowi uzasadnionej przyczyny odmowy zapisania do szkoły. Ponadto rozporządzenie dotyczy wyłącznie dzieci zapisanych do pierwszej klasy ⁽¹⁰⁶⁾. Z decyzji sądu wynika wniosek przedstawiciela Komitetu Pomocy Obywatelskiej, który udzielił wywiadu dla „Kommiersanta”, że błędna interpretacja rozporządzenia dokonywana przez dyrektorów szkół jest postrzegana przez sąd jako problem dla władz lokalnych, mimo sugestii, że kwestia ta ma charakter systemowy w niektórych regionach, takich jak Moskwa ⁽¹⁰⁷⁾.

Nie znaleziono informacji, że Czeczeni mają problemy z zapisywaniem się do szkół ze względu na swoje pochodzenie etniczne. Ponadto nie znaleziono informacji, że zapisanie dziecka do szkoły mieszczącej się poza miejscem zamieszkania jest dla Czeczenów trudniejsze niż dla innych obywateli Rosji.

3.4 Rynek pracy

Zgodnie z art. 64 rosyjskiego kodeksu pracy miejsce pobytu (i brak rejestracji) nie mogą być przeszkodą w zawarciu umowy o pracę ⁽¹⁰⁸⁾. Mimo że rejestracja nie jest konieczna do zawarcia umowy o pracę, staje się konieczna z innych powodów (zob. również [pkt 2.1](#)). W związku z tym w swoim sprawozdaniu krajowym z 2017 r. Departament Stanu USA poinformował, że „[p]racodawcy często odmawiali zatrudnienia kandydatów nieposiadających rejestracji pobytu, co było powszechne ze względu na fakt, że wynajmujący woleli nie rejestrować lokatorów ze względów podatkowych” ⁽¹⁰⁹⁾.

Według kilku różnych źródeł w Rosji ma miejsce dyskryminacja ze względu na pochodzenie etniczne na rynku pracy. Timirlan Achmadow, prawnik zajmujący się sprawami dotyczącymi dyskryminacji, potwierdza, że tak dzieje się i w tym przypadku. Achmadow twierdzi, że istnieją niepisane nakazy ze strony kierownictw firm, aby nie zatrudniać osób z określonych grup etnicznych. Twierdzi on, że trudno jest to udowodnić, gdyż firmy nigdy się oficjalnie do tego nie przyznają. W 2015 r. weszła w życie ustawa federalna zobowiązująca pracodawców do

⁽¹⁰²⁾ Kommersant, МВД включилось в школьную программу [MVD got involved in the school program], 12 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁰³⁾ Kommersant, МВД включилось в школьную программу [MVD got involved in the school program], 12 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁰⁴⁾ Rossiyskaya Gazeta, Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (Минобрнауки России) от 22 января 2014 г. N 32 г. Москва "Об утверждении Порядка приема граждан на обучение по образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования" [Decree of the Ministry of Education and Science of the Russian Federation nr 32 "On confirmation of the order of acceptance of citizens for education at primary and secondary schools"], 22 January 2014 ([url](#)).

⁽¹⁰⁵⁾ Meduza, Возьмут ли в школу ребенка без регистрации? [Will they take a child to school without registration?], 29 August 2015 ([url](#)).

⁽¹⁰⁶⁾ Kommersant, МВД включилось в школьную программу [MVD got involved in the school program], 12 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁰⁷⁾ Kommersant, МВД включилось в школьную программу [MVD got involved in the school program], 12 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁰⁸⁾ base.garant.ru, Трудовой кодекс [Labour Code], 30 December 2001 ([url](#)), article 64.

⁽¹⁰⁹⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 39.

podania pisemnego uzasadnienia (na żądanie) niezatrudnienia danej osoby. Według Achmadowa „nierozsądnym” jest wierzyć, że pracodawcy podadzą obywatelstwo danej osoby jako powód jej niezatrudnienia ⁽¹¹⁰⁾.

Kilka źródeł donosiło o sprawie z 2016 r., w której miejscowy wydział policji w Twerze nie zatrudnił pewnego mężczyzny, a szef personelu poinformował go, że twerska policja nie zatrudnia osób pochodzących z Kaukazu, Czeczenów, Dagestańczyków, Tatarów i muzułmanów. Mężczyzna ten nagrał i opublikował wspomnianą rozmowę, jednak później został pozwany za podżeganie do nienawiści wobec oficerów MVD i obrażanie przedstawicieli władz. W sierpniu 2016 r. uznano go winnym obrażania przedstawicieli władz, choć nie podżegania do nienawiści w stosunku do policji ⁽¹¹¹⁾.

Są też inne doniesienia o dyskryminacji, jak np. przypadek fotografa w centrum kulturalnym w Moskwie, którego zwolniono w momencie zatrudnienia nowego dyrektora. Sądząc po uwagach nowego dyrektora, powodem zwolnienia tego pierwszego było jego czeczeńskie pochodzenie ⁽¹¹²⁾.

Również według prawnika Michaiła Kostojewa na rynku pracy dochodzi do dyskryminacji. Jego zdaniem w biurach dużych firm prawie nie ma osób pochodzenia azjatyckiego lub kaukaskiego. W sądach, zakładach opieki zdrowotnej i na uniwersytetach jest ich więcej, prawdopodobnie dlatego, że miejscowi niechętnie podejmują się takich prac ze względu na niskie płace. Kostojew nigdy nie widział żadnego dokumentu zawierającego tajne nakazy dotyczące niezatrudniania osób pochodzących z Kaukazu, jednak słyszał o nich wiele razy ⁽¹¹³⁾.

Według Centrum SOVA, które szczegółowo przebadalo sytuację w Surgucie — mieście zamieszkałym przez około 35 000-40 000 Dagestańczyków i ponad 2 000 Czeczenów, obok innych grup etnicznych — osoby pochodzące z Kaukazu są dyskryminowane częściej niż inne mniejszości. Jest to widoczne przede wszystkim w obszarze zatrudnienia. Wydaje się, że istnieje niepisana zasada stosowana przez duże firmy, aby nie zatrudniać ludzi z Kaukazu. Uważa się również, że osoba pochodząca z Kaukazu praktycznie nie ma szans na znalezienie pracy w policji, prokuraturze itd., nawet posiadając odpowiednie kwalifikacje. Pracujący w sektorze naftowym lub w sektorze publicznym pracownicy czeczeńscy twierdzą, że istnieje niepisana zasada, aby ich nie awansować. Ponadto pojawiają się zażalenia, że osoby pochodzące z Kaukazu zarabiają mniej niż ich koledzy na tych samych stanowiskach i nie otrzymują premii. Podczas gdy osoby z Kaukazu napotykają przeszkody w znalezieniu pracy w dużych przedsiębiorstwach gazowych oraz w administracji państwowej, według Centrum SOVA znajdują jednak pracę w sektorze szkolnictwa i opieki zdrowotnej. W przeciwnym razie pracują głównie w sektorze prywatnym lub prowadzą bazy, firmy budowlane i prywatne kliniki. Wyjątek stanowią przedsiębiorstwa państwowe, którymi zarządzają Dagestańczycy — takie przedsiębiorstwa zatrudniają ludzi z Północnego Kaukazu ⁽¹¹⁴⁾.

Jeśli chodzi o pozycję kobiet z Północnego Kaukazu na rynku pracy, SOVA zauważa:

⁽¹¹⁰⁾ Kavkaz.Realii, Дагестанец? Давай, до свидания [From Dagestan? Goodbye], 16 January 2017 ([url](#)).

⁽¹¹¹⁾ SOVA Center for Information and Analysis, В Твери мусульманина судят за комментарий об отказе в приеме на работу в полицию [In Tver, a Muslim is judged for commenting on the refusal to apply for a job in the police], 24 June 2016 ([url](#)); Kavkaz.Realii, Дагестанец? Давай, до свидания [From Dagestan? Goodbye], 16 January 2017 ([url](#)); Radio Svoboda, Признан виновным автор видеоролика о полиции Твери [Author of video about Tver police found guilty], 11 August 2016 ([url](#)).

⁽¹¹²⁾ Kavkaz.Realii, Чеченец? Давай, до свидания! [From Chechnya? Goodbye], 3 March 2017 ([url](#)).

⁽¹¹³⁾ On Kavkaz, Чеченцам, дагестанцам, ингушам в России не место. От кавказцев зачищают силовые структуры и офисы [There is no place in Russia for people from Chechnya, Dagestan, Ingushetiya. Power structures and offices are cleansed from Caucasians], 11 March 2017 ([url](#)).

⁽¹¹⁴⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), pp. 28-31.

„Dane terenowe pokazują, że kobiety mają mniej problemów z zatrudnieniem. Dzieje się tak dlatego, że inni mieszkańcy Północy bardziej im ufają i czują wobec nich mniej wrogości, a także z powodu zainteresowania kobiet konkretnymi wolnymi etatami. Są to głównie stanowiska w sektorze usług, jak również stanowiska dla personelu medycznego niższego i średniego szczebla oraz etaty w przedszkolach i — rzadziej — w szkołach. Poziom wynagrodzeń i konkurencja w tych sektorach są niskie, dlatego kobiety z Północnego Kaukazu mogą swobodnie zajmować te niszę.

(...)

Jedyną grupą kobiet, które mogą napotkać przeszkody i doświadczyć dyskryminacji podczas szukania pracy, są kobiety noszące hidżab. Jednak mieszkając na Północnym Kaukazie muszą stawić czoła takim samym zagrożeniom, mimo że noszenie hidżabów jest tam powszechne. Ten rodzaj dyskryminacji nie jest związany z regionem pochodzenia czy pochodzeniem etnicznym, lecz z przynależnością religijną, a zwłaszcza ze strachem większości obywateli przed wyznawcami radykalnego islamu, do której to grupy automatycznie przypisuje się kobiety noszące chusty”.⁽¹¹⁵⁾

3.5 Opieka zdrowotna

Zgodnie z prawem państwo zapewnia obywatelom opiekę zdrowotną niezależnie od ich miejsca pobytu⁽¹¹⁶⁾. Oficjalnie opieka zdrowotna jest bezpłatna dla obywateli rosyjskich. Wszyscy obywatele posiadają obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne, w zamian otrzymując dostęp do szeregu usług medycznych. W zależności od zarejestrowanego adresu pobytu danej osobie przydziela się określoną klinikę, która z kolei zwraca się do instytucji powiązanych w zakresie opieki specjalistycznej lub innych rodzajów opieki⁽¹¹⁷⁾.

Prawo stanowi, że każda osoba ma prawo wybrać lub zmienić klinikę raz w roku, chyba że przeprowadza się do nowego miejsca, w którym to przypadku przyszuje się jej możliwość dokonania dodatkowego wyboru⁽¹¹⁸⁾.

W Rosji państwowe placówki medyczne zapewniają zarówno bezpłatną, jak i częściowo odpłatną opiekę. Korzystanie z prywatnych szpitali jest zawsze odpłatne. Oprócz obowiązkowego ubezpieczenia obejmującego wszystkich Rosjan pracujących i niepracujących, Rosjanie mogą zdecydować się na dodatkowe ubezpieczenie, które pokrywa część opłat ponoszonych za leczenie w niektórych szpitalach państwowych. Wiele prywatnych szpitali uznaje ubezpieczenia prywatne⁽¹¹⁹⁾.

Nie znaleziono najnowszych informacji na temat dyskryminujących aspektów funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej w Rosji. Jedyną niedawną wzmianką jest zalecenie zawarte w sprawozdaniu SOVA, FIDH i in. dla władz rosyjskich, aby „zwalczać jawne nielegalne praktyki dyskryminacyjne, w tym ich publiczne wyrażanie w przestrzeni publicznej związanej

⁽¹¹⁵⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), pp. 30-31.

⁽¹¹⁶⁾ Consultant Plus, Федеральный закон от 21.11.2011 N 323-ФЗ (ред. от 19.07.2018) “Об основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации” [Federal Law of the Russian Federation nr FZ-323 on “The rights of citizens in the field of occupational health and safety and their State guarantees”], 21 November 2011 ([url](#)), article 5.

⁽¹¹⁷⁾ United Nations Research Institute for Social Development, Constraints on Universal Health Care in the Russian Federation, February 2015 ([url](#)), p. 12.

⁽¹¹⁸⁾ garant.ru, Нарушение права на получение медицинской помощи [Violation of the right to receive medical care], n.d. ([url](#)); Insurance Portal, О праве застрахованного лица на выбор медицинской организации по ОМС и механизме его реализации [On the right of insured persons to choose a medical organization according to their insurance and the mechanism to realise this], n.d. ([url](#)).

⁽¹¹⁹⁾ Polovinka, A., Three Essays on Informal Payments in the Health Care Sector in Russia, 2016 ([url](#)), p. 14.

z mieszkalnictwem, kształceniem i usługami zdrowotnymi wobec migrantów wewnętrznych i osób niebędących obywatelami”⁽¹²⁰⁾. Najwyraźniej tego rodzaju dyskryminacja istnieje, jednak nie omówiono jej w samym sprawozdaniu. Niektóre konkretne przykłady dyskryminacji, które miały miejsce w opiece zdrowotnej, są starsze, np. przypadek ginekologa w Karelii, który w 2013 r. odmówił pomocy kobiecie noszącej chustę. W klinice udzielono lekarzowi upomnienia⁽¹²¹⁾. W 2014 r. czeczeński rzecznik praw obywatelskich potępił Ministerstwo Zdrowia obwodu astrachańskiego za zakazanie udzielania pomocy medycznej mieszkańcom republik Północnego Kaukazu⁽¹²²⁾.

Jeśli chodzi o opiekę w zakresie zdrowia psychicznego, nie znaleziono informacji na temat szczególnej sytuacji Czeczenów w obrębie tego systemu.

⁽¹²⁰⁾ SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, Racism, discrimination and fight against “extremism” in contemporary Russia and its controlled territories, 2017 ([url](#)), p. 47.

⁽¹²¹⁾ Gazeta.ru, «Я еврейка и пациенток в платочках не буду принимать» [“I am jewish and I will not see a patient in a headscarf”], 23 July 2013 ([url](#)).

⁽¹²²⁾ Ombudsman of Chechnya, Доклад О Деятельности Уполномоченного По Правам Человека В Чеченской Республике В 2014 Году [Annual Report of the Chechen Ombudsman for 2014/2015], 2015 ([url](#)), p. 319.

4. Poszczególne profile

4.1 Kobiety

4.1.1 Szkodliwe tradycyjne praktyki i polityka Kadyrowa wobec kobiet

Lokalni działacze na rzecz praw człowieka donosili o braku informacji na temat sytuacji czeczeńskich kobiet. Memoriał stwierdza, że z powodu braku wspomnianych informacji zarówno w Rosji, jak i poza jej granicami, nie ma zrozumienia dla tej kwestii. Zagadnienia dotyczące relacji między mężczyznami i kobietami, gwałtu, dzieci urodzonych poza małżeństwem oraz osób LGBT należą w kulturze czeczeńskiej ściśle do strefy tabu ⁽¹²³⁾.

W wywiadzie dla strony internetowej *Lenta.ru*, ekspert z Centrum Studiów Islamskich Północnego Kaukazu, Rusłan Gerejew, wyjaśnił, że zasady *adatów* — lokalne zwyczaje i tradycje kultywowane przez społeczności islamskie na Północnym Kaukazie ⁽¹²⁴⁾ — są nadal ważne w społeczeństwie kaukaskim, a nawet są coraz silniejsze. Gerejew zaobserwował również, że przenoszące się do innych części Rosji społeczności Północnego Kaukazu „eksportują” *adaty* i żyją według jego zasad: „osoba pochodząca z Północnego Kaukazu, niezależnie od tego, gdzie mieszka, przestrzega tych samych zasad, a zatem jej linia behawioralna jest wszędzie taka sama” ⁽¹²⁵⁾.

Według Memoriału problemy wynikające ze ścisłego przestrzegania tradycji przez społeczeństwo pogłębia sposób, w jaki szef Republiki Czeczeńskiej interpretuje tradycje. Jego interpretacja kaukaskich obyczajów „opiera się na jego zainteresowaniach, a nawet chwilowych nastrojach”. Przykładowo, mimo że wcześniej sam uznawał uprowadzenie panny młodej za „piękny kaukaski zwyczaj”, Kadyrow nagle oświadczył, że takie uprowadzenie będzie podlegać surowym karom dla pana młodego. Memoriał wskazuje, że otwiera to możliwość „interpretowania jednej sytuacji zarówno w kontekście kultywowania tradycji, jak i jej naruszenia, w zależności od wykonawcy danej czynności” ⁽¹²⁶⁾.

Międzynarodowa Grupa Kryzysowa stwierdza, że wysiłki Kadyrowa na rzecz egzekwowania tradycji i moralności dotyczą w większym stopniu kobiet niż mężczyzn ⁽¹²⁷⁾. W przeszłości opisywał on kobiety jako własność męża, a jej celem miało być rodzenie dzieci. Opowiada się za poligamią ⁽¹²⁸⁾, wypowiadając się wcześniej na temat tej praktyki w kontekście sposobu unikania zabójstw honorowych: „lepiej być drugą lub trzecią żoną, niż zostać zabita (...) mamy bardzo surowe obyczaje (...) jeśli młoda lub rozwiedziona kobieta utrzymuje stosunki z mężczyzną, jej brat zabije zarówno ją, jak i tego mężczyznę” ⁽¹²⁹⁾.

⁽¹²³⁾ Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, *Chechens in Russia*, 2014 ([url](#)), p. 24.

⁽¹²⁴⁾ *Russia Beyond, Caucasian edicts of the mountains*, 20 July 2015 ([url](#)).

⁽¹²⁵⁾ *Lenta.ru*, «Их хоронят отдельно, как самоубийц» [“They are buried separately, like suicides”], 25 March 2016 ([url](#)).

⁽¹²⁶⁾ Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, *Chechens in Russia*, 2014 ([url](#)), pp. 24-25.

⁽¹²⁷⁾ International Crisis Group (The), *Chechnya: The Inner Abroad*, 30 June 2015 ([url](#)), p. 33.

⁽¹²⁸⁾ *Komsomolskaya Pravda*, Рамзан Кадыров: ‘Россия – это матушка родная’ [Ramzan Kadyrov: ‘Russia is our dear mummy’], 24 October 2008 ([url](#)).

⁽¹²⁹⁾ International Crisis Group (The), *Chechnya: The Inner Abroad*, 30 June 2015 ([url](#)), p. 33; *Infox.ru*, Кадыров призвал чеченцев брать по второй жене [Kadyrov appealed to Chechens to get a second wife], 7 April 2009 ([url](#)).

Działacze na rzecz praw człowieka wielokrotnie poruszali kwestię wczesnych małżeństw w Czeczenii ⁽¹³⁰⁾, jednak Kadyrow popiera tę praktykę ⁽¹³¹⁾. Trudne również może okazać się dla rodzin opieranie się presji mężczyzn posiadających władzę, którzy usiłują pojąć nieletnie dziewczyny za drugie żony ⁽¹³²⁾.

Zgodnie z zasadami *adatów*, dzieci powinny mieszkać z rodziną ojca, a będąc „własnością” ojca i jego rodziny ⁽¹³³⁾ po rozwodzie dzieci w Czeczenii pozostają z ojcem. Bardzo małe dzieci mieszkają najpierw z matką, a później zostają zabrane przez ojca; matce pozwala się czasem odwiedzać dzieci ⁽¹³⁴⁾. Jednak bardzo często zdarzają się przypadki, kiedy strona męża nie pozwala matce zobaczyć dziecka. W takich przypadkach duchowni szariatu, którzy podejmują decyzje dotyczące opieki nad dzieckiem, zwracają się do wydziału opieki nad dzieckiem, okręgowych policjantów i pracowników wydziału policji o ustalenie prawa nieletnich. Jednak rady tych instytucji można traktować jako zalecenia i w praktyce często się je ignoruje ⁽¹³⁵⁾. Natomiast w niewielu przypadkach byli małżonkowie osiągają porozumienie, na mocy którego kobieta może regularnie widywać swoje dzieci. Kobiety wnoszą sprawę do sądu tylko w ostateczności, gdyż zasadniczo oznacza to wypowiedzenie wojny rodzinie męża. Wiele z tych kobiet jest również zastraszanych przez rodzinę męża. Zazwyczaj sprawy wnoszone do sądu dotyczą dostępu matki do jej dzieci. W bardzo niewielu przypadkach matka otrzymuje prawo do pełnej opieki nad dzieckiem ⁽¹³⁶⁾.

Jednak według Tani Loksiny w ostatnich latach toczyło się kilka spraw dotyczących opieki nad dzieckiem, w których sędziowie w Czeczenii orzekli na korzyść matek, powołując się na zabezpieczenie interesów dzieci ⁽¹³⁷⁾. Według czeczeńskiego prawnika cytowanego w sprawozdaniu EASO na temat sytuacji czeczeńskich kobiet, przyznanie matce pełnej opieki nad dzieckiem może być trudne z powodu ubóstwa i braku pracy. Wykształcone kobiety posiadające pracę mają większe szanse osiągnięcia jakiejś formy porozumienia dotyczącego dzieci i w mniejszym stopniu potrzebują pomocy prawnej. Pomoc rodziny jest potrzebna, jeśli kobieta ma odnieść sukces w ustaleniu porozumienia dotyczącego dostępu do swoich dzieci ⁽¹³⁸⁾.

W czerwcu 2017 r. Kadyrow rozpoczął inicjatywę łączenia rozwiedzionych rodzin ⁽¹³⁹⁾ „dla dobra dzieci” i w celu zwalczania terroryzmu ⁽¹⁴⁰⁾. W sierpniu media doniosły, że program

⁽¹³⁰⁾ Lenta.ru, Салам, шайтаны! Кто настоящие враги Рамзана Кадырова [Hello, shaitans. Who are Kadyrov's real enemies], 7 September 2018 ([url](#)); US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 47.

⁽¹³¹⁾ Lenta.ru, Салам, шайтаны! Кто настоящие враги Рамзана Кадырова [Hello, shaitans. Who are Kadyrov's real enemies], 7 September 2018 ([url](#)).

⁽¹³²⁾ Novaya Gazeta, Кадыров вновь подтвердил свадьбу 17-летней чеченки с начальником ПОВД [Kadyrov again confirmed the wedding of a 17-year-old Chechen woman with the head of the ROVD], 14 May 2015 ([url](#)).

⁽¹³³⁾ EASO, COI Report: Chechnya Women, Marriage, Divorce and Child Custody, September 2014 ([url](#)), p. 28.

⁽¹³⁴⁾ Kaliszewska, I., Everyday life in North Caucasus, December 2010 ([url](#)), p. 104.

⁽¹³⁵⁾ DAPTAR, Развод По-Чеченски: А Дети Чьи? [Divorce in Chechnya: and whose children?], 11 October 2017 ([url](#)).

⁽¹³⁶⁾ EASO, COI Report: Chechnya Women, Marriage, Divorce and Child Custody September 2014 ([url](#)), p. 28.

⁽¹³⁷⁾ openDemocracy, In Chechnya, a ruthless strongman orders family reunification, 4 September 2017 ([url](#)).

⁽¹³⁸⁾ EASO, COI Report: Chechnya Women, Marriage, Divorce and Child Custody, September 2014 ([url](#)), p. 28.

⁽¹³⁹⁾ openDemocracy, In Chechnya, a ruthless strongman orders family reunification, 4 September 2017 ([url](#)); New York Times (The), Chechnya Pushes Divorced Couples to Reunite 'for the Children', 26 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁴⁰⁾ Lenta.ru, Салам, шайтаны! Кто настоящие враги Рамзана Кадырова [Hello, shaitans. Who are Kadyrov's real enemies], 7 September 2018 ([url](#)).

zjednoczył 948 rodzin ⁽¹⁴¹⁾. Według organizacji pozarządowych wiele z tych ponownych łączeń rodzin odbyło się pod przymusem ⁽¹⁴²⁾.

Ruslan Gerejew z Centrum Studiów Islamskich Północnego Kaukazu wyjaśnił, że zabójstwo honorowe jest starym zwyczajem wywodzącym się z *adatów*. Do zabójstw honorowych dochodzi zazwyczaj na Północnym Kaukazie i „ogólnie rzecz biorąc, nie zdarzają się one bardzo często, gdyż wszystkie spory i konflikty rozwiązuje się z pomocą przywódców religijnych” ⁽¹⁴³⁾.

Nie ma wiarygodnych statystyk dotyczących zabójstw honorowych kobiet na Północnym Kaukazie. Według Olgi Gnezdilowej, prawniczki pracującej dla [Fundacji Inicjatywy Sprawiedliwości](#) z siedzibą w Niderlandach:

„W większości przypadków ich zgony nie są nawet rejestrowane jako morderstwa. Ciała młodych kobiet są po prostu grzebane podczas odpowiedniej uroczystości żałobnej lub po prostu składane w jakimś dole. Sąsiedzi oczywiście o tym wiedzą, ale najwyraźniej tego nie zgłaszają” ⁽¹⁴⁴⁾. Jednak dwie wiodące organizacje praw człowieka, a mianowicie Memoriał i Komitet Pomocy Obywatelskiej, we wspólnym sprawozdaniu z 2014 r. stwierdziły, że „zabójstwa honorowe stały się bardziej powszechne w ostatnich latach i są dokonywane z powodu odchylenia od norm zachowania oczekiwanych od czeczeńskich dziewczyn” ⁽¹⁴⁵⁾. Odwetu krewnych kobiet dokonuje nie tylko rodzina: w takich przestępstwach uczestniczą również krewni pracujący w policji lub dla władz ⁽¹⁴⁶⁾. Organizacje praw człowieka donoszą, że zabójstwa honorowe kobiet są rzadko ścigane, chociaż kilka takich spraw zakończyło się wyrokiem skazującym ⁽¹⁴⁷⁾. W 2013 r. szefa Komitetu Śledczego republiki zastąpiono po tym, jak wszczął on dochodzenie w sprawie zabójstwa trzech kobiet, w które zamieszani byli funkcjonariusze policji ⁽¹⁴⁸⁾. Organizacja praw człowieka Memoriał zgłosiła kilka indywidualnych przypadków kobiet, które próbują uciec przed zabójstwem honorowym i są ścigane przez swoich krewnych w Federacji Rosyjskiej i za granicą ⁽¹⁴⁹⁾. Jedno ze źródeł mówi również o rzeczywistym ryzyku zabójstw honorowych za granicą, popełnianych przez diasporę czeczeńską ⁽¹⁵⁰⁾.

W lutym 2017 r. na rosyjskim portalu społecznościowym VKontakte powstała grupa o nazwie Karfagen. Administratorzy grupy udostępniali zdjęcia dziewcząt znalezione w sieciach społecznościowych, które uważali za niemoralne. Niemoralność mogła oznaczać brak chusty, krótkie spódnice, nagie ramiona, nogi, szyje, itp. Oprócz linków do stron na portalach społecznościowych, członkowie grupy regularnie zamieszczali adresy dziewcząt oraz informacje kontaktowe ich krewnych, których zachęcali do „ponownego wychowania” ofiar.

⁽¹⁴¹⁾ New York Times (The), Chechnya Pushes Divorced Couples to Reunite ‘for the Children’, 26 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁴²⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 47.

⁽¹⁴³⁾ Lenta.ru, «Их хоронят отдельно, как самоубийц» [“They are buried separately, like suicides”], 25 March 2016 ([url](#)).

⁽¹⁴⁴⁾ openDemocracy, “Honour killings” in Russia’s North Caucasus, 16 August 2017 ([url](#)). Original text in Russian available here: MediaZona, «По селу ходили слухи». Почему на Северном Кавказе женщин убивают их родственники, и как расследуют «убийства чести» [“There were rumors about the village”. Why in the North Caucasus women are killed by their relatives, and how to investigate the “murder of honor”], 28 July 2017 ([url](#)).

⁽¹⁴⁵⁾ Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, Chechens in Russia, 2014 ([url](#)), p. 25.

⁽¹⁴⁶⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 34; Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, Chechens in Russia, 2014 ([url](#)), pp. 25-28.

⁽¹⁴⁷⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 47.

⁽¹⁴⁸⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 34.

⁽¹⁴⁹⁾ Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, Chechens in Russia, 2014 ([url](#)), p. 31-32.

⁽¹⁵⁰⁾ Meduza, Мы всех их поправим [We will fix them all], 22 May 2017 ([url](#)).

Na początku września 2017 r. ta zamknięta grupa liczyła rzekomo 55 000 członków ⁽¹⁵¹⁾. Jednak 13 września 2017 r. na polecenie federalnej służby Ministerstwa Komunikacji Federacji Rosyjskiej grupa została zablokowana na VKontakte z powodu publikowania materiałów o charakterze ekstremistycznym ⁽¹⁵²⁾.

Według rosyjskiej sieci LGBT, lesbijki w Czeczenii są grupą „najbardziej podatną na zagrożenia” ze względu na propagowane tradycyjne wartości. Sieć donosi o „alarmujących wiadomościach na temat molestowania i złego traktowania”, jednak zauważa, że takie przypadki rzadko bywały zgłaszane z uwagi na realizowaną w 2017 r. kampanię przeciwko osobom LGBT ⁽¹⁵³⁾. ILGA Europe donosi, że 12 kobiet zatrzymano podczas czystek (zob. [pkt 4.2](#)), a wiele z nich opuściło Czeczenię i Rosję w wyniku czystek ⁽¹⁵⁴⁾. Problemy innych kobiet w Czeczenii dotyczą również lesbijek, które mogą być dodatkowo narażone na różne nadużycia, a nawet zabójstwa honorowe w przypadku ujawnienia ich orientacji seksualnej ⁽¹⁵⁵⁾.

4.1.2 Indywidualne przypadki prześladowania kobiet

Dzięki lokalnym organizacjom pozarządowym znane są przypadki prześladowania dziewcząt i kobiet z Czeczenii ⁽¹⁵⁶⁾.

Sprawa Dudurkajewy

Luiza Dudurkajewa, 22-letnia Czeczenka, opuściła republikę po groźbach otrzymanych od członków ruchu Karfagen. Była nękana w internecie, a w pewnym momencie nawet została wepchnięta do samochodu przez nieznanego mężczyznę. Po uzyskaniu pomocy od obrońców praw człowieka, Dudurkajewa otrzymała status uchodźcy w Norwegii. Po drodze jednak, przebywając w towarzystwie prawnika i psychologa, w dniu 4 września 2017 r. Dudurkajewa została zatrzymana przez białoruską policję na lotnisku w Mińsku. Następnie zmuszono ją do spotkania się z ojcem, który sprowadził ją z powrotem do Czeczenii ⁽¹⁵⁷⁾.

Przypadki „czeczenizacji” czeczeńskich dziewcząt z krajów europejskich

Przewodnicząca Komitetu Pomocy Obywatelskiej i szefowa Sieci Praw Migracyjnych Swietłana Gannuszkina oświadczyła, że małoletnie Czeczenki mieszkające w bardziej liberalnych krajach europejskich mogą zostać oszukane przez krewnych i odesłane do Czeczenii w celu „uczynienia z nich prawdziwych czeczeńskich dziewcząt”. Najlepszym na to sposobem jest zawarcie małżeństwa z Czeczenem ⁽¹⁵⁸⁾. Według Gannuszkiny liczba takich przypadków

⁽¹⁵¹⁾ Meduza, Если узнаю, что вайнахская семья убила свою дочь за проступок, то буду стоя хлопать им [If I find out that a Vainakh family killed its daughter for a misconduct, then I'll applaud them standing], 12 September 2017 ([url](#)); Meduza, Мы всех их поправим [We will fix them all], 22 May 2017 ([url](#)).

⁽¹⁵²⁾ Meduza, Пабрик «Карфаген» заблокировали за экстремизм [Group "Carthage" was blocked for extremism], 12 September 2017 ([url](#)).

⁽¹⁵³⁾ Russian LGBT Network and Novaya Gazeta, LGBT Persecution in the North Caucasus: a Report, 2017 ([url](#)), pp. 23-25.

⁽¹⁵⁴⁾ Euobserver, The Chechnya LGBT crisis – one year on, 12 March 2018 ([url](#)).

⁽¹⁵⁵⁾ Russian LGBT Network and Novaya Gazeta, LGBT Persecution in the North Caucasus: a Report, 2017 ([url](#)), pp. 23-25; Euobserver, The Chechnya LGBT crisis – one year on, 12 March 2018 ([url](#)).

⁽¹⁵⁶⁾ Meduza, Мы всех их поправим [We will fix them all], 22 May 2017 ([url](#)).

⁽¹⁵⁷⁾ Meduza, Если узнаю, что вайнахская семья убила свою дочь за проступок, то буду стоя хлопать им [If I find out that a Vainakh family killed its daughter for a misconduct, then I'll applaud them standing], 12 September 2017 ([url](#)); Meduza, Мы всех их поправим [We will fix them all], 22 May 2017 ([url](#)); HRW, Belarus Police Stop a Chechen Woman En Route To Safety in Norway, 7 September 2017 ([url](#)).

⁽¹⁵⁸⁾ Kommersant, «Кого сейчас может заинтересовать судьба нескольких девочек, удерживаемых семьей?» [“Who now can be interested on the fate of a couple of girls that are detained by their families?”], 27 January 2018 ([url](#)).

rośnie⁽¹⁵⁹⁾; w ciągu ośmiu lat jej pracy zarejestrowano cztery takie przypadki, a sama Gannuszkina słyszała o wielu innych sprawach⁽¹⁶⁰⁾. Mieszkający w Europie czeczeński działacz na rzecz praw człowieka Ahmed Gisajew uważa, że odsyłanie z Europy do kraju czeczeńskich dziewcząt nie jest zjawiskiem masowym, a raczej dotyczy kilku odrębnych zdarzeń. Podczas gdy ekspert ds. Kaukazu Ahmed Jarlykapow nie wierzy, że władze czeczeńskie mają wpływ na zachowanie krewnych dziewcząt, Swietłana Gannuszkina uważa jednak, że władze czeczeńskie akceptują takie zachowania, a nawet mogą zachęcać krewnych dziewczyn do podejmowania konkretnych inicjatyw. W tej sytuacji kobiety nie mogą szukać pomocy u władz⁽¹⁶¹⁾. Ponadto Gannuszkina uważa, że Moskwa zachęca Czeczenię do represji wobec kobiet swoją konserwatywną postawą, która uwidacznia się w przyjętych w ostatnich latach przez Rosję konserwatywnych przepisach. Przepisy te obejmują ustawę, na mocy której propagowanie homoseksualizmu wśród nieletnich jest przestępstwem, oraz ustawę depenalizującą przemoc fizyczną w rodzinie. Tę ostatnią wspiera Kościół prawosławny i konserwatyści popierający „tradycje rodzinne”, mimo powszechnego występowania przemocy wobec kobiet w kraju⁽¹⁶²⁾.

Gannuszkina stwierdziła, że organizacjom pozarządowym trudno jest pomagać dziewczętom sprowadzonym do Czeczenii⁽¹⁶³⁾ w celu „ponownego wychowania”⁽¹⁶⁴⁾, a także pomoc taka może stanowić zagrożenie dla tych organizacji. Według Gannuszkiny dziewczęta potrzebują pomocy, aby nawiązać kontakt z organizacjami pozarządowymi poza Czeczenią. Działacze na rzecz praw człowieka nie wiedzą, ilu z nich to się nie udaje. Gannuszkina wyjaśnia, że jeśli dziewczyna przestaje dzwonić, miejscowy działacz nie może nawiązać z nią kontaktu, gdyż stanowiłoby to zagrożenie dla jego rodziny; stworzenie konfliktu między rodzinami mogłoby okazać się niebezpieczne. Odnosząc się do konkretnego przypadku ewakuacji dziewczyny z Czeczenii z powrotem do Niemiec, Gannuszkina zauważyła, że podczas podróży dziewczyny do Moskwy czeczeńska policja przekazywała informacje krewnym w Czeczenii. Z drugiej strony rosyjscy policjanci współpracowali z organizacją pozarządową, co według Gannuszkiny pokazuje, że inne regiony w Rosji są „świadome tego, co dzieje się w Czeczenii”. Drugie uprowadzenie to wyrok śmierci dla dziewczyny, twierdzi Gannuszkina, zwracając również uwagę na to, że przywódcy Federacji Rosyjskiej zostali poinformowani o tych problemach, lecz nie podjęli działań⁽¹⁶⁵⁾.

4.2 LGBT

W okresie od grudnia do marca 2017 r. miejscowe czeczeńskie służby bezpieczeństwa uprowadziły, uwięziły i torturowały ponad 100 mężczyzn podejrzanych o homoseksualizm.

⁽¹⁵⁹⁾ USA Today, In this ultra-conservative Russian region, women are being forced back into bad marriages, 7 October 2017 ([url](#)).

⁽¹⁶⁰⁾ Kommersant, «Кого сейчас может заинтересовать судьба нескольких девочек, удерживаемых семьей?» [“Who now can be interested on the fate of a couple of girls that are detained by their families?”], 27 January 2018 ([url](#)).

⁽¹⁶¹⁾ Caucasian Knot, Кавказоведы назвали нетрадиционным "перевоспитание" европейских чеченок [Experts of Caucasus called "re-education" of European Chechen girls unconventional], 30 January 2018 ([url](#)).

⁽¹⁶²⁾ USA Today, In this ultra-conservative Russian region, women are being forced back into bad marriages, 7 October 2017 ([url](#)).

⁽¹⁶³⁾ Kommersant, «Кого сейчас может заинтересовать судьба нескольких девочек, удерживаемых семьей?» [“Who now can be interested on the fate of a couple of girls that are detained by their families?”], 27 January 2018 ([url](#)).

⁽¹⁶⁴⁾ USA Today, In this ultra-conservative Russian region, women are being forced back into bad marriages, 7 October 2017 ([url](#)).

⁽¹⁶⁵⁾ Kommersant, «Кого сейчас может заинтересовать судьба нескольких девочек, удерживаемых семьей?» [“Who now can be interested on the fate of a couple of girls that are detained by their families?”], 27 January 2018 ([url](#)).

Przynajmniej trzech z nich zmarło⁽¹⁶⁶⁾. Niektórzy z nich przymusowo zaginęli, innych z kolei ciężko pobito, a następnie zwrócono rodzinom. Rodziny poinformowano o orientacji seksualnej tych osób, a ich krewnych podobno zachęcano do dokonania honorowych zabójstw. Według Human Rights Watch władze lokalne najwyższego szczebla w Czeczenii wyraziły zgodę na antygejowską kampanię⁽¹⁶⁷⁾. Urzędnicy czeczeńscy jednocześnie zaprzeczali dokonany zabójstwu i godzili się na pozasądowe egzekucje osób ze środowiska LGBT⁽¹⁶⁸⁾. Według Tani Loksiny z Human Rights Watch, kampania antygejowska mogła być sposobem na wzmocnienie kontroli Ramzana Kadyrowa nad społeczeństwem w kontekście wcześniejszych czystek przeprowadzonych wobec innych niepożądanych grup osób, tj. narkomanów, wróżbitów, muzułmanów salafickich, osób podejrzanych o sympatyzowanie z rebeliantami i lokalnych wolnomyślicieli⁽¹⁶⁹⁾.

„Nowaja Gazieta” jako pierwsza poinformowała o przeprowadzeniu „antygejowskiej czystki”, a zarzut ten potwierdziły następnie niezależne organizacje praw człowieka. Jednak po przeprowadzeniu dochodzenia w tej sprawie na wniosek rządu, a także na wniosek Rzeczniczki Praw Człowieka, Komitet Śledczy nie potwierdził żadnej przemocy wobec społeczności LGBT w Czeczenii. Przytoczono brak konkretnych informacji o ofiarach⁽¹⁷⁰⁾. W swoim sprawozdaniu z maja 2017 r. Human Rights Watch ostrzegł, że „silny i uzasadniony strach przed oficjalną zemstą, zabójstwami honorowymi oraz obezwładniającą stygmatyzacją powstrzyma wiele ofiar przed ujawnieniem się”⁽¹⁷¹⁾. Podczas wizyty kontrolnej Rzeczniczki Praw Człowieka w Czeczenii we wrześniu 2017 r. „władze lokalne zwodziły ją i usiłowały zataić zabójstwa”. W październiku 2017 r. ofiara „antygejowskiej czystki” złożyła skargę do Komitetu Śledczego. Mężczyzna dostarczył informacje o pozasądowych egzekucjach i oświadczył, że był poddawany torturom. Rzeczniczka Praw Obywatelskich oświadczyła, że dopilnuje, aby zarzuty zostały właściwie zbadane⁽¹⁷²⁾.

Cytowana przez EUobservera w sierpniu 2017 r. Tania Loksina stwierdziła, że „władze Czeczenii zawiesiły antygejowską czystkę”. Mimo tego zawieszenia uważała ona jednak, że czeczeńscy geje nie są bezpieczni w Rosji: „Nie ma gwarancji, że takie czystki nie zostaną wznowione. Nawet w przypadku braku takich rozkazów ze strony władz czeczeńskich wysokiego szczebla, geje mogą stać się ofiarami zabójstw z rąk swoich krewnych. Groźba zabójstw honorowych jest bardzo realna, zwłaszcza że czeczeńscy urzędnicy dają przyzwolenie na takie nikczemne praktyki, a nawet do nich zachęcają”⁽¹⁷³⁾. W zaktualizowanej wersji artykułu z marca 2018 r. piszący dla EUobservera przedstawiciel ILGA stwierdził, że sytuacja pozostaje nierozwiązana, gdyż nie zbadano tych zarzutów na szczeblu federalnym, że nawet 300 osób mogło być ofiarą tej sytuacji, a w związku z tym sytuacja jest równie poważna jak wiosną 2017 r. Późniejsze doniesienia ujawniły również, że co najmniej 12 kobiet, w tym dwie transseksualne, zatrzymano również podczas przeprowadzania czystek, a wiele kobiet opuściło Czeczenię i Rosję w związku z wydarzeniami z 2017 r.⁽¹⁷⁴⁾

⁽¹⁶⁶⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 3.

⁽¹⁶⁷⁾ HRW, "They Have Long Arms and They Can Find Me", 26 May 2017 ([url](#)), p. 1.

⁽¹⁶⁸⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), pp. 2-3.

⁽¹⁶⁹⁾ Euroobserver, Only five countries are helping gay Chechens leave Russia, 3 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁷⁰⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), pp. 2-3.

⁽¹⁷¹⁾ HRW, "They Have Long Arms and They Can Find Me", 26 May 2017 ([url](#)).

⁽¹⁷²⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 3.

⁽¹⁷³⁾ Euobserver, Only five countries are helping gay Chechens leave Russia, 3 August 2017 ([url](#)).

⁽¹⁷⁴⁾ Euobserver, The Chechnya LGBT crisis – one year on, 12 March 2018 ([url](#)).

W kwietniu 2018 r. rosyjska sieć LGBT ⁽¹⁷⁵⁾ przedstawiła następujące statystyki: w ubiegłym roku organizacja pozarządowa ewakuowała z Czeczenii 114 osób prześladowanych z powodu „nietradycyjnej orientacji seksualnej”, a 92 z nich opuściły Rosję. 41 skarżących twierdziło, że bezpośrednio doświadczyło bezprawnego pozbawienia wolności, tortur i pobicia. 14 mężczyzn oświadczyło, że funkcjonariusze organów ścigania przyszli do ich domów i domagali się współpracy, w zamian oferując bezpieczeństwo lub grożąc jego utratą w przypadku odmowy. Kolejnych siedem osób zwróciło się do organizacji pozarządowej po tym, jak zatrzymano ich znajomych, a oni sami podejrzewali, że ich nazwiska zostaną przekazane władzom. Siedem osób zwróciło się do sieci LGBT po otrzymaniu gróźb ze strony krewnych. Osiem z 114 osób wróciło do Czeczenii lub zostało siłą zabranych przez krewnych; dwie z tych osób na pewno zmarły ⁽¹⁷⁶⁾.

Według ILGA Europe Czeczeni ze środowiska LGBT nie są bezpieczni w Rosji i nie zawsze są bezpieczni za granicą: „Liczne ofiary, które uciekły z Czeczenii, zostały namierzone przez władze, członków rodziny lub straż obywatelską i przywiezione z powrotem do Czeczenii, tym samym zwiększając liczbę przypadków tzw. (w odrażający sposób) »zabójstw honorowych«. Niektóre ofiary zniknęły, a przynajmniej jedną z nich uznano za zmarłą ⁽¹⁷⁷⁾.

W Rosji Czeczeni ze społeczności LGBT mogą być zmuszani do życia w ukryciu, np. w celu niedopuszczenia do ich odnalezienia przez rodzinę w Czeczenii ⁽¹⁷⁸⁾. W 2016 r. pewna osoba transpłciowa z Czeczenii musiała nielegalnie uciec z Rosji do Stanów Zjednoczonych, po tym jak w Moskwie doświadczyła prześladowań ze strony innych Czeczenów. W Czeczenii jej rodziców namawiano do jej zabicia „lub ktoś inny będzie musiał to zrobić”. W październiku 2015 r. kobietę tę pchnięto nożem w Moskwie, jednak policja rzekomo odrzuciła jej zgłoszenie ⁽¹⁷⁹⁾.

4.2.1 Dzieci rodziców LGBT

Kwestię wczesnych małżeństw, rozwodów i opieki nad dziećmi omówiono w [pkt 4.1 na temat kobiet](#).

W kontekście opisanym w powyższej części, dzieci i współmałżonkowie rodziców LGBT są przez rosyjską sieć LGBT i „Nową Gazetę” określani jako

„osoby najbardziej podatne na zagrożenia, nie tylko dlatego, że tracą głowę rodziny, ale również dlatego, że tracą swój status społeczny bez możliwości odbudowania go. Aby uchronić swoje dzieci przed nadużyciami, wiele osób mających rodziny (choć nie wszystkie) opuściło region wraz ze swoimi krewnymi w strachu przed dalszymi konsekwencjami nagonek. Uczynili to, aby mieć pewność, że ich rodziny unikną represji, których mężczyźni sami doświadczyli” ⁽¹⁸⁰⁾.

⁽¹⁷⁵⁾ Rosyjska sieć LGBT jest organizacją pozarządową wspierającą społeczność LGBT w Rosji. Strona internetowa: <https://lgbtnet.org/>, <https://help.lgbtnet.org/chechnya-en>, „Gorąca linia”: kavkaz@lgbtnet.org.

⁽¹⁷⁶⁾ Interfax, В ЛГБТ-сообществе заявили о вывозе из Чечни 114 подвергшихся преследованию людей [The LGBT community announced the removal of 114 people from Chechnya who were persecuted], 3 апреля 2018 ([url](#)).

⁽¹⁷⁷⁾ Euobserver, The Chechnya LGBT crisis – one year on, 12 March 2018 ([url](#)).

⁽¹⁷⁸⁾ BBC, Gay Chechens flee threats, beatings and exorcism, 6 April 2018 ([url](#)).

⁽¹⁷⁹⁾ Moscow Times (The), Chechnya's 'First Transgender Woman' Comes Forward, 18 May 2017 ([url](#)).

⁽¹⁸⁰⁾ Russian LGBT Network and Novaya Gazeta, LGBT Persecution in the North Caucasus: a Report, 2017 ([url](#)), p. 23.

4.3 Czeczeni kwalifikujący się do służby wojskowej

Po utworzeniu de facto niezależnej Iczkerii w 1991 r., Czeczeni przestali służyć w armii rosyjskiej. Po dwóch wojnach czeczeńskich w latach 1994-1996 i 1999-2000, które doprowadziły do głębokich podziałów etnicznych między Rosjanami i Czeczenami, na przywódcę Czeczenii mianowano promoskiewskiego Achmata Kadyrowa. Pod rządami Achmata Kadyrowa i jego syna Ramzana Kadyrowa Czeczeni służyli tylko w specjalnych jednostkach na terytorium Czeczenii, często nie należąc do armii rosyjskiej, lecz będąc pod dowództwem Kadyrowa. Jednak w 2014 r. w Czeczenii przywrócono pobór wojskowy ⁽¹⁸¹⁾.

W 2014 r. powołano zaledwie niewielką część osób kwalifikujących się do służby wojskowej w Czeczenii, tj. 500 osób. W rosyjskich jednostkach wojskowych doszło do szeregu gwałtownych zająć z udziałem Czeczenów, jak również odnotowano kilka walk pomiędzy czeczeńskimi poborowymi. Po jednym zająć w lutym 2015 r., po którym czterech Czeczenów oskarżono o napad, działacz na rzecz praw człowieka odwiedzający jednostkę wojskową, w której doszło do tego zająć, stwierdził, że doszło do dyskryminacji etnicznej i stronniczości wobec Czeczenów ⁽¹⁸²⁾. W kwietniu 2016 r. w tajemniczych okolicznościach zniknął kolejny wojskowy z Czeczenii, a krewni żołnierza nie wierzyli, że dowództwo wojskowe jednostki przeprowadziło odpowiednie dochodzenie w sprawie jego zaginięcia ⁽¹⁸³⁾.

W 2015 r. Fundacja Jamestown zwróciła uwagę, że Czeczenia nie tylko przeszła proces islamizacji pod rządami Ramzana Kadyrowa, lecz również Rosja stała się bardziej religijna niż kiedyś, a symbole podkreślające zarówno przynależność do rosyjskiego Kościoła prawosławnego, jak i rosyjskie pochodzenie etniczne stały się w armii rosyjskiej bardziej powszechne, co z kolei sprawiło, że przywrócenie rosyjskiego poboru wojskowego stało się „wysoko problematyczne i konfliktogenne” ⁽¹⁸⁴⁾.

W chwili obecnej Czeczeni służą tylko w południowym okręgu wojskowym jednostek Ministerstwa Obrony oraz w Gwardii Narodowej (jednostkach Gwardii Narodowej znajdujących się na terenie Czeczenii). Liczba poborowych nie zmieniła się od 2014 r. i wynosi 500 rekrutów, chociaż w trakcie jesiennej kampanii poborowej w październiku 2017 r. ⁽¹⁸⁵⁾ w wieku poborowym było 80 000 Czeczenów. Sugerowano, że jednym z powodów, dla których Ministerstwo Obrony obniżyło poziom poboru dla republik kaukaskich, były problemy z utrzymaniem dyscypliny. Eksperci podają jednak, że głównym powodem obniżenia poziomu poboru było przejście armii na model kontraktowy. Liczba pracowników kontraktowych jest znacznie większa niż liczba poborowych ⁽¹⁸⁶⁾.

Wielu młodych Czeczenów uważa służbę wojskową za szansę na walkę z bezrobociem i brakiem perspektyw, podczas gdy inni ze względów moralnych nie chcą odbywać służby wojskowej, gdyż przykładowo utracili krewnych i znajomych z rąk żołnierzy sił federalnych podczas kampanii wojskowych w republice. Według przedstawiciela wojskowego biura

⁽¹⁸¹⁾ Jamestown Foundation (The), Irreconcilable Differences?, 25 February 2015 ([url](#)).

⁽¹⁸²⁾ Jamestown Foundation (The), Irreconcilable Differences? February 25 2015 ([url](#)); Gazeta.ru, «В части сейчас большой шухер» [“In this unit, there is disorder”], 27 February 2016 ([url](#)).

⁽¹⁸³⁾ Caucasian Knot, Местонахождение пропавшего в Адыгее военнослужащего из Чечни не установлено [The location of the missing serviceman from Adygea from Chechnya has not been established], 13 May 2016 ([url](#)).

⁽¹⁸⁴⁾ Jamestown Foundation (The), Irreconcilable Differences? February 25 2015 ([url](#)).

⁽¹⁸⁵⁾ Caucasian Knot, Первые призывники отправлены в армию из Чечни [First Conscripts sent to the Army from Chechnya], 18 October 2017 ([url](#)); Kavkaz.Realii, "Не может российская армия состоять полностью из кавказцев" [“The Russian army cannot consist only out of Kavkaz people”], 3 October 2016 ([url](#)).

⁽¹⁸⁶⁾ Kavkaz.Realii, "Не может российская армия состоять полностью из кавказцев" [“The Russian army cannot consist only out of Kavkaz people”], 3 October 2016 ([url](#)).

poborowego, na każde miejsce w służbie aplikuje 50 chętnych Czeczenów⁽¹⁸⁷⁾. Z tego względu Czeczeni, którzy pragną odbyć służbę wojskową, czasami robią to poprzez uzyskanie rejestracji pobytu czasowego w innym rosyjskim regionie (gdzie poziom poboru jest wystarczająco wysoki) i wpisanie się do tamtejszego rejestru wojskowego⁽¹⁸⁸⁾.

Procedura zaciągania się jest następująca: osoba kwalifikująca się do służby wojskowej, która wyprowadza się i ma otrzymać czasową rejestrację, musi najpierw wycofać rejestrację w wojskowym biurze poborowym w miejscu swojego poprzedniego pobytu. Po otrzymaniu rejestracji pobytu czasowego musi wpisać się do rejestru wojskowego w miejscu nowego pobytu. Trzeba to zrobić w ciągu 2 tygodni. Należy postępować zgodnie z procedurą poborową, nawet gdy rejestracja pobytu jest tymczasowa⁽¹⁸⁹⁾.

Nie znaleziono informacji z 2017 r. lub późniejszego okresu na temat szczególnej sytuacji Czeczenów w rosyjskich jednostkach wojskowych.

4.4 Dysydenci i działacze na rzecz praw człowieka

4.4.1 Dysydenci

Według Associated Press (AP) do stycznia 2018 r. większość krytyków Kadyrowa zdążono już wypędzić z Czeczenii lub zabić⁽¹⁹⁰⁾. W sprawozdaniu z 2016 r. Human Rights Watch stwierdził, że każdy rodzaj sprzeciwu wywołuje konsekwencje, takie jak uprowadzenia, wymuszone zaginięcia, nadużycia i groźby wobec krytyków lub członków ich rodzin. Może to dotyczyć przede wszystkim zwykłych obywateli, którzy wykazują niezadowolenie z przywództwa czeczeńskiego, ale także dziennikarzy lub obrońców praw człowieka. Represje mogą być wywołane nawet łagodnymi komentarzami, które są sprzeczne z oficjalną polityką czeczeńską, niezależnie od tego, czy wyrażane są w sposób otwarty, czy też w zamkniętych grupach online⁽¹⁹¹⁾.

Według Human Rights Watch dziennikarze, którzy nadal pracują w Czeczenii, narażają się na poważne ryzyko⁽¹⁹²⁾. W sprawozdaniu z 2015 r. Międzynarodowa Grupa Kryzysowa stwierdziła, że intelektualiści i artyści mogą być narażeni na ryzyko w przypadkach, gdy władze są niezadowolone z ich wypowiedzi lub pracy, naukowcy mogą być prześladowani za dokonywanie interpretacji faktów, a dziennikarze i pisarze są poddawani surowej cenzurze⁽¹⁹³⁾. Kadyrow stwierdził, że czeczeński pisarz z Petersburga piszący o seksualności w społeczeństwie czeczeńskim nie jest Czeczeńcem i muzułmaninem, a jednocześnie Kadyrow obiecał nakazać krewnym pisarza kontrolowanie jego wypowiedzi⁽¹⁹⁴⁾. Innego pisarza z Czeczenii pobito w Moskwie po tym, jak opublikował opowieść postrzeganą jako krytyczną wobec władz; podobno jego krewnych w Czeczenii również poddano presji⁽¹⁹⁵⁾.

⁽¹⁸⁷⁾ Caucasian Knot, Первые призывники отправлены в армию из Чечни [First Conscripts sent to the Army from Chechnya], 18 October 2017 ([url](#)).

⁽¹⁸⁸⁾ Voennoe obozrenie, Давнее "табу" на чеченских призывников ведёт к осложнениям? [Does an old taboo on Chechen Conscripts Leads to Complications?], 21 August 2014 ([url](#)).

⁽¹⁸⁹⁾ KakProsto!, Совет 1: Как по временной регистрации встать на учет в военкомат [Tip 1: How to register with the military commissariat for temporary registration], n.d ([url](#)).

⁽¹⁹⁰⁾ AP news, Family of arrested Chechen activist pressured amid arrest, January 11 2018 ([url](#)).

⁽¹⁹¹⁾ HRW, "Like Walking a Minefield", August 2016 ([url](#)), p. 2.

⁽¹⁹²⁾ HRW, "Like Walking a Minefield", August 2016 ([url](#)), p. 42.

⁽¹⁹³⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 36.

⁽¹⁹⁴⁾ Rosbalt Inform Agency, Кадиров: Садулаев – не писатель и вообще не человек [Kadyrov: Sadulayev is not a writer and not even a human], 1 November 2010 ([url](#)); International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 36.

⁽¹⁹⁵⁾ Caucasian Knot, В Чечне писатель подал иск о защите достоинства к председателю республиканского Союза журналистов [Writer filed a defamation lawsuit against the head of republic's Union of Journalists], 23

Powszechnie stosowaną taktyką jest publiczne zmuszanie ludzi do przeprosin za każdy sprzeciw lub skargę. W nagraniu wideo Meduza informuje, że zjawisko to wywodzi się z czeczeńskiej tradycji wyrzeczenia się, a obecnie jest wykorzystywane przeciwko każdemu krytykowi polityki Kadyrowa w Rosji (niezależnie od jego przynależności etnicznej i statusu społecznego) i czasami towarzyszy mu przemoc. Ofiary są zmuszane do wygłoszenia przeprosin do kamery, rzekomo ze strachu ⁽¹⁹⁶⁾.

4.4.2 Działacze na rzecz praw człowieka

Według Human Rights Watch działalność na rzecz praw człowieka w Czeczenii jest „prawie niemożliwa” ⁽¹⁹⁷⁾. W 2009 r. ⁽¹⁹⁸⁾ w Czeczenii miało miejsce kilka zabójstw i zaginięć ⁽¹⁹⁹⁾ obrońców praw człowieka, jednak nie zakończono żadnego dochodzenia w tych sprawach. Od tamtego czasu wielu niezależnych działaczy uciekło z Czeczenii ⁽²⁰⁰⁾. W Czeczenii utworzono Wspólną Mobilną Grupę obrońców praw człowieka (JMG), składającą się z prawników pochodzących z różnych regionów Rosji. Koordynatorem JMG jest Igor Kaljapin, szef organizacji pozarządowej Komitet Przeciwko Torturom ⁽²⁰¹⁾. JMG pracuje nad przypadkami uprowadzeń i tortur, w które prawdopodobnie zamieszani są funkcjonariusze służb bezpieczeństwa republiki ⁽²⁰²⁾. Jednak według Human Rights Watch, pod koniec 2014 r. stało się jasne, że władze czeczeńskie podjęły decyzję o eksmisji JMG z republiki. Od tego czasu na biuro JMG przeprowadzono trzy zamachy polegające na zniszczeniu i podpaleniu, a jego działacze byli wielokrotnie celem ataków ze strony osób działających na zlecenie funkcjonariuszy służb bezpieczeństwa. Atakom tym towarzyszyła kampania propagandowa mająca na celu skompromitowanie obrońców praw człowieka ⁽²⁰³⁾. W swoich wypowiedziach czeczeńscy przywódcy atakowali działaczy na rzecz praw człowieka, porównując ich do bojowników oraz nazywając pracowników Memoriału „wrogami ludzi, wrogami prawa, wrogami państwa” ⁽²⁰⁴⁾. W Moskwie podczas konferencji prasowej na temat łamania praw

February 2011 ([url](#)); Caucasian Knot, На чеченского писателя Арслана Хасавова совершено покушение в Москве [A murder attempt has been committed against the Chechen writer Arslan Khasavov in Moscow], 9 March 2011 ([url](#)); International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 36.

⁽¹⁹⁶⁾ Meduza, Публичные извинения как новый жанр [Public Apologies as a New Genre], 23 December 2017 ([url](#)).

⁽¹⁹⁷⁾ HRW, „Like Walking a Minefield”, August 2016 ([url](#)), p. 35.

⁽¹⁹⁸⁾ W orzeczeniu z dnia 12 maja 2016 r. w sprawie uprowadzenia Zaremy Gajsanowej, członkini organizacji humanitarnej Duńskiej Rady ds. Uchodźców, Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że Rosja naruszyła szereg artykułów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, wskazał także, że organy władzy ponoszą odpowiedzialność za uprowadzenie. Komitet przeciwko Torturom, Europejski Trybunał Sprawiedliwości: „Rosja naruszyła prawo Zaremy Gajsanowej do życia”, 12 maja 2016 r. ([url](#)).

⁽¹⁹⁹⁾ New York Times (The), A Fearless Activist in a Land of Thugs, 17 July 2009 ([url](#)); International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 36-38; Memorial Human Rights Center, Два года со дня убийства Заремы Садулаевой и Алика Джабраилова [Two years after the murder of Zarema Sadulayeva and Alik Dzhabrailov], 18 August 2011 ([url](#)); Committee against Torture (The), Последнее не китайское предупреждение Страсбургского суда [The last non-Chinese warning of the Strasbourg court], 24 September 2013 ([url](#)).

⁽²⁰⁰⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 37.

⁽²⁰¹⁾ Komitet przeciwko Torturom jest międzyregionalną organizacją pozarządową z siedzibą w Niżnym Nowogrodzie, posiadającą biura w Czeczenii, Mari El, Baszkirii i obwodzie orenburskim. Głównym zadaniem organizacji jest wspieranie osób skarżących się na tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie. Komitet przeprowadza dochodzenia i zapewnia pomoc prawną, m.in. reprezentując ofiary w sądzie. Reprezentacja ofiar przed EKPC jest jednym z aspektów działalności Komitetu. Strona internetowa: www.pytkam.net.

⁽²⁰²⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 36-38; Esquire, Кавказские борзые [Caucasian Greyhounds], 8 August 2011 ([url](#)).

⁽²⁰³⁾ HRW, „Like Walking a Minefield”, August 2016 ([url](#)), pp. 35-41.

⁽²⁰⁴⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 36-38.

człowieka w Czeczenii, popierający Kadyrowa działacze również obrzucili Kaljapina jajkami. Od wiosny 2016 r. ze względów bezpieczeństwa JMG nie jest już na stałe obecna w Czeczenii ⁽²⁰⁵⁾.

Władze czeczeńskie wykorzystywały również sfabrykowane zarzuty narkotykowe do więzienia swoich krytyków ⁽²⁰⁶⁾. Według Human Rights Watch „obwinianie ludzi o przestępstwa narkotykowe staje się coraz częstszą taktyką stosowaną przez władze Czeczenii w celu karania i kompromitowania ich krytyków w oczach konserwatywnego społeczeństwa czeczeńskiego” ⁽²⁰⁷⁾. Szefowa Komitetu Pomocy Obywatelskiej, Swietłana Gannuszkina, jest przekonana, że każdy przeciwnik może stać się ofiarą podrzucenia narkotyków. Twierdzi ona, że władze czeczeńskie fałszują sprawy karne swoich krytyków przy pełnym poparciu ośrodka federalnego: „Są pewni swojej nietykalności, bezkarności i arbitralności” ⁽²⁰⁸⁾.

W ostatnich latach za nielegalne posiadanie narkotyków skazano następujących działaczy na rzecz praw człowieka:

- Latem 2014 r. sąd w Czeczenii skazał miejscowego działacza Rusłana Kutajewa na cztery lata więzienia na podstawie zarzutów narkotykowych po tym, jak skrytykował rozkaz Ramzana Kadyrowa ⁽²⁰⁹⁾. Nie jest jasne, czy narkotyki zostały mu podrzucone, gdyż dowody zniknęły po udokumentowaniu ich w protokole zatrzymania ⁽²¹⁰⁾. Kutajew był podobno torturowany w areszcie policyjnym. Został zwolniony warunkowo pod koniec 2017 r. ⁽²¹¹⁾.
- Jesienią 2016 r. sąd czeczeński skazał kaukaskiego dziennikarza gazety „Caucasian Knot”, Żałudiego Gerijewa, który relacjonował sprawę Kutajewa ⁽²¹²⁾ na trzy lata więzienia na podstawie prawdopodobnie sfabrykowanych zarzutów narkotykowych ⁽²¹³⁾. W kwietniu 2017 r. sąd czeczeński podtrzymał wyrok skazujący z 2016 r., a w lipcu 2017 r. Sąd Najwyższy odrzucił odwołanie. Według grup działających na rzecz praw człowieka, zarzut i werdykt były zemstą za pracę Gerijewa jako dziennikarza w Czeczenii ⁽²¹⁴⁾. Gerijew był torturowany w areszcie policyjnym. Wciąż przebywa w więzieniu ⁽²¹⁵⁾.
- 9 stycznia 2018 r. władze czeczeńskie aresztowały działacza Ojuba Titijewa, dyrektora czeczeńskiego biura Centrum Praw Człowieka Memoriał, który przejął biuro regionalne po porwaniu i zamordowaniu Natalii Estemirowej w 2009 r. Został on również oskarżony o bezprawne posiadanie narkotyków, a 20 marca 2018 r. odrzucono jego odwołanie od decyzji o przedłużeniu aresztu tymczasowego ⁽²¹⁶⁾.

W sierpniu 2017 r. wszczęto pozew o zniesławienie zarówno przeciwko Komitetowi Pomocy Obywatelskiej, mieszkańcowi Czeczenii, który skontaktował się z organizacją pozarządową z prośbą o pomoc, jak i dziennikowi „Nowaja Gazieta” za „zhańbienie reputacji czeczeńskiego

⁽²⁰⁵⁾ HRW, „Like Walking a Minefield”, August 2016 ([url](#)), pp. 36-40.

⁽²⁰⁶⁾ HRW, Waiting for Freedom in Chechnya, 20 March 2018 ([url](#)).

⁽²⁰⁷⁾ HRW, Human Rights Defender Arrested in Chechnya, 9 January 2018 ([url](#)).

⁽²⁰⁸⁾ Civic Assistance Committee (The), «Любой оппонент будет наказан» [“Every opponent will be punished”], 11 January 2018 ([url](#)).

⁽²⁰⁹⁾ Civic Assistance Committee (The), «Гражданское содействие», «Любой оппонент будет наказан» [Every opponent will be punished], 11 January 2018 ([url](#)); HRW, Russia: Chechen Activist Leader Arrested, Beaten, 8 July 2014 ([url](#)).

⁽²¹⁰⁾ Civic Assistance Committee (The), «Любой оппонент будет наказан» [“Every opponent will be punished”], 11 January 2018 ([url](#)).

⁽²¹¹⁾ HRW, Human Rights Defender Arrested in Chechnya, 9 January 2018 ([url](#)).

⁽²¹²⁾ HRW, Human Rights Defender Arrested in Chechnya, January 9 2018 ([url](#)).

⁽²¹³⁾ HRW, Human Rights Defender Arrested in Chechnya, 9 January 2018 ([url](#)).

⁽²¹⁴⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 24.

⁽²¹⁵⁾ HRW, Human Rights Defender Arrested in Chechnya, 9 January 2018 ([url](#)).

⁽²¹⁶⁾ HRW, Waiting for Freedom in Chechnya, 20 March 2018 ([url](#)).

Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW)”; Sąd Najwyższy w Czeczenii podtrzymał następnie ten pozew ⁽²¹⁷⁾. Pozew o zniesławienie dotyczył doniesienia w sprawie Ramazana Dżaładinowa, mieszkańca czeczeńskiej wioski Kenchi, który doświadczył prześladowań po tym, jak poskarżył się prezydentowi Rosji Putinowi na sytuację w wiosce i korupcję lokalnych urzędników. Podczas rozprawy sądowej pod Sądem Najwyższym w Groznym 100 osób protestowało przeciwko dziennikarzom i działaczom na rzecz praw człowieka, nazywając ich „obrońcami terrorystów”. Według Radia Wolna Europa/Radia Swoboda niektórym uczestnikom zapłacono za udział w proteście ⁽²¹⁸⁾.

W trakcie prowadzenia tych badań nie znaleziono informacji na temat sytuacji obrońców praw człowieka pochodzenia czeczeńskiego poza granicami Republiki Czeczeńskiej.

⁽²¹⁷⁾ Caucasian Knot, Rights defenders criticize the Chechen SC's decision on MIA's lawsuit, 10 November 2017 ([url](#)).

⁽²¹⁸⁾ RFE/RL, Chechnya's Interior Ministry Goes To Court To Defend Its Reputation, 13 November 2017 ([url](#)).

5. System sądownictwa karnego

5.1 Traktowanie przez policję

Wiele źródeł donosi, że rosyjska policja jest znana z nadużywania władzy, złego traktowania i stosowania nadmiernej siły⁽²¹⁹⁾. Starsze źródła opisują nieprzejrzysty charakter rosyjskiej policji, która szeroko posługuje się nieformalnymi żądaniami przekazywanymi „z góry”, wykorzystując je do zatajania przestępstw i korupcji, a tym samym wzmacniając z pozoru utajony charakter przemocy ze strony policji⁽²²⁰⁾. W sprawozdaniu Moskiewskiej Grupy Helsińskiej z 2017 r. stwierdzono, że media regularnie informują o przypadkach nadużycia władzy przez policję podczas dochodzeń i rozpraw sądowych⁽²²¹⁾.

W sprawozdaniu DIS z 2015 r. stwierdzono, że wszystkie osoby pochodzące z Północnego Kaukazu, w tym Czeczeni, są jako obywatele Federacji Rosyjskiej ~~dobrze~~ świadomi swoich praw i dlatego nie są głównym celem policji próbującej wyłudzić pieniądze. Ponadto, według przedstawiciela „Dosz”, czasopisma specjalizującego się w tematyce Północnego Kaukazu, zwykle starają się oni posiadać wszystkie niezbędne dokumenty, tak aby uniknąć problemów z władzami⁽²²²⁾.

Policja ma prawo przeprowadzać kontrole tożsamości w celu upewnienia się, że wszystko jest w porządku⁽²²³⁾. Artykuł 13 federalnej ustawy o policji stanowi, że policja ma prawo do przeprowadzania kontroli tożsamości obywateli:

- jeżeli istnieje podejrzenie, że dana osoba popełniła przestępstwo lub wykroczenie administracyjne;
- jeśli osoba jest poszukiwana przez policję;
- jeżeli istnieją podstawy do zatrzymania, określone lub przewidziane w prawie federalnym⁽²²⁴⁾.

Ponadto policja nie jest zobowiązana do podania powodu zatrzymania, przesłuchania lub przetrzymania osoby, której dokumenty nie są prawidłowe⁽²²⁵⁾. Istnieje co najmniej jedno doniesienie na temat rosyjskiej policji, według którego nie zawsze przestrzegała ona ściśle tej procedury zgodnie z prawem, a mianowicie nie przedstawiła się jako policja i używała siły⁽²²⁶⁾.

⁽²¹⁹⁾ EASO, COI Report: Russian Federation – State Actors of Protection, April 2017 ([url](#)), p. 32; US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 2ff; Amnesty International, Amnesty International Report 2017/18 - The State of the World's Human Rights - Russian Federation, 22 February 2018 ([url](#)).

⁽²²⁰⁾ Gladarev, В, Условия Службы И Социальное Положение Рядовых Сотрудников Полиции: Социологический Очерк К Юбилею [Terms and Conditions of the Service and the Social Position of Political Police Employees: Sociological Anniversary], 2008 ([url](#)), pp. 12-14. See also Chistyakov, Y., and Robertson, A., 'Youtube Cops and Power Without Limits : Understanding Police Violence in 21st Century Russia', 2012 ([url](#)).

⁽²²¹⁾ Moscow Helsinki Group, Права Человека В Российской Федерации - Сборник Докладов О Событиях 2017 Года [Human Rights in the Russian Federation, A collection of reports about the situation in 2017], 2018 ([url](#)).

⁽²²²⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), pp. 84 – 85.

⁽²²³⁾ Russia Beyond, Stopped by the police in Russia? Here's what to do, 14 December 2017 ([url](#)).

⁽²²⁴⁾ Кодекс И Законы, Федеральный закон от 07.02.2011 N 3-ФЗ (ред. от 07.03.2018) "О полиции" [Federal Law of 07.02.2011 N 3-FZ (edited on 07.03.2018) "On the Police"], 1 March 2011 ([url](#)), article 13.

⁽²²⁵⁾ US State Department: Bureau of Diplomatic Security, Russia 2018 Crime & Safety Report: Moscow, 12 February 2018 ([url](#)); Russia Beyond, Stopped by the police in Russia? Here's what to do, 14 December 2017 ([url](#)).

⁽²²⁶⁾ Kavkaz.Realii, Воронежские полицейские задержали уроженцев Чечни после просьбы предъявить удостоверения [Voronezh police detained natives of Chechnya after a request to produce certificates], 28 July 2017 ([url](#)).

Według raportu FIDH istnieje pewna „dyskryminująca hierarchia”, zgodnie z którą Czeczeni i Dagestańczycy są dyskryminowani w większym stopniu niż Ormianie i Gruzini w trakcie prób kontaktowania się z organami ścigania ⁽²²⁷⁾.

W odniesieniu do przestępstw z nienawiści, Aleksander Werchowski, dyrektor Centrum SOVA, w wywiadzie dla DIS stwierdził, że policja w Moskwie stała się bardziej profesjonalna w zwalczaniu i śledzeniu grup neonazistowskich, niemniej jednak zauważył, że „niektóre morderstwa na tle rasowym nie są właściwie ścigane przez policję, ponieważ są trudniejsze do rozwiązania i wymagają więcej czasu i zasobów niż inne rodzaje spraw, np. propaganda/nawoływanie do nienawiści” ⁽²²⁸⁾. W wywiadzie dla Radia Swoboda Werchowski ponownie stwierdził, że liczba przestępstw z nienawiści uległa zmniejszeniu częściowo dzięki pracy policji, jednak również dlatego, że grupy szerzące nienawiść przeszły z nastrojów antykaukaskich na antyzachodnie ⁽²²⁹⁾. Inny rozmówca DIS, z którym przeprowadzono rozmowę w związku ze sprawozdaniem z 2017 r., Grigori Szwedow, potwierdził, że rosyjska policja prawdopodobnie poprawiła sposób rozpatrywania spraw związanych z przestępstwami z nienawiści wobec Czeczenów, a także stwierdził, że od 2014 r. nacjonaliści bardziej skupiają się na konflikcie na Ukrainie ⁽²³⁰⁾. Według cytowanego w tym samym sprawozdaniu Komitetu Przeciwko Torturom, policja utworzyła ośrodki do walki z ekstremizmem, co organizacja uznała za narzędzie dość represyjne, niemniej jednak skuteczne w zwalczaniu przestępstw z nienawiści i ugrupowań skrajnie prawicowych ⁽²³¹⁾.

5.2 System karny

Według sprawozdania Komitetu Pomocy Obywatelskiej, wskutek dwóch wojen czeczeńskich Czeczeni są nadmiernie reprezentowani w systemie karnym, a wielu strażników więziennych brało udział w wojnach po stronie rosyjskiej i stąd mogą żywić urazę wobec Czeczenów. Organizacja pozarządowa zauważa, że Czeczeni należą do grupy osób, które najczęściej skarżą się na złe traktowanie w systemie karnym i często są również przedmiotem dyskryminacji religijnej w więzieniach ⁽²³²⁾. Podsumowując, Departament Stanu USA określa fizyczne znęcanie się nad więźniami jako systemowe ⁽²³³⁾.

5.3 Sprawy karne przeciwko Czeczenom

Według przedstawiciela „Dosz”, z którym konsultował się DIS, liczba sfabrykowanych spraw karnych przeciwko Czeczenom zmniejszyła się w latach 2000-2015. Przedstawiciel „Dosz” stwierdził ponadto, że w ostatnim czasie nie było żadnych znanych przypadków fabrykowania spraw karnych przeciwko Czeczenom poza Czeczenią, mimo że w przeszłości była to „celowa strategia” policji, stosowana szczególnie w stosunku do osób pochodzących z Kaukazu

⁽²²⁷⁾ FIDH – International Federation for Human Rights, Report on discrimination on racial, ethnic and religious grounds, 18 July 2017 ([url](#)), p. 28.

⁽²²⁸⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 107.

⁽²²⁹⁾ FIDH – International Federation for Human Rights, Report on discrimination on racial, ethnic and religious grounds, 18 July 2017 ([url](#)), p. 28; Radio Svoboda, Центр "Сова": кто раньше ненавидел кавказцев, теперь ненавидит Запад [Sova Center: Who hated Caucasians in the past, now hates the West], 28 February 2018 ([url](#)).

⁽²³⁰⁾ DIS, Russia: Citizenship, Living Conditions, Protection from Refoulement and Consequences of Leaving for citizens from the Former Soviet Republics in Russia & Hate Crimes and racially motivated attacks against Non-Slav Citizens in Russia, August 2017 ([url](#)), p. 27.

⁽²³¹⁾ DIS, Russia: Citizenship, Living Conditions, Protection from Refoulement and Consequences of Leaving for citizens from the Former Soviet Republics in Russia & Hate Crimes and racially motivated attacks against Non-Slav Citizens in Russia, August 2017 ([url](#)), p. 27.

⁽²³²⁾ Civic Assistance Committee (The), On the situation of Chechen Republic and Republic of Ingushetia residents in the Russian penal system, September 2011 to August 2014, September 2014 ([url](#)).

⁽²³³⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 8.

Północnego⁽²³⁴⁾. Z drugiej strony, według sprawozdania FIDH z 2017 r., organy ścigania często uznawały migrantów z Kaukazu za winnych, szczególnie w przypadkach związanych z przemocą i użyciem broni⁽²³⁵⁾.

Jeśli chodzi o kwestię sprawiedliwego procesu w ogóle, a nie tylko w odniesieniu do Czeczenów, sprawozdanie Departamentu Stanu USA za 2017 r. pokazuje, że na sędziów wywierano presję, która mogła wpływać na wyniki rozpatrywanych spraw. Odnosząc się do oświadczenia byłej sędzi Sądu Najwyższego, Tamary Morszczakowej, w sprawozdaniu wskazano ponadto, że „sędziowie byli zaniepokojeni tym, jak sądy wyższej instancji będą postrzegać wydawane przez nich orzeczenia i często konsultowali się z osobami kontaktowymi w sądach wyższej instancji w celu podjęcia takiej decyzji, która nie doprowadzi do utraty przychylności lub późniejszego uchylecia”. Według Morszczakowej osobami, które mogły wpływać na orzeczenia sędziów, mogli być zarówno przełożeni, jak i miejscowi urzędnicy⁽²³⁶⁾.

W ciągu ostatnich kilku lat odnotowano wiele głośnych spraw dotyczących Czeczenów poza Czeczenią. Szczególnie chodzi tu o sprawę pięciu czeczeńskich mężczyzn uznanych za winnych morderstwa Borysa Niemcowa w lutym 2015 r. i skazanych na 11-20 lat więzienia⁽²³⁷⁾. Jednak według kilku grup i działaczy na rzecz praw człowieka, przynajmniej przynajmniej Zaura Dadajewa, strzelca, uzyskano w wyniku stosowania tortur⁽²³⁸⁾. W innej głośnej sprawie kilku obywateli rosyjskich z Północnego Kaukazu, w tym Czeczenii, w 2016 r. skazano na 12-14 lat pozbawienia wolności za zarzuty w związku z działalnością terrorystyczną, mimo że według ich prawników osoby te poddano torturom, a zarzuty działalności terrorystycznej rzekomo sfabrykowano⁽²³⁹⁾. W listopadzie 2013 r. w Moskwie aresztowano 15 oskarżonych. Zarzucono im zaplanowanie ataku terrorystycznego na moskiewskie kino „Kirgizja” i oskarżono o przynależność do zakazanej organizacji At-Takfir wal-Hidżra, uznanej przez państwo rosyjskie za organizację ekstremistyczną. Jednak współpracujący z Memoriałem ekspert ds. ekstremizmu islamskiego twierdził, że istnieją wątpliwości, czy grupa At-Takfir wal-Hidżra w ogóle istnieje. Ponadto dowody wykorzystane w procesie były rzekomo wątpliwe⁽²⁴⁰⁾.

5.4 Środki ochrony prawnej

Chociaż rosyjskie prawo przewiduje kilka mechanizmów umożliwiających osobom fizycznym wszczynanie procesów sądowych przeciwko władzom za łamanie praw człowieka, według sprawozdania Departamentu Stanu USA z 2017 r. na temat praw człowieka w Rosji, środki te nie sprawdziły się w praktyce. W sprawozdaniu zauważono w szczególności, że „prawo przewiduje, że oskarżony, którego uniewinniono, ma prawo do otrzymania odszkodowania od rządu. Chociaż co do zasady taki mechanizm prawny istnieje, w praktyce jego stosowanie było niezwykle uciążliwe”⁽²⁴¹⁾. Jeśli chodzi o środki odwoławcze od wyroków Europejskiego

⁽²³⁴⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 85.

⁽²³⁵⁾ FIDH – International Federation for Human Rights, Report on discrimination on racial, ethnic and religious grounds, 18 July 2017 ([url](#)), p. 32.

⁽²³⁶⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 13.

⁽²³⁷⁾ BBC, Boris Nemtsov murder: Five Chechens jailed for attack, 13 July 2017 ([url](#)).

⁽²³⁸⁾ RFE/RL, Russia: Activist barred from visiting Nemtsov slaying suspects after torture claim, 12 March 2015 ([url](#)); FIDH, Russia: The UN reviews dramatic crackdown on civil and political rights in Russia, 16 March 2015 ([url](#)).

⁽²³⁹⁾ Memorial Human Rights Center, Адвокаты заявили о фальсификациях в деле о подготовке теракта в Москве [Lawyers claimed terrorist charges to be fabricated], 19 April 2016 ([url](#)).

⁽²⁴⁰⁾ Caucasian Knot, Advocates report on frauds in case of planned terror act in Moscow, 19 April 2016 ([url](#)); Caucasian Knot, Natives of the Northern Caucasus to face trial on charge of plotting terror act, 13 October 2015 ([url](#)); Caucasian Knot, Russian MIA completes investigation into case of preparing terror act in Moscow, 20 April 2015 ([url](#)); Caucasian Knot, Witness denies investigation data in case of planned terror act in Moscow, 18 April 2016 ([url](#)).

⁽²⁴¹⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 15.

Trybunału Praw Człowieka (ETPC) dotyczących regionu Północnego Kaukazu, Federacja Rosyjska zazwyczaj wypłacała odszkodowania w sposób zadowalający, ale „wykonanie indywidualnych środków wymagających nowych, skutecznych dochodzeń jest problematyczne do tego stopnia, że pojawia się pytanie, czy istnieje rzeczywista wola polityczna, aby zidentyfikować i ścigać sprawców naruszeń praw człowieka należących do służb bezpieczeństwa⁽²⁴²⁾. Jeśli chodzi o większość indywidualnych spraw dotyczących Czeczenów, Trybunał wielokrotnie stwierdzał, że władze rosyjskie nie przeprowadziły skutecznego dochodzenia⁽²⁴³⁾.

W wywiadzie dla DIS przedstawiciel Memoriału stwierdził, że można powstrzymywać ludzi od składania skarg do ETPC, w konsekwencji poddając presji ich krewnych w Czeczenii⁽²⁴⁴⁾. Podobną presję można również wywierać na inne inicjatywy prawne. W lutym 2018 r. „Nowaja Gazeta” doniosła, że mieszkańcy Czeczenii, którzy złożyli apelację do Prokuratora Generalnego w Rosji w związku z rzekomymi masowymi najazdami w Czeczenii i torturami dwóch mężczyzn podejrzanych przez czeczeńskie służby bezpieczeństwa o plany wyjazdu do Syrii, byli pod presją czeczeńskich policjantów i zostali przez nich pobici⁽²⁴⁵⁾.

Więcej informacji można również znaleźć w sprawozdaniu EASO *Federacja Rosyjska: państwowe podmioty zapewniające ochronę*⁽²⁴⁶⁾.

⁽²⁴²⁾ Council of Europe - Parliamentary Assembly, Human rights in the North Caucasus: what follow-up to Resolution 1738 (2010)?, 8 June 2016 ([url](#)), p. 17.

⁽²⁴³⁾ Council of Europe - Parliamentary Assembly, Human rights in the North Caucasus: what follow-up to Resolution 1738 (2010)?, 8 June 2016 ([url](#)), p. 15.

⁽²⁴⁴⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 177.

⁽²⁴⁵⁾ Novaya Gazeta, Итоги акции устрашения чеченского поселка Красная Турбина: жителей избили в РОВД за обращение к генпрокурору, задержанные признали свою вину [The results of the action of intimidation of the Chechen village of Krasnaya Turbina: residents were beaten in the ROVD for an appeal to the Prosecutor General, the detainees pleaded guilty], 17 August 2017 ([url](#)). See also: International Crisis Group (The), ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya, 26 March 2018 ([url](#)).

⁽²⁴⁶⁾ EASO, COI Report: Russian Federation – State Actors of Protection, April 2017 ([url](#)).

6. Zasięg ceczeńskich organów władzy poza granicami Czeczenii

6.1 Wpływ na diaspory ceczeńskie

6.1.1 Ustanowienie przedstawicielstw szefa Republiki Czeczeńskiej w innych regionach Rosji

W regionach rosyjskich znajdują się przedstawicielstwa szefa Republiki Czeczeńskiej. Przedstawicielstwa te utworzono w celu „wspierania rozwoju handlu, gospodarki, nauki, techniki, pomocy humanitarnej i innych obszarów Republiki Czeczeńskiej powiązanych z podmiotami Federacji Rosyjskiej, które znajdują się w okręgach federalnych Federacji Rosyjskiej”⁽²⁴⁷⁾. Na przykład przedstawicielstwo szefa Republiki Czeczeńskiej w regionie wołgogradzkim pomaga lokalnym Czeczenom poprzez:

(...) konsultacje w kwestiach zwracania się do organów ścigania; pomoc studentom z Republiki Czeczeńskiej studiującym w podmiotach Federacji Rosyjskiej w sprawach działalności kulturalnej; prowadzenie pracy ideologicznej nad edukacją duchową i moralną z wyjaśnieniem podstaw tradycyjnej religii i mentalności ceczeńskiej wśród Czeczenów żyjących w podmiotach Federacji Rosyjskiej i wielu innych”⁽²⁴⁸⁾.

Na stronie internetowej przedstawiciela rządu ceczeńskiego w regionie iwanowskim stwierdzono, że celem przedstawicielstwa jest utrzymywanie kontaktów i powiązań z ruchami społecznymi osób pochodzących z Republiki Czeczeńskiej oraz ochrona własności i praw socjalnych ich rodaków mieszkających lub tymczasowo przebywających na terytorium regionu iwanowskiego⁽²⁴⁹⁾.

Sieć przedstawicielstw przywódcy ceczeńskiego w Federacji Rosyjskiej jest dość rozbudowana⁽²⁵⁰⁾.

6.1.2 Metoda zbiorowej odpowiedzialności Kadyrowa

Ustawa federalna z listopada 2013 r. nakłada na krewnych terrorystów obowiązek wypłaty odszkodowania finansowego za poniesione szkody materialne⁽²⁵¹⁾. Ustawę skrytykowali obrońcy praw człowieka jako formę kary zbiorowej⁽²⁵²⁾. W 2017 r. Kadyrow stwierdził w wywiadzie, że zastosowanie odpowiedzialności zbiorowej rozwiąże „problem rebeliantów i terrorystów” w Czeczenii i w całej Rosji⁽²⁵³⁾.

⁽²⁴⁷⁾ Grozny Inform, О жизни чеченцев и роли Представительства Главы ЧР в Волгоградской области [On the life of Chechen and the role of the Representative Office of the Head of the Chechen Republic in the Volgograd Region], 1 June 2016 ([url](#)).

⁽²⁴⁸⁾ Grozny Inform, О жизни чеченцев и роли Представительства Главы ЧР в Волгоградской области [On the life of Chechens and the role of the Representative Office of the Head of the Chechen Republic in the Volgograd Region], 1 June 2016 ([url](#)).

⁽²⁴⁹⁾ Ivanovskij Dom nacional'nostej, Представительство Главы Чеченской Республики в Ивановской области [Representation of the Head of the Chechen Republic in Ivanovo region], n.d. ([url](#)).

⁽²⁵⁰⁾ Ministry of the Chechen Republic on national policy, external relations, press and information, Адреса и телефоны представителей Главы Чеченской Республики в субъектах и федеральных округах Российской Федерации [Addresses and telephone numbers of representatives of the Head of the Chechen Republic in the subjects and federal districts of the Russian Federation], n.d. ([url](#)).

⁽²⁵¹⁾ RFE/RL, Russia To Hold Relatives Of 'Terrorists' Financially Responsible For Material Damage, 4 November 2013 ([url](#)).

⁽²⁵²⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 19.

⁽²⁵³⁾ RT, «Я не хочу войны»: Кадиров о безопасности в Чечне, помощи Сирии и критике в свой адрес [“I do not want war”: Kadyrov on security in Chechnya, Syria's help and criticism in his address], 19 April 2017 ([url](#)). See also: OC Media, Kadyrov officially sanctions collective responsibility for families of terrorists, 20 April 2017 ([url](#)).

W odniesieniu do odpowiedzialności zbiorowej stosuje się kilka taktyk. Jedną z nich jest palenie domów krewnych terrorystów i wydalenie krewnych z republiki. W 2017 r. Kadyrow skomentował tę politykę w następujący sposób: „Jeśli mają syna lub brata, który wybrał drogę terroryzmu i jeśli ich rodzina mu pomaga (...) Oni [krewni bojowników] pozostają w domu bez zatrudnienia, otrzymują emerytury i zasiłki, pokrywają koszty utrzymania synów lub braci, pomagają ich finansowo, aby nas zabijali; my ich wydalimy” ⁽²⁵⁴⁾.

W ostatnich latach, według obrońców praw człowieka związanych z Human Rights Watch i Międzynarodową Grupą Kryzysową, wydalenia rodzin bojowników zdarzają się w Czeczenii częściej, prawdopodobnie z inicjatywy przywódców społeczności lokalnej ⁽²⁵⁵⁾. Przypadek Bacharcziewów był jednym z najgłośniejszych takich przypadków ⁽²⁵⁶⁾. Rodzina Zelimchana Bacharcziewa, w tym jego ojciec, bracia i kuzyni, zostali wydalen z Czeczenii i uciekli do Inguszetii. Nadal trwały groźby ze strony czeczeńskich urzędników i ostatecznie rodzina opuściła Rosję ⁽²⁵⁷⁾.

Przedstawiciel Memoriału Oleg Orłow opisał, jak Ramzan Kadyrow próbuje prowadzić politykę zbiorowej odpowiedzialności na szczeblu federalnym:

„(...) w różnych pseudoanalitycznych programach telewizyjnych typu talk show ludzie bez wstydu powtarzają, że zbiorowa odpowiedzialność jest normą. Jedną z głównych sił napędowych tej polityki jest Ramzan Kadyrow, który stara się ją realizować na szczeblu federalnym. Próby wywierania wpływu na krewnych bojowników prowadzone są w Inguszetii i Dagestanie. Odbyna się to również poprzez kongresy osobistości muzułmańskich w Czeczenii, poprzez bezpośredni kontakt Kadyrowa z przywódcami innych regionów oraz bliskie osobistości społeczne i polityczne” ⁽²⁵⁸⁾.

Według Tani Lokszy, krewni osób uznawanych przez rząd za bojowników mają często problemy ze świadczeniami społecznymi oraz zatrudnieniem w Czeczenii, a także są regularnie zatrzymywani, przeszukiwani i przesłuchiwan przez policję. Potwierdza to Jekaterina Sokirianskaja, wcześniej związana z Międzynarodową Grupą Kryzysową, która stwierdza, że kobiety z rodzin bojowników mogą stracić pracę, a ich dzieci mogą zostać wydalone ze szkoły. Społeczność nie może pomagać takim rodzinom. Ma to miejsce nawet w przypadku zabicia lub aresztowania bojownika, ponieważ urzędnicy czeczeńscy monitorują i wywierają presję na rodzinę, w szczególności na ich synów (w tym nieletnich). Jedynym wyjściem, według Lokszy, jest opuszczenie republiki lub też publiczne — często w telewizji — wyrzeczenie się swojego syna lub brata. W przypadku odbycia przez krewnych podróży do Syrii w celu sprowadzenia do domu bojowników, wszystkich krewnych uwięziono po powrocie do Czeczenii, niezależnie od tego, czy popełniono jakiegokolwiek czynu zabronione ⁽²⁵⁹⁾.

⁽²⁵⁴⁾ OC Media, Kadyrov officially sanctions collective responsibility for families of terrorists, 20 April 2017 ([url](#)).

⁽²⁵⁵⁾ Meduza, Guilty by blood, 31 october 2017 ([url](#)).

⁽²⁵⁶⁾ Meduza, Guilty by blood, 31 october 2017 ([url](#)).

⁽²⁵⁷⁾ Meduza, Guilty by blood, 31 october 2017 ([url](#)); OC Media, Kadyrov officially sanctions collective responsibility for families of terrorists, 20 April 2017 ([url](#)).

⁽²⁵⁸⁾ Kavkazkij Uzel, Правозащитники констатировали усиление влияния Кадырова на чеченские диаспоры [Human rights activists noted the strengthening of Kadyrov's influence on the Chechen diasporas], 27 October 2017 ([url](#)).

⁽²⁵⁹⁾ Meduza, Guilty by blood, 31 october 2017 ([url](#)).

6.2 Zasięg czeczeńskich organów ścigania w innych częściach Federacji Rosyjskiej

6.2.1 Ignorowanie jurysdykcji federalnej i bezkarność czeczeńskich organów ścigania (kadyrowcy)

Ramzan Kadyrow jest jedynym regionalnym przywódcą w Federacji Rosyjskiej, który w pełni kontroluje służby bezpieczeństwa, określane mianem „kadyrowców”. Początkowo pełniąc funkcję osobistej służby bezpieczeństwa jego ojca, Achmata Kadyrowa, kadyrowcy z czasem przekształcili się w potężne siły paramilitarne, funkcjonujące jako prywatna armia. Kadyrowców zalegalizowano w 2004 r. jako jednostki podporządkowane Ministerstwu Spraw Wewnętrznych ⁽²⁶⁰⁾. Kadyrowcy składają się z „milicji wojennej rodziny Kadyrowów i innych byłych rebeliantów”, obejmując zarówno jednostki policyjne, jak i służby specjalne. Szacuje się, że ich szeregi zasilają między 5 000 a 20 000 mężczyzn, którzy podlegają bezpośrednio Ministerstwu Spraw Wewnętrznych republiki (a więc i Kadyrowowi). Według artykułu opublikowanego w „The Telegraph”, na czele kadyrowców stoją mężczyźni połączeni z Ramzanem Kadyrowem więzami „krwi, przyjaźni i wspólnych doświadczeń na polu walki” ⁽²⁶¹⁾.

Według różnych źródeł Czeczenia boryka się z problemem praworządności. Kadyrowcy skutecznie walczyli z powstaniem islamskim, które z biegiem czasu przekształciło się w separatystyczny ruch czeczeński ⁽²⁶²⁾: Emirát Kaukaski, lokalna grupa bojowników, została prawie całkowicie zniszczona, a liczba ataków terrorystycznych w regionie znacznie spadła ⁽²⁶³⁾ do 16 ofiar śmiertelnych w 2017 r. (14 funkcjonariuszy organów ścigania/służb bezpieczeństwa i 2 cywilów) ⁽²⁶⁴⁾. Organizacje praw człowieka oskarżyły czeczeńskie służby bezpieczeństwa o wymuszone zaginięcia, tortury, pozasądowe egzekucje i zbiorowe karanie krewnych islamskich bojowników ⁽²⁶⁵⁾. Celem byli rzekomo uzbrojeni bojownicy i współpracownicy, „lokalni dysydenci, niezależni dziennikarze, salaficki muzułmanie, osoby zażywające narkotyki i inni ludzie, których przywódcy czeczeńscy uważają za osoby »niepożądane«” ⁽²⁶⁶⁾. Służby bezpieczeństwa Kadyrowa są również bezpośrednio lub pośrednio związane z szeregiem zabójstw rywali politycznych, działaczy na rzecz praw człowieka lub dziennikarzy ⁽²⁶⁷⁾.

W 2013 r. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom nazwał problem bezkarności służb bezpieczeństwa i innych funkcjonariuszy w Czeczenii „dotkliwym” ⁽²⁶⁸⁾. Jednak śledztwo w sprawie przestępstw popełnianych przez czeczeńskie organy ścigania stanowi wyzwanie nawet w Moskwie ⁽²⁶⁹⁾. Według moskiewskiego Centrum Carnegie, Kadyrow „uważa, że on i wszyscy inni Czeczeni mają prawo do eksterytorialności i dlatego można ich albo karać, albo odstąpić od ukarania za naruszanie rosyjskiego prawa, jeśli postanowią to zrobić”. W ten

⁽²⁶⁰⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 4, 29; Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁶¹⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁶²⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁶³⁾ Interpreter (The), Assassination Attempt on Kadyrov Revealed As He Sparks New Scandal with Call to Execute Drug Addicts, 3 October 2016 ([url](#)).

⁽²⁶⁴⁾ Caucasian Knot, Infographics. Statistics of victims in Northern Caucasus for 2017 under the data of the Caucasian Knot, 29 January ([url](#)).

⁽²⁶⁵⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁶⁶⁾ HRW, Russia: Anti-Gay Purge in Chechnya, 26 May 2017 ([url](#)).

⁽²⁶⁷⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁶⁸⁾ Council of Europe, Report to the Russian Government on the visit to the North Caucasian region of the Russian Federation carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 27 April to 6 May 2011, 24 January 2013 ([url](#)).

⁽²⁶⁹⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), p. 30.

sposób usuwa się on z jurysdykcji władz rosyjskich i służb specjalnych, które opisuje się jako „niezadowolone” z takiej niezależności ⁽²⁷⁰⁾. Dr Mark Galeotti, starszy pracownik naukowy Instytutu Stosunków Międzynarodowych w Pradze i szef Centrum Bezpieczeństwa Europejskiego, potwierdził to w artykule dla Al-Dżazira: „(...) Wielu przedstawicieli elit, w tym szefowie większości organów aparatu bezpieczeństwa, nie ufa Kadyrowowi i gardzi nim (...)” ⁽²⁷¹⁾.

Dziennik „The Telegraph” zacytował Nikołaja Petrowa, eksperta rosyjskiej polityki regionalnej w moskiewskiej Wyższej Szkole Ekonomicznej, który stwierdził, że „uważa się, iż [Kadyrow] jest w stanie za jednym razem wezwać od 1 000 do 2 000 uzbrojonych mężczyzn w Moskwie i mógłby łatwo wprowadzić kolejnych 20 000” ⁽²⁷²⁾. Kolejne źródło szacuje, że obecnie w Moskwie przebywa kilkaset czeczeńskich agentów ochrony, którzy podobno »opodatkowują« firmy i angażują się w inne nielegalne działania”. Podobno miejscowa rosyjska policja nie jest w stanie interweniować, gdy jej czeczeńscy odpowiednicy dokonują aresztowań poza swoją jurysdykcją, a władze federalne nie mogą prowadzić dochodzeń w sprawie poważnych przestępstw dotyczących członków wewnętrznego kręgu Kadyrowa ⁽²⁷³⁾.

Po zamordowaniu Borysa Niemcowa, jego kolega publicznie wyraził przekonanie, że Kadyrow chciał wyeliminować Niemcowa ⁽²⁷⁴⁾. Według Międzynarodowej Grupy Kryzysowej, niektórzy federalni funkcjonariusze bezpieczeństwa próbowali ustalić, kto zlecił zabójstwo Borysa Niemcowa, zastrzelonego 27 lutego 2015 r. w pobliżu Kremla. Ujawniło to „wrogość części struktur bezpieczeństwa wobec Ramzana Kadyrowa i [ich] niezgodę z Kremlm w kwestii Czeczenii”. Śledztwo w sprawie morderstwa ograniczało się jednak do ustalenia sprawców przestępstwa: zatrzymano pięciu rdzennych Czeczenów, oskarżając ich o morderstwo ⁽²⁷⁵⁾. Świadek i domniemany podejrzany zdołał uciec, gdy uzbrojeni mężczyźni zablokowali wejścia do jego rodzinnej wioski, aż udało mu się zbiec ⁽²⁷⁶⁾. Według moskiewskiego Centrum Carnegie, „intryga wokół morderstwa Niemcowa po raz kolejny pokazała, że Kadyrow jest politykiem na szczeblu federalnym, którego zasięg znacznie wykracza poza granicę czeczeńską” ⁽²⁷⁷⁾.

W kwietniu 2015 r. policja ze Stawropola i inni funkcjonariusze organów ścigania niebędący Czeczenami zabili podejrzanego podczas operacji w Groznm, bez skoordynowania swoich działań z władzami czeczeńskimi. W odpowiedzi Kadyrow nakazał policji czeczeńskiej zastrzelić kolegów, którzy działają w Czeczenii bez zezwolenia ⁽²⁷⁸⁾. Później Kadyrow stwierdził, że mówił „pod wpływem emocji” ⁽²⁷⁹⁾.

Kadyrow nie boi się być widywany w towarzystwie osób poszukiwanych przez władze federalne. Dziennik „Nowaja Gazieta” donosi, że Ramzan Kadyrow zamieścił nagranie wideo ze swoich spotkań z byłym doradcą Shaą Turlajewem na swojej stronie w sieci

⁽²⁷⁰⁾ Carnegie Moscow Centre (The), Will the Chechen Connection Lead to Ramzan Kadyrov?, 17 March 2015 ([url](#)).

⁽²⁷¹⁾ Galeotti, M., Chechnya's Kadyrov really 'dreaming' of quitting?, Al Jazeera, 28 November 2017 ([url](#)).

⁽²⁷²⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁷³⁾ Sokirianskaia, E., Is Chechnya taking over Russia?, The New York Times, 17 August 2017 ([url](#)).

⁽²⁷⁴⁾ Gazeta.ru, «Я догадываюсь, кто заказчик» [“I guess who ordered it”], 10 March 2015 ([url](#)); Guardian (The), Chechen leader Kadyrov 'threatens whole of Russia', opposition says, 23 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁷⁵⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 29-31.

⁽²⁷⁶⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 29-31.url

⁽²⁷⁷⁾ Carnegie Moscow Centre (The), Will the Chechen Connection Lead to Ramzan Kadyrov? 17 March 2015 ([url](#)).

⁽²⁷⁸⁾ Gazeta.ru, Кадыров разрешил огонь на поражение [Kadyrov allowed shot to kill], 23 April 2015 ([url](#)).

⁽²⁷⁹⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

społecznościowej Vkontakte. Turlajew znajduje się na federalnej i międzynarodowej liście osób poszukiwanych, podejrzanych o udział w zabójstwach na zlecenie ⁽²⁸⁰⁾.

„The Telegraph” stwierdza, że „jeśli FSB i inne agencje próbowały obalić Kadyrowa, wydaje się, że poniosły porażkę” ⁽²⁸¹⁾. Anonimowe źródło cytowane przez Międzynarodową Grupę Kryzysową wyraża obawę, że bezkarność czeczeńskich organów ścigania i przywództwa oznacza, że szukanie środków ochrony prawnej może okazać się bezużyteczne, gdyż władze federalne wydają się zatajać wszystkie przestępstwa Kadyrowa związane z egzekwowaniem prawa w Rosji i za granicą ⁽²⁸²⁾.

6.2.2 Śledzenie osób poszukiwanych i przekazywanie ich z rosyjskich jednostek administracyjnych do Republiki Czeczenii

Monitorowanie

Według działacza na rzecz praw człowieka, z którym konsultował się DIS, „[o]gólnie osoby pochodzące z Czeczenii mogą z łatwością przemieszczać się po Federacji Rosyjskiej i mieszkać gdziekolwiek na terytorium tego kraju” ⁽²⁸³⁾.

Monitorowanie przez władze czeczeńskie osoby poszukiwanej może nastąpić w kilku przypadkach. Na przykład osoba, która decyduje się na podjęcie pracy, studia lub wizytę u lekarza, musi okazać dowód rejestracji. Po dokonaniu rejestracji władze czeczeńskie mogą znaleźć taką osobę, gdyż otrzymują informację na temat jej nowego adresu ⁽²⁸⁴⁾. Poproszona o wyjaśnienie, jak działa to w praktyce, Swietłana Gannuszkina z Komitetu Pomocy Obywatelskiej stwierdziła, że po zarejestrowaniu się osoby pod nowym adresem, informacje są automatycznie przesyłane do rejestru pod starym adresem. Informacje te mogą „z łatwością uzyskać” prześladowcy, władze czeczeńskie lub osoby prywatne mające kontakt z wydziałem policji ⁽²⁸⁵⁾. Zgodnie z informacjami zebranymi przez DIS i pochodzącymi ze źródła w ambasadzie zachodniej, „to, czy w tym przypadku władze czeczeńskie faktycznie przechwycą i aktywnie wykorzystają takie informacje, jest już inną sprawą. Wszystko zależy będzie od tego, jak ważna dla władz czeczeńskich była dana osoba. Jeśli nie była ważna, być może nic się nie stanie” ⁽²⁸⁶⁾.

Zgodnie ze sprawozdaniem DIS, osobę figurującą na federalnej liście poszukiwanych można również namierzyć podczas jej podróży pociągiem:

„We wszystkich pociągach i dla wszystkich klas podróży przy zakupie biletu należy okazać paszport wewnętrzny. Jednak jakość wymiany informacji między władzami w Rosji jest niska i może się zdarzyć, że osoba poszukiwana przez niektóre władze może pozostać niezauważona przy zakupie biletów kolejowych, mimo że jej wewnętrzny paszport i nazwisko zostały zarejestrowane. Ponadto ewentualne powiadamianie

⁽²⁸⁰⁾ News.ru, „Новая газета”: Кадыров опубликовал видео с разыскиваемым МВД бывшим советником Турлаевым [„Novaya Gazeta”: Kadyrov published a video with the former Interior Minister's adviser Turlaev, wanted by the Ministry of Internal Affairs], 25 March 2018 ([url](#)).

⁽²⁸¹⁾ Telegraph (The), Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya, 24 February 2016 ([url](#)).

⁽²⁸²⁾ International Crisis Group (The), Chechnya: The Inner Abroad, 30 June 2015 ([url](#)), pp. 32-34.

⁽²⁸³⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 71.

⁽²⁸⁴⁾ Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, Chechens in Russia, 2014 ([url](#)), p. 4; Caucasian Knot, Чеченцы в России. Доклад Комитета «Гражданское содействие» и ПЦ «Мемориал» [Chechens in Russia. Report of the Committee "Civil Assistance" and HRC "Memorial"], 22 January 2015 ([url](#)).

⁽²⁸⁵⁾ Swietłana Gannuszkina, wiadomość mailowa z dnia 22 czerwca 2018. Swietłana Gannuszkina jest prezesem i współzałożycielką organizacji Komitet Pomocy Obywatelskiej.

⁽²⁸⁶⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 70.

organów oraz reagowanie przez te organy na otrzymane informacje można określić w Rosji jako bardzo „ad hoc”. Zależy to również od tego, które władze zainicjowały poszukiwanie danej osoby i czy odbywa się to na szczeblu federalnym, czy też lokalnym. Jeżeli osoba poszukiwana na szczeblu federalnym próbuje opuścić Rosję z międzynarodowego portu lotniczego, prawdopodobnie FSB otrzyma taką informację i zareaguje na nią. Policja graniczna jest departamentem podlegającym FSB, natomiast zwykła policja podlega Ministerstwu Spraw Wewnętrznych” ⁽²⁸⁷⁾.

Po odbyciu kary pozbawienia wolności na podstawie art. 208 kodeksu karnego (*Organizacja nielegalnej formacji zbrojnej lub udział w niej*), niektórzy Czeczeni nie ośmielają się wrócić do Czeczenii i osiedlają się w innym regionie Rosji. Jednak według informacji Memoriału i Komitetu Pomocy Obywatelskiej, kadyrowcy mogą ich znaleźć w dowolnym miejscu w Rosji. Innym ważnym czynnikiem, który przyczynia się do dyskryminacji i prześladowań Czeczenów uznanych za winnych na mocy art. 208, jest ustawa nr 115-FZ z dnia 7 sierpnia 2001 r.: *O przeciwdziałaniu legalizacji (praniu — przyp. autora) dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu*. Zgodnie z tą ustawą Federalna Służba ds. Monitoringu Finansowego Federacji Rosyjskiej (znana jako Rosfinmonitoring) regularnie sporządza i publikuje w rządowej gazecie „Rossijskaja Gazieta” listę organizacji i osób, które uznano za winne zaangażowania w działalność ekstremistyczną lub terroryzm. Osoba skazana na mocy art. 208 zostanie wpisana na tę listę, dostępną w internecie pod nazwą „Lista terrorystów”. Wpisanie na listę może oznaczać wszystko — od odmowy wydania karty kredytowej po dożywotnie piętno terrorysty, w zasadzie czyniąc z takiej osoby wyrzutka i „wygodny cel nowych prześladowań” ⁽²⁸⁸⁾.

Przekazanie

Zachodnia ambasada, cytowana przez DIS w sprawozdaniu z misji informacyjnej do Federacji Rosyjskiej w 2014 r., w taki sposób skomentowała temat przekazania osób poszukiwanych z innych części kraju do Czeczenii: „władze czeczeńskie nie mogą korzystać z oficjalnych kanałów podczas poszukiwania osób w innych częściach Rosji (...) formalne procedury takiego przekazania są dość długie, a sprawa musiałaby zostać poparta jakimiś dowodami” ⁽²⁸⁹⁾.

Konsultowane przez DIS źródła albo nie wiedziały o sądowych przekazaniach podejrzanych sprzymierzeńców lub krewnych czeczeńskich bojowników z innych części Federacji Rosyjskiej, albo odnosiły się jedynie do starszych spraw z lat 2008-2011 ⁽²⁹⁰⁾.

Analitik Międzynarodowej Grupy Kryzysowej w Moskwie powiedział DIS, że „czasami czeczeńska policja zatrzymuje ludzi w innych regionach [Rosji], czasami pomagają im w tym lokalne organy ścigania”. Podlegający czeczeńskiemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych departament ds. zwalczania ekstremizmu znajduje się obecnie pod kontrolą ludzi Kadyrowa. Departament może działać na terenie całego kraju” ⁽²⁹¹⁾.

⁽²⁸⁷⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 70.

⁽²⁸⁸⁾ Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, Chechens in Russia, 2014 ([url](#)), p. 7; Caucasian Knot, Чеченцы в России. Доклад Комитета «Гражданское содействие» и ПЦ «Мемориал» [Chechens in Russia. Report of the Committee "Civil Assistance" and HRC "Memorial"], 22 January 2015 ([url](#)).

⁽²⁸⁹⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 181.

⁽²⁹⁰⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), pp. 68-69.

⁽²⁹¹⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 69.

W artykule opublikowanym w czerwcu 2017 r. Radio Wolna Europa/Radio Swoboda (RWE/RS) przywołuje przypadek Czeczena, którego czeczeńskie organy ścigania niemal schwytały w Briańsku z zamiarem przekazania do Czeczenii. Według RWE/RS „wysiłki zmierzające do przekazania Amrijewa do Czeczenii wywołały pytania o zasięg służb bezpieczeństwa należących do wspieranego przez Kreml czeczeńskiego przywódcy Ramzana Kadyrowa, które to służby w przeszłości kilkakrotnie budziły obawy ze względu na przeprowadzanie operacji w Moskwie i na innych obszarach z dala od Czeczenii” ⁽²⁹²⁾.

Amrijewa zatrzymała briańska policja 4 czerwca 2017 r. podczas jego podróży pociągiem do Moskwy. Według jego adwokata, po formalnym zwolnieniu Amrijewa przez policję 6 czerwca, przewieziono go do prokuratury ds. transportowych, gdzie czekali na niego czeczeńscy funkcjonariusze organów ścigania, domagając się jego przekazania. Amrijewowi udało się uciec za granicę, choć później ponownie go zatrzymano po powrocie do Rosji, do której przybył w celu przedłużenia wizy ⁽²⁹³⁾.

⁽²⁹²⁾ RFE/RL, Activists: Chechen Man Who Claimed Torture Narrowly Escapes Transfer To Grozny, 6 June 2017 ([url](#)).

⁽²⁹³⁾ RFE/RL, Activists: Chechen Man Who Claimed Torture Narrowly Escapes Transfer To Grozny, 6 June 2017 ([url](#)).

7. Przyjmowanie powracających Czeczenów

Według władz rosyjskich w 2016 r. aż 150 000 Rosjan repatriowano do Federacji Rosyjskiej z zagranicy ⁽²⁹⁴⁾. Nieznana jest liczba Czeczenów lub osób z Północnego Kaukazu, które powróciły do Federacji Rosyjskiej w 2017 r.

7.1 Aspekty prawne

Rosyjski system prawny przewiduje swobodę przemieszczania się, w tym prawo do emigracji i repatriacji ⁽²⁹⁵⁾. Zgodnie z broszurą informacyjną BAMF/IOM dotyczącą danego kraju, osobom powracającym nie udostępniono specjalnych programów lub świadczeń i „nie traktowano ich jak osób szczególnych lub wymagających szczególnego traktowania”. Podobnie jak każdy obywatel rosyjski, osoby te mają dostęp do systemu opieki społecznej i bezpłatnej opieki zdrowotnej oraz mogą ubiegać się o niezbędne dokumenty i rejestrację u władz rosyjskich. Niektóre dokumenty lub usługi państwowe są dostępne online za pośrednictwem Gosuslugi, portalu usług publicznych Federacji Rosyjskiej, lub poprzez osobiste złożenie wniosku w MFC ⁽²⁹⁶⁾.

W przypadku utraty dokumentów tożsamości, np. dokumentów podróży, rosyjskie przedstawicielstwa zagraniczne mogą wydać tymczasowy dokument podróży w jedną stronę, który jest zaświadczeniem o powrocie do Federacji Rosyjskiej ⁽²⁹⁷⁾.

Władze rosyjskie udzieliły pewnej podstawowej pomocy w ramach państwowego programu wspomagania dobrowolnego przesiedlenia rodaków z zagranicy do Federacji Rosyjskiej, skierowanego do obywateli rosyjskich za granicą ⁽²⁹⁸⁾. Program ten zapewnia jednak głównie pomoc obywatelom rosyjskim lub potomkom mieszkającym w byłych republikach radzieckich ⁽²⁹⁹⁾.

7.2 Traktowanie osób powracających przez władze

W sprawozdaniu niemieckiego Urzędu Spraw Zagranicznych, przytoczonym przez ACCORD, stwierdza się, że generalnie nic nie wskazuje na to, aby obywatele rosyjscy powracający z zagranicy lub ubiegający się o azyl byli systematycznie na celowniku władz rosyjskich. Władze jednak wybierały i monitorowały niektóre szczególne grupy społeczne oraz osoby o wysokim statusie ubiegające się o azyl. Ogólnie nie skupiano się na Czeczenach, jednak podejrzanych bojowników prawdopodobnie poddawano represjom po ich powrocie ⁽³⁰⁰⁾. Zgodnie

⁽²⁹⁴⁾ Izvestiya, Россияне разочаровались в Европе и возвращаются домой [Russians disappointed in Europe returned home], 9 March 2017 ([url](#)).

⁽²⁹⁵⁾ US DoS, Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia, 20 April 2018 ([url](#)), p. 36; ACCORD – Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation, Query response on the Russian Federation: Situation of people who have returned after a negative asylum decision, 31 May 2016 ([url](#)).

⁽²⁹⁶⁾ BAMF, IOM, Zirf, Country Fact Sheet Russian Federation, 2017 ([url](#)), pp. 2, 6; Multifunctional Centres, n.d. ([url](#)); Gosuslugi, n.d. ([url](#)).

⁽²⁹⁷⁾ Embassy of the Russian Federation - Washington DC, Свидетельство на возвращение в Россию [Certificate for return to the Russian Federation], n.d. ([url](#)).

⁽²⁹⁸⁾ Government of the Russian Federation, Государственная программа по оказанию содействия добровольному переселению в Российскую Федерацию соотечественников, проживающих за рубежом [The State Program for the Promotion of Voluntary Resettlement to the Russian Federation of Compatriots Living Abroad], n.d. ([url](#)).

⁽²⁹⁹⁾ Karelia Officialnaya, В 2018 году Карелия планирует принять не менее 300 соотечественников (In 2018, Karelia plans to take at least 300 compatriots), 22 March 2018 ([url](#)); PA Resettlement, Who is eligible to become a participant of the State Program of Resettlement of Compatriots to the Russian Federation?, n.d. ([url](#)).

⁽³⁰⁰⁾ ACCORD, Query response on the Russian Federation, 31 May 2016 ([url](#)); Caucasus Knot, How to go to Europe and receive an "escapee" status there, 6 April 2016 ([url](#)); DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 64; RFI, Больше не убежище: как

z informacjami przekazanymi do DIS w 2014 r. ⁽³⁰¹⁾ w przypadku dobrowolnych powrotów moskiewska IOM nie otrzymała od osób powracających do Czeczenii żadnych doniesień o jakichkolwiek problemach lub konfliktach z władzami lokalnymi po powrocie do kraju. Niektóre źródła wspominają jednak o możliwych trudnościach, jakie mogą napotkać powracający do ojczyzny Czeczeni, nawet jeśli istnieje różnica w traktowaniu osób powracających niedobrowolnie i dobrowolnie, a ci ostatni zwykle nie napotykają żadnych problemów ⁽³⁰²⁾. Ekkehard Maaß, prezes Towarzystwa Niemiecko-Kaukaskiego, wyjaśnił, że mieszkający w Niemczech Czeczeni bali się przede wszystkim odesłania z powrotem do Rosji, gdzie mogliby doświadczyć przemocy i złego traktowania ze strony władz ⁽³⁰³⁾, np. podczas realizacji programów reedukacyjnych dla kobiet ⁽³⁰⁴⁾.

Byli bojownicy Państwa Islamskiego byli monitorowani przez władze, mimo że nie było oficjalnych danych liczbowych dotyczących powracających mężczyzn ⁽³⁰⁵⁾. W sprawozdaniu z 2016 r. Memoriał stwierdza:

„Ogólnie rosyjskie służby bezpieczeństwa nadal stosunkowo dobrze monitorują mały strumień »osób powracających«. Liczba obywateli rosyjskich, wobec których toczy się postępowanie karne w związku z odbyciem podróży w celu walki u boku radykalizowanych muzułmanów, jest bardzo niepewna i waha się od 477 do 800, w zależności od cytowanych urzędników”. ⁽³⁰⁶⁾

W przeciwieństwie do sąsiedniego Dagestanu i twardej polityki rosyjskiej, rząd czeczeński i miejscowi działacze podjęli pewne kroki w celu reintegracji społecznej dzieci i kobiet powracających z Syrii oraz w ograniczonym zakresie niektórych bojowników ⁽³⁰⁷⁾, chociaż mówi się, że władze czeczeńskie wykorzystują ten proces do przedstawiania siebie jako pacyfistów ⁽³⁰⁸⁾ i zbierania informacji na temat Państwa Islamskiego ⁽³⁰⁹⁾. W lutym 2018 r. liczba powracających do Rosji dzieci i kobiet wynosiła 97 ⁽³¹⁰⁾.

Na ogół władze napotkały wiele technicznych i prawnych wyzwań związanych z powrotem tych osób, w tym weryfikację tożsamości dzieci urodzonych w Syrii lub Iraku ⁽³¹¹⁾. Proces powrotu i reintegracji społecznej nie był pozbawiony potencjalnego ryzyka dla osób

Франция начала высылать чеченцев [No more shelter: how France began to expel the Chechens], 2 March 2018 ([url](#)).

⁽³⁰¹⁾ DIS, Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation, January 2015 ([url](#)), p. 64.

⁽³⁰²⁾ AA (Auswärtiges Amt), Bericht über die asyl- und abschiebungsrelevante Lage in der Russischen Föderation, 5 January 2016, quoted in: BVwG, Entscheidungstext W215 1402384-5/12E, 7 April 2016 ([url](#)).

⁽³⁰³⁾ Meduza, 'We will set them straight' In Berlin, an anonymous gang is terrorizing Chechen refugees for 'choosing the wrong path', 25 May 2017 ([url](#)).

⁽³⁰⁴⁾ Caucasian Knot, Кавказоведы назвали нетрадиционным "перевоспитание" европейских чеченок [Caucasians called non-traditional "re-education" of European Chechens], 30 January 2018 ([url](#)).

⁽³⁰⁵⁾ International Crisis Group (The), ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya, 26 March 2018 ([url](#)).

⁽³⁰⁶⁾ Memorial Human Rights Center, Counter-terrorism in the North Caucasus: a human rights perspective. 2014 – first half of 2016, 2016 ([url](#)), p. 15.

⁽³⁰⁷⁾ Meduza, A mother repatriated from ISIS territory is sentenced to eight years in prison by a Dagestani court, 15 February 2018 ([url](#)); Jamestown Foundation (The), Ending Islamic State: Dealing With Women and Children Returnees in the North Caucasus, 26 February 2018 ([url](#)); International Crisis Group (The), ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya, 26 March 2018 ([url](#)).

⁽³⁰⁸⁾ Jamestown Foundation (The), Ending Islamic State: Dealing With Women and Children Returnees in the North Caucasus, Terrorism Monitor, 26 February 2018 ([url](#)).

⁽³⁰⁹⁾ Aliyev, H., Families of ISIS Fighters Return to North Caucasus, The Central Asia-Caucasus Analyst, 23 May 2018 ([url](#)).

⁽³¹⁰⁾ New York Times (The), Raised by ISIS, Returned to Chechnya: 'These Children Saw Terrible Things', 24 February 2018 ([url](#)).

⁽³¹¹⁾ Jamestown Foundation (The), Ending Islamic State: Dealing With Women and Children Returnees in the North Caucasus, Terrorism Monitor, 26 February 2018 ([url](#)).

powracających z Syrii, gdyż według Międzynarodowej Grupy Kryzysowej osoby te, ich rodziny, a nawet ich przyjaciele mogli znaleźć się na celowniku władz czeczeńskich. Niemniej jednak, przy niepewnym wsparciu władz lokalnych, w Groznym ma powstać ośrodek reintegracji społecznej, który stosowałby bardziej indywidualne podejście do powracających z Syrii kobiet ⁽³¹²⁾. Od kobiet powracających z Syrii miano jednak wymagać podpisania dokumentu, w którym zobowiązywały się stawić przed sądem w przypadku oskarżenia o jakąkolwiek działalność przestępczą. Organy ścigania miały zawierać nieformalne umowy z krewnymi i przyjaciółmi, zgodnie z którymi osoby powracające nie będą po powrocie oskarżane o popełnienie przestępstwa, jednak mimo tych nieformalnych umów odnotowano przypadki ścigania ⁽³¹³⁾.

Od 2015 r. zarejestrowano kilka głośnych przypadków osób powracających, które po powrocie z Europy do Federacji Rosyjskiej zaginęły, doświadczyły złego traktowania lub uważa się, że w inny sposób znalazły się w sytuacji zagrożenia ⁽³¹⁴⁾. Zob. także [pkt 6.2.2](#). Ponadto, zgodnie z niepublicznym sprawozdaniem krajowym niemieckiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, cytowanym w orzeczeniu austriackiego federalnego sądu administracyjnego, powracający Czeczeni mogą być potencjalnie wykorzystywani w sfałszowanych procedurach karnych w celu poprawy statystyk walki z przestępczością lub zostać podejrzani o udział w działalności bojówkarskiej ⁽³¹⁵⁾.

⁽³¹²⁾ International Crisis Group (The), ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya, 26 March 2018 ([url](#)).

⁽³¹³⁾ BBC Russia, Спасенную из Сирии уроженку Дагестана осудили на восемь лет с отсрочкой [Woman from Dagestan saved from Syria was given 8-year suspension sentence], 15 February 2018 ([url](#)); Caucasus Knot, Seven Chechen women from Syria released from criminal liability, 24 October 2017 ([url](#)).

⁽³¹⁴⁾ RFI, Больше не убежище: как Франция начала высылать чеченцев [No more shelter: how France began to expel the Chechens], 2 March 2018 ([url](#)); Caucasus Knot, Rights defenders report disappearance of Chechen native in Moscow, 22 July 2015 ([url](#)); Caucasus Knot, Natives of Chechnya deported to Russia not let out of Domodedovo for three days, 1 March 2016 ([url](#)); Snob, Пропавшие: как и куда исчезают россияне [Missing: how and where the Russians disappear], 20 July 2016 ([url](#)); ACCORD, Query response on the Russian Federation, 31 May 2016 ([url](#)).

⁽³¹⁵⁾ AA (Auswärtiges Amt), Bericht über die asyl- und abschiebungsrelevante Lage in der Russischen Föderation, 5 January 2016, quoted in: BVwG, Entscheidungstext W215 1402384-5/12E, 7 April 2016 ([url](#)).

Bibliografia

Źródła publicznie dostępne

ACCORD (Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation), *Query response on the Russian Federation: Situation of people who have returned after a negative asylum decision*, 31 May 2016

(<https://www.ecoi.net/en/document/1394806.html>), accessed 13 April 2018.

Aliyev, H., *Families of ISIS Fighters Return to North Caucasus*, The Central Asia-Caucasus Analyst, 23 May 2018 (<https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13519-families-of-isis-fighters-return-to-north-caucasus.html>), accessed 31 May 2018.

Amnesty International, *Amnesty International Report 2017/18 - The State of the World's Human Rights - Russian Federation*, 22 February 2018

(<https://www.ecoi.net/en/document/1425089.html>), accessed 4 April 2018.

AP news, *Family of arrested Chechen activist pressured amid arrest*, January 11 2018 (<https://apnews.com/d85a3557ffd440b8ab3f8a8cb2aa5de0>), accessed 13 June 2018.

BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge), IOM (International Organization for Migration, Zirn), *Country Fact Sheet Russian Federation*, 2017

(https://milo.bamf.de/milop/livelink.exe/18858981/Russland_-_Country_Fact_Sheet_2017%2C_englisch.pdf?func=doc.Fetch&nodeid=18858981), accessed 12 April 2018.

base.garant.ru ,

Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997

(<http://base.garant.ru/11900262/>), accessed 19 April 2018.

Закон об образовании [Federal law of the Russian federation nr 273-FZ on Education], 29 December 2012

(<http://base.garant.ru/70291362/5633a92d35b966c2ba2f1e859e7bdd69/>), accessed 6 June 2018.

Закон РФ от 25 июня 1993 г. N 5242-1 "О праве граждан Российской Федерации на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства в пределах Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Law of the Russian Federation nr 5242-1 "On the Right of the Citizens of the Russian Federation to the Freedom of Movement, the Choice of the Place of Stay and Residence within the Russian Federation" (as amended)], 25 June 1993

(<http://base.garant.ru/10102748/5ac206a89ea76855804609cd950fcdf7/>), accessed 17 April 2018.

Постановление Правительства РФ от 8 июля 1997 г. N 828 "Об утверждении Положения о паспорте гражданина Российской Федерации, образца бланка и описания паспорта гражданина Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями) [Internal Passport Regulations], 8 July 1997

(<http://base.garant.ru/11900262/>), accessed 19 April 2018.

Трудовой кодекс [Labour Code], 30 December 2001
(<http://base.garant.ru/12125268/8e5cab37391b571c12c39a49736d35f9/>), accessed 23 April 2018.

Уголовный кодекс [Criminal Code of the Russian Federation], 21 December 2013
(<http://base.garant.ru/10108000/4968afd4d23522656a5d7ab009c5ec5e/>), accessed 18 April 2018.

Федеральный закон N 143-ФЗ "Об актах гражданского состояния" (с изменениями и дополнениями) [Federal law of the Russian Federation nr 143-FZ "On civil registry acts"], 15 November 1997
(<http://base.garant.ru/173972/a293b837c00eadeaea9c90c1f7b4f466/>), accessed 19 April 2018.

BBC Russia, *Спасенную из Сирии уроженку Дагестана осудили на восемь лет с отсрочкой [Woman from Dagestan saved from Syria was given 8-year suspension sentence]*, 15 February 2018 (<https://www.bbc.com/russian/news-42349156>), accessed 11 April 2018.

BBC,

Boris Nemtsov murder: Five Chechens jailed for attack, 13 July 2017
(<https://www.bbc.com/news/world-europe-40592248>), accessed 4 April 2018.

Gay Chechens flee threats, beatings and exorcism, 6 April 2018
(<https://www.bbc.com/news/world-europe-43658689>), accessed 12 June 2018.

Bolshoi Gorod, *Чеченцы [Chechens]*, 16 May 2012 (<http://bg.ru/diaspora/chechentsy/>), accessed 5 April 2018.

BVwG (Bundesverwaltungsgerichts), *Entscheidungstext W215 1402384-5/12E*, 7 April 2016
(https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Bvwg/BVWGT_20160407_W215_1402384_5_00/BVWGT_20160407_W215_1402384_5_00.html), accessed 13 April 2018.

Carnegie Moscow Centre (The), *Will the Chechen Connection Lead to Ramzan Kadyrov?*, 17 March 2015 (<http://carnegie.ru/commentary/?fa=59387>), accessed April 13 2018.

Caucasian Knot,

Advocates report on frauds in case of planned terror act in Moscow, 19 April 2016
(<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/35291/>), accessed 13 April 2018.

Infographics. Statistics of victims in Northern Caucasus for 2017 under the data of the Caucasian Knot, 29 January (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/42208/>), accessed 14 June 2018.

Natives of the Northern Caucasus to face trial on charge of plotting terror act, 13 October 2015 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/33282/>), accessed 13 April 2018.

Rights defenders criticize the Chechen SC's decision on MIA's lawsuit, 10 November 2017 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/41436/>), accessed 14 June 2018.

Russian MIA completes investigation into case of preparing terror act in Moscow, 20 April 2015 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/31482/>), accessed 13 April 2018.

Caucasian Knot, *Witness denies investigation data in case of planned terror act in Moscow*, 18 April 2016 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/35286/>), accessed 13 April 2018.

В Чечне писатель подал иск о защите достоинства к председателю республиканского Союза журналистов [Writer filed a defamation lawsuit against the head of republic's Union of Journalists], 23 February 2011 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/181421/>), accessed 13 April 2018.

Кавказоведы назвали нетрадиционным "перевоспитание" европейских чеченок [Experts of Caucasus called "re-education" of European Chechen girls unconventional], 30 January 2018 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/315825/>), accessed 31 May 2018.

Кавказоведы назвали нетрадиционным "перевоспитание" европейских чеченок [Caucasians called non-traditional "re-education" of European Chechens], 30 January 2018 (<https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/315825/>), accessed 10 April 2018.

Местонахождение пропавшего в Адыгее военнослужащего из Чечни не установлено [The location of the missing serviceman from Adygea from Chechnya has not been established], 13 May 2016 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/282398/>), accessed 20 March 2018.

На чеченского писателя Арслана Хасавова совершено покушение в Москве [A murder attempt has been committed against the Chechen writer Arslan Khasavov in Moscow], 9 March 2011 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/181421/>), accessed 13 April 2018.

Первые призывники отправлены в армию из Чечни [The first conscripts sent to the army from Chechnya], 18 October 2017 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/311239/>), accessed 5 April 2018.

Правозащитники: беженцы из Чечни стремятся в Германию из-за репрессий в республике [Human rights activists: Chechnya's refugees seek asylum in Germany because of repressions in the Republic], 3 June 2016 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/283530/>), accessed 22 May 2018.

Чеченцы в России. Доклад Комитета «Гражданское содействие» и ПЦ «Мемориал» [Chechens in Russia. Report of the Committee "Civil Assistance" and HRC "Memorial"], 22 January 2015 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/255974/>), accessed 5 April 2018.

How to go to Europe and receive an "escapee" status there, 6 April 2016 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/35126/>), accessed 12 April 2018.

Natives of Chechnya deported to Russia not let out of Domodedovo for three days, 1 March 2016 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/34776/>), accessed 11 April 2018.

Rights defenders report disappearance of Chechen native in Moscow, 22 July 2015 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/32424/>), accessed 12 April 2018.

Seven Chechen women from Syria released from criminal liability, 24 October 2017 (<http://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/41262/>), accessed 12 April 2018.

Chistyakov, Y., and Robertson, A., 'Youtube Cops and Power Without Limits : Understanding Police Violence in 21st Century Russia', in: *PIPSS The Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies*, Issue 13, 2012 (<https://journals.openedition.org/pipss/3949#ftn33>), accessed 9 July 2018.

Civic Assistance Committee (The),

«Любой оппонент будет наказан» [“Every opponent will be punished”], 11 January 2018 (<https://refugee.ru/news/lyuboj-opponent-budet-nakazan/>), accessed 19 April 2018.

On the situation of Chechen Republic and Republic of Ingushetia residents in the Russian penal system, September 2011 to August 2014, September 2014 (http://refugee.ru/wp-content/uploads/2015/09/prison-report_eng.pdf), accessed 5 April 2018.

Committee against Torture (The),

The European Court: “Russia violated Zarema Gaysanova’s right to life”, 12 May 2016 (<http://www.pytkam.net/mass-media.news/1393>), accessed 15 April 2018.

Последнее не китайское предупреждение Страсбургского суда [The last non-Chinese warning of the Strasbourg court], 24 September 2013 (<http://www.pytkam.net/press-centr.novosti/3955/images>), accessed 13 April 2018.

Consultant Plus, *Федеральный закон от 21.11.2011 N 323-ФЗ (ред. от 19.07.2018) “О6 основах охраны здоровья граждан в Российской Федерации” [Federal Law of the Russian Federation nr FZ-323 on “The rights of citizens in the field of occupational health and safety and their State guarantees”]*, 21 November 2011 (http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_121895/8b2fc1a75cd7096871d24cd31ef9b04f5cbbcd17/), accessed 5 June 2018.

Council of Europe - Parliamentary Assembly, *Human rights in the North Caucasus: what follow-up to Resolution 1738 (2010)?*, 8 June 2016 (<http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbnRveG1sL1hSZWYvWUJlLURXLWV4dHluYXNwP2ZpbGVpZD0yMjc3MSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWVudGllcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRClBVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xslparams=ZmlsZWlkPTlyNzcx>), accessed 11 April 2018.

Council of Europe, *Report to the Russian Government on the visit to the North Caucasian region of the Russian Federation carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 27 April to 6 May 2011*, 24 January 2013 (<https://rm.coe.int/1680697bd2>), accessed 4 April 2018.

Crime Russia, *Armed Kadyrov fighters in Moscow as Chechen phenomenon*, 27 April 2016 (<https://en.crimerussia.com/gromkie-dela/armed-kadyrov-fighters-in-moscow-as-chechen-phenomenon/>), accessed 13 April 2018.

DIS (The Danish Immigration Service),

Russia: Citizenship, Living Conditions, Protection from Refoulement and Consequences of Leaving for citizens from the Former Soviet Republics in Russia & Hate Crimes and racially motivated attacks against Non-Slav Citizens in Russia, August 2017 (<https://www.ecoi.net/en/document/1406450.html>), accessed 10 April 2018.

Security and human rights in Chechnya and the situation of Chechens in the Russian Federation – residence registration, racism and false accusations, Report from the Danish Immigration Service’s fact finding mission to Moscow, Grozny and Volgograd, the Russian Federation From 23 April to 13 May 2014 and Paris, France 3 June 2014, January 2015 (<http://www.refworld.org/docid/54fee1964.html>), accessed 5 April 2018.

DAPТАR, *Развод По-Чеченски: А Дети Чьѳ?* [Divorce in Chechnya: and whose children?], 11 October 2017 (<https://daptar.ru/2017/10/11/развод-по-чеченски-а-дети-чьѳ/>), accessed 11 June 2018.

EASO,

Country of Origin Information Report: Chechnya Women, Marriage, Divorce and Child Custody, September 2014
(<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/COI-Report-Chechnya.pdf>), accessed 11 June 2018.

Country of Origin Information Report: Russian Federation – State Actors of Protection, April 2017
(https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/EASOCOI_Russia_State_actors_of_protection.pdf), accessed 23 April 2018.

Embassy of the Russian Federation - Washington DC, *Свидетельство на возвращение в Россию* [Certificate for return to the Russian Federation], n.d.
(<https://washington.mid.ru/ru/consular-services/citizens-russia/return-russia-cert/>), accessed 12 April 2018.

Esquire, *Кавказские борзые* [Caucasian Greyhounds], 8 August 2011
(<https://esquire.ru/articles/47522-global-russians/>), accessed 13 April 2018.

Euobserver, *The Chechnya LGBT crisis – one year on*, 12 March 2018
(<https://euobserver.com/opinion/141268>), accessed 12 June 2018.

Euroobserver, *Only five countries are helping gay Chechens leave Russia*, 3 August 2017
(<https://euobserver.com/lgbti/138680>), accessed 18 March 2018.

Fadeev, P.V., 'Этнические группы Санкт-Петербурга в представлении СМИ [Ethnic groups of St. Petersburg in the media presentation]', in: *Мир России* [Universe of Russia], vol. 26, № 1, pp. 103–126, 2017 (<https://cyberleninka.ru/article/v/etnicheskie-gruppy-sankt-peterburga-v-predstavlenii-smi>), accessed 5 April 2018.

Federal State Statistics Service (Rosstat),

Информационные материалы об окончательных итогах Всероссийской переписи населения 2010 года, Приложение 7, Национальный состав населения по субъектам РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ [Information materials on the final results of the All-Russia Population Census of 2010, Appendix 7, National composition of population in subjects of the Russian Federation], n.d.
(http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/perepis_itogi1612.htm), accessed 20 March 2018.

Информационные материалы об окончательных итогах Всероссийской переписи населения 2010 года, Об итогах Всероссийской переписи населения 2010 года (презентация) [Information materials on the final results of the All-Russian Population Census 2010, On the Results of the All-Russian Population Census of 2010 (presentation)], n.d.
(http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/perepis_itogi1612.htm), accessed 20 March 2018.

FIDH – International Federation for Human Rights, *Report on discrimination on racial, ethnic and religious grounds (racially motivated violence; discrimination against Ukrainians and Tatars in Crimea; migrants from the Caucasus; Roma population)*, 18 July 2017
(http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/RUS/INT_CERD_NGO_RUS_28206_E.pdf), accessed 6 April 2018.

FIDH, *Russia: The UN reviews dramatic crackdown on civil and political rights in Russia*, 16 March 2015 (<http://www.refworld.org/docid/552cd9c13a.html>), accessed 4 April 2018.

Freedom House, *Freedom in the World 2018*, 2018 (<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/russia>), accessed 17 April 2018.

Galeotti, M., *Chechnya's Kadyrov really 'dreaming' of quitting?*, Al Jazeera, 28 November 2017 (<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/chechnya-kadyrov-dreaming-quitting-171128063011120.html>), accessed 13 March 2018.

garant.ru,

№889 "Об Утверждении Административного Регламента Министерства Внутренних Дел Российской Федерации По Предоставлению Государственной Услуги По Оформлению И Выдаче Паспортов Гражданина Российской Федерации, Удостоверяющих Личность Гражданина Российской Федерации За Пределами Территории Российской Федерации, Содержащих Электронный Носитель Информации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation, containing an electronic information chip], 27 November 2017 (<https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/71736826/>), accessed 6 June 2018.

Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях [Code of the Russian Federation nr 195-FZ on Administrative Offenses], 30 December 2001 (<http://ivo.garant.ru/#/document/57424117/paragraph/869580380:0>), accessed 19 April 2018.

Нарушение права на получение медицинской помощи [Violation of the right to receive medical care], n.d. (www.garant.ru/actual/registraciya/instrukciya/med_pomosh/), accessed 24 April 2018.

Приказ МВД России от 13 ноября 2017 г. N 851 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по выдаче, замене паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации на территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF for issuing and replacing passports for citizens of the Russian Federation in the Russian Federation], 13 November 2017 (<http://ivo.garant.ru/#/document/71826616/paragraph/234:0>), accessed 19 April 2018.

Приказ МВД России от 16 ноября 2017 г. N 864 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по оформлению и выдаче паспортов гражданина Российской Федерации, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации за пределами территории Российской Федерации" [Administrative rules of the MVD RF on delivering the state service of producing and issuing passports for citizens of the Russian Federation, confirming their identity outside the territory of the Russian Federation], 16 November 2017 (<http://ivo.garant.ru/#/document/71833448/paragraph/271:0>), accessed 6 June 2018.

Приказ МВД России от 31 декабря 2017 г. № 984 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по регистрационному учету граждан Российской Федерации по месту пребывания и по месту жительства в пределах Российской Федерации" [Administrative rules of MVD RF concerning the registration of citizens of the Russian Federation at a temporary or permanent residence within the Russian Federation], 31 December 2017 (<https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/71816154/>), accessed 18 April 2018.

Федеральный закон от 15 августа 1996 г. N 114-ФЗ "О порядке выезда из Российской Федерации и въезда в Российскую Федерацию" (с изменениями и дополнениями) [Federal Law of the Russian Federation 114-FZ on exit from the Russian Federation and entry to the Russian Federation], 15 August 1996 (<http://ivo.garant.ru/#/document/10135803/paragraph/357238:0>), accessed 6 June 2018.

Федеральный закон от 21 декабря 2013 г. N 376-ФЗ "О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" [Survey of document – Federal Law of 21 December 2013 nr 376-FZ "On implementing changes in different legislative acts of the Russian Federation"], 23 December 2013 (<http://www.garant.ru/hotlaw/federal/516191/>), accessed 19 April 2018.

Gazeta.ru,

«В части сейчас большой шухер» ["In this unit, there is disorder"], 27 February 2016 (https://www.gazeta.ru/politics/2016/02/26_a_8095793.shtml), accessed 22 April 2018.

«Я догадываюсь, кто заказчик» ["I guess who ordered it"], 10 March 2015 (<https://www.gazeta.ru/social/2015/03/10/6450777.shtml>), accessed 4 April 2018.

«Я еврейка и пациенток в платочках не буду принимать» ["I am jewish and I will not see a patient in a headscarf"], 23 July 2013 (<https://www.gazeta.ru/social/2013/07/23/5506057.shtml>), accessed 24 April 2018.

Кадыров разрешил огонь на поражение [Kadyrov allowed shot to kill], 23 April 2015 (<https://www.gazeta.ru/social/2015/04/23/6652073.shtml>), accessed 13 April 2018.

Gladarev, B, Условия Службы И Социальное Положение Рядовых Сотрудников Милиции: Социологический Очерк К Юбилею [Terms and Conditions of the Service and the Social Position of Political Police Employees: Sociological Anniversary], Teleskop no 1, 2008 (https://web.archive.org/web/20150923013013/http://www.cisr.ru/files/publ/Gladarev/Gladarev_Teleskop_Militia.pdf), accessed 9 July 2018.

Gosuslugi, n.d. (<https://www.gosuslugi.ru/>), accessed 12 April 2018.

Government of the Russian Federation, Государственная программа по оказанию содействия добровольному переселению в Российскую Федерацию соотечественников, проживающих за рубежом [The State Program for the Promotion of Voluntary Resettlement to the Russian Federation of Compatriots Living Abroad], n.d. (<http://government.ru/programs/471/events/>), accessed 12 April 2018.

Grozny Inform, О жизни чеченцев и роли Представительства Главы ЧР в Волгоградской области [On the life of Chechens and the role of the Representative Office of the Head of the Chechen Republic in the Volgograd Region], 1 June 2016 (<http://www.grozny-inform.ru/news/society/73216/>), accessed 5 April 2018.

Guardian (The), *Chechen leader Kadyrov 'threatens whole of Russia', opposition says*, 23 February 2016 (<https://www.theguardian.com/world/2016/feb/23/chechen-leader-ramzan-kadyrov-threatens-whole-of-russia-opposition-warns>), accessed 13 April 2018.

HRW (Human Rights Watch),

Belarus Police Stop a Chechen Woman En Route To Safety in Norway, 7 September 2017 (<https://www.hrw.org/news/2017/09/07/belarus-police-stop-chechen-woman-en-route-safety-norway>), accessed 20 April 2018.

Human Rights Defender Arrested in Chechnya - Another Attempt to Fraudulently Frame a Critic on Drugs Charges, 9 January 2018 (<https://www.hrw.org/news/2018/01/09/human-rights-defender-arrested-chechnya>), accessed 18 March 2018.

"Like Walking a Minefield" Vicious Crackdown on Critics in Russia's Chechen Republic, August 2016 (https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/chechnya0816_2.pdf) accessed 15 April 2018.

Russia: Anti-Gay Purge in Chechnya - Victims of Punitive Round-Ups Still in Danger, 26 May 2017 (<https://www.hrw.org/news/2017/05/26/russia-anti-gay-purge-chechnya>), accessed 20 April 2018.

Russia: Chechen Activist Leader Arrested, Beaten, 8 July 2014 (<https://www.hrw.org/news/2014/07/08/russia-chechen-activist-leader-arrested-beaten>), accessed 19 April 2018.

"They Have Long Arms and They Can Find Me" - Anti-Gay Purge by Local Authorities in Russia's Chechen Republic, 26 May 2017 (<http://www.refworld.org/docid/593006544.html>), accessed 20 April 2018.

Waiting for Freedom in Chechnya - FIFA Should Speak up on Framed Human Rights Activist Oyub Titiev, 20 March 2018 (<https://www.hrw.org/news/2018/03/20/waiting-freedom-chechnya>), accessed March 19 2018.

Infox.ru, *Кадыров призвал чеченцев брать по второй жене [Kadyrov appealed to Chechens to get a second wife]*, 7 April 2009 (<https://www.infox.ru/news/32/social/law/13647-kadyrov-prizval-cecencev-brat-po-vtoroj-zene/print>), accessed 5 April 2018.

Insurance Portal, *О праве застрахованного лица на выбор медицинской организации по ОМС и механизме его реализации [On the right of insured persons to choose a medical organization according to their insurance and the mechanism to realise this]*, n.d. (<https://insur-portal.ru/oms/pravo-vybora-medorganizacii-po-oms>), accessed 5 June 2018.

Interfax, *В ЛГБТ-сообществе заявили о вывозе из Чечни 114 подвергшихся преследованию людей [The LGBT community announced the removal of 114 people from Chechnya who were persecuted]*, 3 апреля 2018 (<http://www.interfax.ru/russia/606704>), accessed 20 April 2018.

International Crisis Group (The),

Chechnya: The Inner Abroad, Europe Report N°236, 30 June 2015 (<https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/236-chechnya-the-inner-abroad.pdf>), accessed 5 April 2018.

ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya, 26 March 2018
(<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/chechnya-russia/isis-returnees-bring-both-hope-and-fear-chechnya>), accessed 12 April 2018.

Interpreter (The), *Assassination Attempt on Kadyrov Revealed As He Sparks New Scandal with Call to Execute Drug Addicts*, 3 October 2016 (<http://www.interpretermag.com/russia-update-october-3-2016/>), accessed 4 April 2018.

Ivanovskij Dom nacional'nostej, *Представительство Главы Чеченской Республики в Ивановской области* [Representation of the Head of the Chechen Republic in Ivanovo region], n.d. (<http://idn37.ru/chechnya>), accessed 19 April 2018.

Izvestiya, *Россияне разочаровались в Европе и возвращаются домой* [Russians disappointed in Europe returned home], 9 March 2017 (<https://iz.ru/news/669132>), accessed 13 April 2018.

Jamestown Foundation (The),

Ending Islamic State: Dealing With Women and Children Returnees in the North Caucasus, Terrorism Monitor, 26 February 2018
(<https://jamestown.org/program/ending-islamic-state-dealing-women-children-returnees-north-caucasus/>), accessed 10 April 2018.

Irreconcilable Differences?, Eurasia Daily Monitor, 25 February 2015
(<https://jamestown.org/program/chechen-conscripts-and-their-russian-commanders-irreconcilable-differences-2/>), accessed 2 April 2018.

KakProsto!, *Совет 1: Как по временной регистрации встать на учет в военкомат* [Tip 1: How to register with the military commissariat for temporary registration], n.d
(<https://www.kakprosto.ru/kak-829388-kak-po-vremennoy-registracii-vstat-na-uchet-v-voenkomat>), accessed 19 March 2018.

Kaliszewska, I., *Everyday life in North Caucasus*, Poland: COI Unit – The Office for Foreigners, December 2010 (printed in April 2011)
(http://wikip.udsc.gov.pl/images/Raporty_ekspertow/Binder1_Kaukaz_ang.pdf), accessed 4 June 2018.

Karelia Officialnaya, *В 2018 году Карелия планирует принять не менее 300 соотечественников* (In 2018, Karelia plans to take at least 300 compatriots), 22 March 2018 (http://gov.karelia.ru/gov/News/2018/03/0322_17.html), accessed 9 July 2018.

Kavkaz.Realii,

"Не может российская армия состоять полностью из кавказцев" ["The Russian army cannot consist only out of Kavkaz people"], 3 October 2016
(https://www.kavkazr.com/a/severny_kavkaz_prizyv_v_armiu/28028378.html), accessed 19 March 2018.

Воронежские полицейские задержали уроженцев Чечни после просьбы предъявить удостоверения [Voronezh police detained natives of Chechnya after a request to produce certificates], 28 July 2017
(<https://www.kavkazr.com/a/28644524.html>), accessed 6 April 2018.

Дагестанец? Давай, до свидания [From Dagestan? Goodbye], 16 January 2017
(<https://www.kavkazr.com/a/dagestanets-davai-do-svidaniya/28235681.html>), accessed 23 April 2018.

Кавказцы в России [Caucasians in Russia], 30 October 2016 (<https://www.kavkazr.com/a/kavkaztsy-v-rossii/28083314.html>), accessed 3 April 2018.

Перепечатывается с разрешения Радио Свободная Европа / Радио Свобода, Прирост населения Чечни сокращается из года в год [Increment of the population of Chechnya is declining from year to year], 19 February 2017 (<https://www.kavkazr.com/a/prirost-naseleniya-chechni-sokrashetsya-iz-goda-v-god/28314899.html>), accessed 22 May 2018.

Чеченец? Давай, до свидания! [From Chechnya? Goodbye], 3 March 2017 (<https://www.kavkazr.com/a/chechenets-davai-do-svidaniya/28349476.html>), accessed 18 April 2018.

Kavkazkij Uzel, *Правозащитники констатировали усиление влияния Кадырова на чеченские диаспоры [Human rights activists noted the strengthening of Kadyrov's influence on the Chechen diasporas]*, 27 October 2017 (<http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/295531/>), accessed 5 April 2018.

Kodeksy i Zakony, *Федеральный закон от 07.02.2011 N 3-ФЗ (ред. от 07.03.2018) "О полиции" [Federal Law of 07.02.2011 N 3-FZ (edited on 07.03.2018) "On the Police"]*, 1 March 2011 (<https://www.zakonrf.info/zakon-o-policii/>), accessed 6 April 2018.

Kommersant,

«Кого сейчас может заинтересовать судьба нескольких девочек, удерживаемых семьей?» [“Who now can be interested on the fate of a couple of girls that are detained by their families”], 27 January 2018 (<https://www.kommersant.ru/doc/3533007>), accessed 20 April 2018.

МВД включилось в школьную программу [MVD got involved in the school program], 12 August 2017 (<https://www.kommersant.ru/doc/3383423>), accessed 18 April 2018.

Komsomolskaya Pravda, *Рамзан Кадыров: ‘Россия – это матушка родная’ [Ramzan Kadyrov: ‘Russia is our dear mummy’]*, 24 October 2008 (<https://kp.ua/incidents/58490-ramzan-kadyrov-rossiya-eto-matushka-rodnaia>), accessed 5 April 2018.

Legal dialogue, *Чеченские беженцы в Европе: причины бегства из России и трудности получения статуса [Chechen refugees in Europe: the reasons for fleeing Russia and the difficulty in obtaining a status]*, 26 April 2017 (<http://legal-dialogue.org/ru/chechen-refugees-europe-reasons-flee-russia-asylum-problems>), accessed 22 May 2018

Lenta.ru,

«Их хоронят отдельно, как самоубийц» Почему на Кавказе не прекращаются убийства чести [“They are buried separately, like suicides” Why the honor killings do not stop in the Caucasus], 25 March 2016 (<https://lenta.ru/articles/2016/03/25/honorkilling/>), accessed 11 June 2018.

Салам, шайтаны! Кто настоящие враги Рамзана Кадырова [Hello, shaitans. Who are Kadyrov's real enemies], 7 September 2018 (https://lenta.ru/articles/2017/09/07/kadyrov_95), accessed 14 March 2018.

Levada-center, *The level of xenophobia in Russia has reached a minimum*, 23 August 2017 (<https://www.levada.ru/2017/08/23/uroven-ksenofobii-v-rossii-dostig-minimuma/>), accessed 3 April 2018.

Main Directorate for Migration Affairs of the Ministry of the Interior of the Russian Federation (The),

Регистрационный учет [Registration], n.d.

(<https://мвд.рф/Deljatelnost/emvd/guvm/регистрационный-учет>), accessed on 1 June 2018.

Выдача паспорта гражданина Российской Федерации [Issuance of internal passports to citizens of the Russian Federation], n.d.

(<https://мвд.рф/Deljatelnost/emvd/guvm/выдача-паспорта-гражданина-рф>), accessed 19 April 2018.

Оформление загранпаспорта [Obtaining a foreign passport], n.d. (<https://xn--b1aew.xn--p1ai/Deljatelnost/emvd/guvm/оформление-загранпаспорта>), accessed 16 April 2018.

MediaZona, «По селу ходили слухи». Почему на Северном Кавказе женщин убивают их родственники, и как расследуют «убийства чести», 28 July 2017

(<https://zona.media/article/2017/07/28/honour>), accessed 11 June 2018.

Meduza,

'We will set them straight' In Berlin, an anonymous gang is terrorizing Chechen refugees for 'choosing the wrong path', 25 May 2017

(<https://meduza.io/en/feature/2017/05/25/we-will-set-them-straight>), accessed 10 April 2018.

A mother repatriated from ISIS territory is sentenced to eight years in prison by a Dagestani court, 15 February 2018

(<https://meduza.io/en/news/2018/02/15/a-mother-repatriated-from-isis-territory-is-sentenced-to-eight-years-in-prison-by-a-dagestani-court>), accessed 10 April 2018.

Guilty by blood - How state officials in Russia's North Caucasus police, provoke, and persecute the people with ties to armed insurgents, 31 October 2017

(<https://meduza.io/en/feature/2017/10/31/guilty-by-blood>), accessed 14 June 2018.

Возьмут ли в школу ребенка без регистрации? [Will they take a child to school without registration?], 29 August 2015 (<https://meduza.io/cards/vozmuet-li-v-shkolu-rebenka-bez-registratsii>), accessed 24 April 2018.

Если узнаю, что вайнахская семья убила свою дочь за проступок, то буду стоя хлопать им [If I find out that a Vainakh family killed its daughter for a misconduct, then I'll applaud them standing], 12 September 2017

(<https://meduza.io/feature/2017/09/12/esli-uznayu-cto-vaynahskaya-semya-ubila-svoyu-doch-za-prostupok-to-budu-stoya-hlopat-im>), accessed 17 April 2018.

Когда вернетесь, мы вас убьем [When you return, we will kill you], 6 December 2016 (<https://meduza.io/feature/2016/12/06/kogda-vernetes-my-vas-ubiem>), accessed 20 May 2018.

Куда бежать Почему российские школы отказываются принимать детей мигрантов [Where to run Why Russian schools refuse to accept the children of migrants], 5 August 2015 (<https://meduza.io/feature/2015/08/05/kuda-bezhat>), accessed 24 April 2018.

Мы всех их поправим [We will fix them all], 22 May 2017

(<https://meduza.io/feature/2017/05/22/my-vseh-ih-popravim>), accessed 11 June 2018.

Паблик «Карфаген» заблокировали за экстремизм [Group "Carthage" was blocked for extremism, 12 September 2017
(<https://meduza.io/news/2017/09/12/pablik-karfagen-zablokirovali-za-ekstremizm-aktivisty-ustraivali-travlyu-beznravstvenno-odetyh-devushek>), accessed 17 April 2018.

Публичные извинения как новый жанр [Public Apologies as a New Genre], 23 December 2017 (<https://meduza.io/video/2017/12/23/publichnye-izvinieniya-kak-novyy-zhanr>), accessed 19 March 2018.

Memorial Human Rights Center and The Civic Assistance Committee, *Chechens in Russia*, 2014
(https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/chechens_in_russia_eng_1.pdfhttps://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/chechens_in_russia_eng_1.pdf), accessed 5 April 2018.

Memorial Human Rights Center,

Counter-terrorism in the North Caucasus: a human rights perspective. 2014 – first half of 2016, 2016
(https://memohrc.org/sites/default/files/doklad_severnny_kavkaz_-_angl_source.pdf), accessed 9 April 2018.

Адвокаты заявили о фальсификациях в деле о подготовке теракта в Москве [Lawyers claimed terrorist charges to be fabricated], 19 April 2016
(<https://memohrc.org/ru/monitorings/advokaty-zayavili-o-falsifikaciyah-v-dele-o-podgotovke-terakta-v-moskve>), accessed 13 April 2018.

Два года со дня убийства Заремы Садулаевой и Алика Джабраилова [Two years after the murder of Zarema Sadulayeva and Alik Dzhabrailov], 18 August 2011
(<https://hrcmemorial.livejournal.com/47716.html>), accessed 13 April 2018.

Miloserdie.ru, *Национальный квартирный вопрос [National apartment issue]*, 20 February 2018 (<https://www.miloserdie.ru/article/natsionalnyj-kvartirnyj-vopros/>), accessed 3 April 2018.

Ministry of the Chechen Republic on national policy, external relations, press and information, *Адреса и телефоны представителей Главы Чеченской Республики в субъектах и федеральных округах Российской Федерации [Addresses and telephone numbers of representatives of the Head of the Chechen Republic in the subjects and federal districts of the Russian Federation]*, n.d. (<http://minnac-chr.ru/ministerstvo/podvedomstvennye-organizatsii>), accessed 14 June 2018.

Moi dokumenty, gosudarstvennye i municipal'nye uslugi [My Documents – Municipal and State Services], *Как прописаться через МФЦ [How to register through an MFC]*, 18 January 2018 (<https://mfccgos.ru/instrukcii/kak-propisatsya-cherez-mfc>), accessed 17 April 2018.

Moscow Helsinki Group, *Права Человека В Российской Федерации - Сборник Докладов О Событиях 2017 Года [Human Rights in the Russian Federation, A collection of reports about the situation in 2017]*, 2018 (<https://mhg.ru/sites/default/files/inline/files/doklad-mhg-pch-rf-v-2017.pdf>), accessed 1 June 2018.

Moscow Times (The),

Chechnya's 'First Transgender Woman' Comes Forward, 18 May 2017
(<https://themoscowtimes.com/news/chechnyas-first-transgender-woman-comes-forward-58031>), accessed 12 June 2018.

Moscow's Most Racist Landlords Revealed, 21 June 2017

(<https://themoscowtimes.com/articles/new-research-reveals-moscows-most-racist-landlords-58240>), accessed 5 April 2018.

Multifunctional Centres, n.d. (<http://мфц.рф>), accessed 12 April 2018.

New York Times (The),

Chechnya Pushes Divorced Couples to Reunite 'for the Children', 26 August 2017

(<https://www.nytimes.com/2017/08/26/world/europe/chechnya-divorce-ramzan-kadyrov.html>), accessed 11 June 2018.

Raised by ISIS, Returned to Chechnya: 'These Children Saw Terrible Things', 24

February 2018 (<https://www.nytimes.com/2018/02/24/world/europe/chechnya-russia-isis-children-return.html>), accessed 11 April 2018.

A Fearless Activist in a Land of Thugs, 17 July 2009

(<https://www.nytimes.com/2009/07/18/world/europe/18estemirova.html>), accessed 13 April 2018.

News.ru, "Новая газета": Кадыров опубликовал видео с разыскиваемым МВД бывшим советником Турлаевым ["Novaya Gazeta": Kadyrov published a video with the former Interior Minister's adviser Turlaev, wanted by the Ministry of Internal Affairs], 25 March 2018 (<https://www.newsru.com/russia/25mar2018/turlaev.html>), accessed 15 April 2018.

Novaya Gazeta,

Кадыров вновь подтвердил свадьбу 17-летней чеченки с начальником РОВД [Kadyrov again confirmed the wedding of a 17-year-old Chechen woman with the head of the ROVD], 14 May 2015

(<https://www.novayagazeta.ru/news/2015/05/14/112202-kadyrov-vnov-podtverdil-svadbu-17-letney-chechenki-s-nachalnikom-rovd>), accessed 5 April 2018.

Итоги акции устрашения чеченского поселка Красная Турбина: жителей избили в РОВД за обращение к генпрокурору, задержанные признали свою вину [The results of the action of intimidation of the Chechen village of Krasnaya Turbina: residents were beaten in the ROVD for an appeal to the Prosecutor General, the detainees pleaded guilty], 17 August 2017

(<https://www.novayagazeta.ru/news/2017/08/17/134493-byut-byut-byut>), accessed 12 April 2018.

Москва-Юрт [Moscow yurt], 24 March 2013

(<https://www.novayagazeta.ru/articles/2013/03/25/54083-moskva-yurt>), accessed 4 April 2018.

OC Media, *Kadyrov officially sanctions collective responsibility for families of terrorists*, 20 April 2017 (<http://oc-media.org/kadyrov-officially-sanctions-collective-responsibility-for-families-of-terrorists/>), accessed 14 June 2018.

Ombudsman of Chechnya, *Доклад О Деятельности Уполномоченного По Правам Человека В Чеченской Республике В 2014 Году [Annual Report of the Chechen Ombudsman for 2014/2015]*, 2015 (<http://www.chechenombudsman.ru/downloads/doklad2014.pdf>), accessed 5 June 2018.

On Kavkaz, *Чеченцам, дагестанцам, ингушам в России не место. От кавказцев зачищают силовые структуры и офисы [There is no place in Russia for people from Chechnya, Dagestan, Ingushetiya. Power structures and offices are cleansed from Caucasians]*, 11 March 2017 (<https://onkavkaz.com/news/1580-chechencam-dagestancam->

[ingusham-v-rossii-ne-mesto-ot-kavkazcev-zachischayut-silovye-struktury-i.html](#)), accessed 23 April 2018.

Online 812, *Насколько петербургские чеченцы зависят от Рамзана Кадырова* [The extent to which the Chechens of Chechnya depend on Ramzan Kadyrov], 27 April 2016 (<http://www.online812.ru/2016/04/27/007/>), accessed 5 April 2018.

openDemocracy,

Convert and love: Russia's Muslim wives, 1 March 2017

(<https://www.opendemocracy.net/od-russia/ekaterina-nerochnikova/convert-and-love-russia-s-muslim-wives>), accessed 5 April 2018.

"Honour killings" in Russia's North Caucasus, 16 August 2017

(<https://www.opendemocracy.net/od-russia/maria-klimova-yulia-sugueva/honour-killings-in-russia-s-north-caucasus>), accessed 11 June 2018.

In Chechnya, a ruthless strongman orders family reunification, 4 September 2017

(<https://www.opendemocracy.net/od-russia/tanya-lokshina/in-chechnya-ruthless-strongman-orders-family-reunification>), accessed 11 June 2018.

PA Resettlement, *Who is eligible to become a participant of the State Program of Resettlement of Compatriots to the Russian Federation?*, n.d.

(<http://pereselenie.moscow/en/who-is-eligible-to-become-a-participant-of-the-state-program-of-resettlement-of-compatriots-to-the-russian-federation.html>), accessed 9 July 2018.

Polovinka, A., *Three Essays on Informal Payments in the Health Care Sector in Russia*, Western Michigan University ScholarWorks at WMU, 2016

(<https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=2935&context=dissertations>), accessed 24 April 2018.

Primorsky Kray Administration, *«Резиновые квартиры» обнаружены во Владивостоке, Уссурийске и Артеме* ["Rubber apartments" found in Vladivostok, Ussuriysk and Artem], 28 January 2018 (<http://primorsky.ru/news/139342/>), accessed 19 April 2018.

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty),

Activists: Chechen Man Who Claimed Torture Narrowly Escapes Transfer To Grozny, 6 June 2017 (<https://www.rferl.org/a/chechen-man-torture-escapes-grozny-russia/28531798.html>), accessed 5 April 2018.

Chechnya's Interior Ministry Goes To Court To Defend Its Reputation, 13 November 2017 (<https://www.rferl.org/a/chechnya-interior-ministry-court-dzhalalidinov-milashina-gannushkina-kadyrov/28851549.html>), accessed 19 April 2018.

Russia To Hold Relatives Of 'Terrorists' Financially Responsible For Material Damage, 4 November 2013 (<https://www.rferl.org/a/russia-terrorism-law-terrorists-financial-liability/25157756.html>), accessed 5 April 2018.

Russia: Activist barred from visiting Nemtsov slaying suspects after torture claim, 12 March 2015 (<https://www.rferl.org/a/babushkin-barred-from-visiting-dadayev/26896264.html>), accessed 4 April 2018.

Radio Svoboda,

Признан виновным автор видеоролика о полиции Твери [Author of video about Tver police found guilty], 11 August 2016

(<https://www.svoboda.org/a/27915432.html>), accessed 5 June 2018.

Центр "Сова": кто раньше ненавидел кавказцев, теперь ненавидит Запад
[Sova Center: Who hated Caucasians in the past, now hates the West], 28 February 2018 (<https://www.svoboda.org/a/29068113.html>), accessed 9 April 2018.

Rambler, *Почему за 200 лет чеченцы с русскими так и не ассимилировались?* *[Why were Chechens not assimilated with Russians for 200 years?]*, 4 September 2017 (https://news.rambler.ru/other/37811600/?utm_content=rnews&utm_medium=read_more&utm_source=copylink), accessed 5 April 2018.

RBC, *Исследование РБК: 20 главных фактов о Чечне* *[Study of RBC: 20 main facts about Chechnya]*, 1 February 2016 (<https://www.rbc.ru/research/society/01/02/2016/56ae68679a7947d73142182d>), accessed 20 March 2018.

RBC, *Что изменилось в Чечне за 10 лет правления Рамзана Кадырова* *[What has changed in Chechnya during the 10 years of Ramzan Kadyrov's rule]*, 15 February 2017 (<https://www.rbc.ru/politics/15/02/2017/58a3225e9a79471999a56e2d>), accessed 28 May 2018.

RFI, *Больше не убежище: как Франция начала высылать чеченцев* *[No more shelter: how France began to expel the Chechens]*, 2 March 2018 (<http://ru.rfi.fr/rossiya/20180302-bolshe-ne-ubezhishche-kak-frantsiya-nachala-vysylat-chechenskikh-bezhentsev>), accessed 5 April 2018.

Robustory, *Рассмотрим славян - Карта ксенофобии Москвы в шаговой доступности* *[Consider the Slavs - A Map of Moscow xenophobia within walking distance]*, n.d. (<http://considertheslavs.tilda.ws/>), accessed 7 June 2018.

Rosbalt Inform Agency, *Кадыров: Садулаев – не писатель и вообще не человек* *[Kadyrov: Sadulayev is not a writer and not even a human]*, 1 November 2010 (<http://www.rosbalt.ru/russia/2010/11/01/785965.html>), accessed 13 April 2018.

Rossiyskaya Gazeta,

Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (Минобрнауки России) от 22 января 2014 г. N 32 г. Москва "Об утверждении Порядка приема граждан на обучение по образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования"
[Decree of the Ministry of Education and Science of the Russian Federation nr 32 "On confirmation of the order of acceptance of citizens for education at primary and secondary schools"], 22 January 2014 (<https://rg.ru/2014/04/11/priem-dok.html>), accessed 18 April 2018.

Стол меняет адрес *[The Desk changes its address]*, 27 September 2016 (<https://rg.ru/2016/09/27/mfc-budut-vydavat-pasporta-grazhdanam-rf-s-1-fevralia.html>), accessed 19 April 2018.

RT, *«Я не хочу войны»: Кадыров о безопасности в Чечне, помощи Сирии и критике в свой адрес* *["I do not want war": Kadyrov on security in Chechnya, Syria's help and criticism in his address]*, 19 April 2017 (<https://russian.rt.com/russia/article/380581-kadyrov-intervyu-chechnya-siriya>), accessed 20 April 2018.

Russia Beyond,

Caucasian edicts of the mountains, 20 July 2015 (https://www.rbth.com/arts/2015/07/20/caucasian_edicts_of_the_mountains_44309), accessed 11 June 2018.

Stopped by the police in Russia? Here's what to do, 14 December 2017 (<https://www.rbth.com/lifestyle/327017-what-to-do-police-stop-russia>), accessed 6 April 2018.

Russian LGBT Network and Novaya Gazeta, *LGBT Persecution in the North Caucasus: a Report*, 2017 (https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/chechnya_report_by_rus_lgbt_n_31_july_2017.pdf), accessed 20 April 2018.

Snob,

Москва чеченская [Moscow is Chechen], 31 July 2017 (https://snob.ru/selected/entry/127515?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=snob&utm_content=rss_news), accessed 11 June 2018.

Пропавшие: как и куда исчезают россияне [Missing: how and where the Russians disappear], 20 July 2016 (<https://snob.ru/profile/30118/blog/111063>), accessed 11 April 2018.

Sokirianskaia, E., *Is Chechnya taking over Russia?*, The New York Times, 17 August 2017 (<https://www.nytimes.com/2017/08/17/opinion/chechnya-ramzan-kadyrov-russia.html?ref=opinion>), accessed April 13 2018.

SOVA Center for Information and Analysis, Crimea SOS, FIDH, ADC Memorial, *Racism, discrimination and fight against "extremism" in contemporary Russia and its controlled territories, Alternative Report on the Implementation of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination By the Russian Federation, For the 93rd Session of the UN CERD July 31 – August 11, 2017* (<https://www.fidh.org/IMG/pdf/cerdengen.pdf>), accessed 3 April 2018.

SOVA Center for Information and Analysis,

Xenophobia in Figures: Hate Crime in Russia and Efforts to Counteract It in 2017, 12 February 2018 (<http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2018/02/d38830/>), accessed 20 March 2018.

В Твери мусульманина судят за комментарий об отказе в приеме на работу в полицию [In Tver, a Muslim is judged for commenting on the refusal to apply for a job in the police], 24 June 2016 (<https://www.sova-center.ru/misuse/news/persecution/2016/06/d34884/>), accessed 23 April 2018.

Sushchiy, S.Ya., *Этнодемографический Потенциал и Миграционная Динамика в Волгоградской Области: Тренды и Прогнозы [Ethnodemographic Potential and Migratory Dynamics in the Volgograd Region: Trends and Forcasts]*, 2016 (<https://cyberleninka.ru/article/n/etnodemograficheskiy-potentsial-i-migratsionnaya-dinamika-v-volgogradskoy-oblasti-trendy-i-prognozy>), accessed 4 June 2018.

TASS, *Количество "резиновых квартир" сократилось в России почти в 200 раз [The number of 'rubber appartments' in Russia has fallen by almost 200 times]*, 6 May 2017 (<http://tass.ru/obschestvo/4236271>), accessed April 19 2018.

Telegraph (The), *Ramzan Kadyrov: Putin's 'sniper' in Chechnya*, 24 February 2016 (<http://s.telegraph.co.uk/graphics/projects/Putin-Ramzan-Kadyrov-Boris-Nemtsov-Chechnya-opposition-Kremlin/index.html>), accessed April 13 2018.

Territorial body of the Federal State Statistics Service for the Chechen Republic (The) (Chechenstat), *Численность населения Чеченской Республики на 1 апреля 2018 года, [Population of the Chechen Republic, as of April 1, 2018]*, 28 May 2018

(http://chechenstat.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_ts/chechenstat/ru/statistics/population/), accessed 28 May 2018.

United Nations Research Institute for Social Development, *Constraints on Universal Health Care in the Russian Federation. Inequality, Informality and the Failures of Mandatory Health Insurance Reforms*, February 2015

([www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/3C45C5A972BF063BC1257DF1004C5420/\\$file/Cook.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/3C45C5A972BF063BC1257DF1004C5420/$file/Cook.pdf)), accessed 5 June 2018.

UN (United Nations), Geospatial Information Section, *Russian Federation*, Map No. 3840 Rev. 2, January 2004 (<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/russia.pdf>), accessed 25 April 2018.

ura.ru, *Пули свистели повсюду [Bullets whistled everywhere]*, 6 February 2015

(<https://ura.news/news/1052200450>), accessed 5 April 2018.

US DoS (US Department of State), *Country Reports on Human Rights Practices for 2017 Russia*, 20 April 2018 (<https://www.state.gov/documents/organization/277455.pdf>), accessed 25 April 2018.

US State Department: Bureau of Diplomatic Security, *Russia 2018 Crime & Safety Report: Moscow*, 12 February 2018

(<https://www.osac.gov/pages/ContentReportDetails.aspx?cid=23502>), accessed 6 April 2018.

USA Today, *In this ultra-conservative Russian region, women are being forced back into bad marriages*, 7 October 2017

(<https://eu.usatoday.com/story/news/world/2017/10/03/women-pressured-back-into-marriages-ultra-conservative-russian-region/703902001/>), accessed 11 June 2018.

Village (The), *Как всё устроено. Чеченская девушка [How everything works. The Chechen girl]*, 1 July 2015 (<https://www.the-village.ru/village/people/howtobe/217375-girl>), accessed 11 June 2018.

Военное обозрение, *Давнее "табу" на чеченских призывников ведёт к осложнениям? [Does an old taboo on Chechen Conscripts Leads to Complications?]*, 21 August 2014

(<https://topwar.ru/56518-davnee-tabu-na-chechenskih-prizyvnikov-vedet-k-oslozhneniyam.html>), accessed 19 March 2018.

Źródła anonimowe i publicznie niedostępne

Swietłana Gannuszkina, wiadomość mailowa z dnia 22 czerwca 2018. Swietłana Gannuszkina jest prezesem i współzałożycielką organizacji Komitet Pomocy Obywatelskiej.

AA (Auswärtiges Amt), *Bericht über die asyl- und abschiebungsrelevante Lage in der Russischen Föderation*, 5 January 2016.

Załącznik 1. Warunki realizacji zlecenia (TOR)

Czeczeni w Rosji

1. Ogólny przegląd społeczności czeczeńskiej mieszkającej w Rosji (poza Północnym Kaukazem)
 - a. Dane demograficzne – liczba Czeczenów mieszkających w Rosji (poza Północnym Kaukazem);
 - b. Rozmieszczenie geograficzne;
 - c. Ogólne cechy większych społeczności czeczeńskich;
2. Wymogi prawne
 - a. Paszport wewnętrzny - wymiana
 - i. Procedura;
 - ii. Praktyka;
 - b. Paszport zewnętrzny uprawniający do przekraczania granicy
 - i. Procedura;
 - ii. Praktyka;
 - c. Rejestracja pobytu (zameldowanie)
 - i. Procedura;
 - ii. Praktyka;
3. Okoliczności społeczno-ekonomiczne
 - a. Wprowadzenie
 - b. Mieszkalnictwo
 - i. Rejestracja pobytu (zameldowanie);
 - ii. Rynek mieszkaniowy w Rosji;
 - iii. Możliwości znalezienia zakwaterowania przez Czeczenów;
 - c. Kształcenie
 - i. Rejestracja pobytu (zameldowanie);
 - ii. System edukacji w Rosji;
 - iii. Dostęp Czeczenów do edukacji szkolnej;
 - d. Rynek pracy
 - i. Rejestracja pobytu (zameldowanie);
 - ii. Rynek pracy w Rosji;
 - iii. Dostęp Czeczenów do zatrudnienia;
 - e. Opieka zdrowotna
 - i. Rejestracja pobytu (zameldowanie);
 - ii. System opieki zdrowotnej w Rosji;
 - iii. Dostęp Czeczenów do świadczeń opieki zdrowotnej;
4. Osoby należące do grupy wrażliwej
 - a. Kobiety
 - i. Kobiety zamężne;
 - ii. Singielki (kobiety samotne);
 - b. Społeczność LGBT
 - c. Dzieci
 - d. Czeczeni kwalifikujący się do służby wojskowej
 - e. Dysydenci i działacze na rzecz praw człowieka
5. System sądownictwa karnego

- i. Traktowanie przez policję (w tym kontrole tożsamości)
 - ii. Sprawy karne przeciwko Czechenom
 - iii. Zawiadomienie o przestępstwie
 - iv. Procedura składania skarg na działania policji
 - v. Środki ochrony prawnej
 - vi. Dostęp do adwokata
 - vii. Prawo do wniesienia odwołania
- 6. Władze ceczeńskie
 - a. Wymiana informacji z rosyjskimi organami władzy państwowej
 - b. Rola diaspory ceczeńskiej w zakresie wymiany informacji
 - c. Współpraca z rosyjskimi organami władzy państwowej
- 7. Wsparcie organizacji pozarządowych (grup) udzielane Czechenom w Rosji
- 8. Sytuacja powracających Czechenów



Publications Office

doi: 10.2847/232759